

Uloga udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom

Naglaš, Helena

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:982522>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**ULOGA UDRUGA CIVILNOG DRUŠTVA U ODGOJU I
OBRAZOVANJU DJECE TRAZITELJA MEĐUNARODNE
ZAŠTITE I DJECE POD MEĐUNARODNOM ZAŠTITOM**

Diplomski rad

Helena Naglaš

Zagreb, 2020

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

**ULOGA UDRUGA CIVILNOG DRUŠTVA U ODGOJU I OBRAZOVANJU
DJECE TRAŽITELJA MEĐUNARODNE ZAŠTITE I DJECE POD
MEĐUNARODNOM ZAŠTITOM**

Diplomski rad

Helena Naglaš

Mentorica: Dr.sc. Ana Širanović

Zagreb, 2020.

Uloga udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom

Sažetak: Ovaj radi bavi se ulogom udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. S obzirom na to da na teritoriju Republike Hrvatske ne postoje istraživanja koja obuhvaćaju ulogu civilnog društva u ovom području djelovanja, ovaj rad imao je za cilj opisati i razumjeti ulogu udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom te dobiti uvid u izazove s kojima se susreću akteri civilnog društva u svom radu. U istraživanje je uključeno 10 sudionika iz 3 udruge koje su se u jednom aspektu svog djelovanja posebno posvetile djeci izbjeglicama, njihovim potrebama i obrazovanju. Uzorak su činili zaposlenici i volonterke udruge koje djeluju na području Grada Zagreba. Rezultati pokazuju da akteri udruge civilnog društva imaju vrlo važnu ulogu u zagovaranju prava i zadovoljavanju različitih potreba djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom kao i u pružanju odgojno-obrazovne, socijalne, emocionalne i psihološke podrške.

Ključne riječi: tražitelji međunarodne zaštite, osobe pod međunarodnom zaštitom, udruge civilnog društva, odgoj i obrazovanje

Role of the civil society organizations in education of children who are asylum seekers and children under international protection

Abstract: This paper deals with the role of civil society organizations in education of children who are asylum seekers and under international protection. There is no research available on the role of civil society in this area in the Republic of Croatia. Hence, this paper takes a step ahead towards describing and understanding the role of civil society organizations in the education of children seeking asylum and children under international protection. This paper provides valuable in-depth insights on the multitude of challenges faced by civil society actors in their work. The research includes 10 participants from 3 organizations who are especially dedicated to refugee children's needs and education in their aspect of work. The sample consists of employees and volunteers of organizations operating in the City of Zagreb. The results show that the actors of civil society organizations have a very important role in advocating for the rights and meeting the varied needs of children who are asylum seekers and children under international protection. Such actors of the civil society are also instrumental in providing educational, social, emotional and psychological support.

Key words: asylum seekers, person under international protection, civil society organizations, education

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Određenje temeljnih i kontekstualno važnih pojmova	6
3. Društveno –politički kontekst	11
2.1. <i>Europa i izbjeglička kriza 2015. godine</i>	13
2.3. <i>Hrvatska – migracije i izbjeglička kriza 2015. godine</i>	17
3. Pravni okvir	21
4. Civilno društvo.....	26
4.1. <i>Udruge civilnog društva i izbjeglička populacija</i>	30
5. Empirijski dio rada.....	34
5.1. <i>Problem i cilj istraživanja</i>	34
5.2. <i>Istraživačka pitanja</i>	36
5.3. <i>Način provođenja istraživanja i etički aspekt</i>	37
5.4. <i>Uzorak</i>	38
5.5. <i>Postupci i instrumenti istraživanja</i>	40
5.6. <i>Postupak analize i obrade podataka</i>	41
5.7. <i>Analiza rezultata</i>	41
5.7.1. <i>Struktura i organizacija udruga civilnog društva</i>	42
5.7.2. <i>Djelovanje udruga fokusirano na prava i potrebe djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom</i>	52
5.7.3. <i>Odgojno-obrazovno djelovanje udruga</i>	62
5.7.4. <i>Suradnja udruga s različitim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom</i>	88
7. Zaključak.....	96
8. Literatura.....	103
8. Prilozi.....	110

1. Uvod

Izbjeglička kriza koja je zahvatila Europu 2015. godine učinila je da se desetljećima marginalizirana pitanja izbjegličke i migrantske populacije stave u prvi plan te je pridonijela porastu javnog interesa za spomenutu temu. Civilno je društvo po prvi puta u povijesti imalo krucijalnu ulogu u prihvatu i pružanju humanitarne pomoći osobama na putu kao i u poštivanju, osiguravanju i zaštiti prava izbjeglica. Zatvaranjem humanitarnog koridora na tzv. Balkanskoj ruti, udruge civilnog društva koje su djelovale na teritoriju Republike Hrvatske svoje su djelovanje usmjerile na rad s osobama tražiteljima međunarodne zaštite. Uz osiguravanje osnovnih životnih potreština, kao i zagovaranje i poštivanje prava izbjegličke populacije, nekolicina njih se u svom radu posebno posvetila podršci odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. S obzirom na to da su spomenuta djeca trenutačno najranjivija skupina na svijetu te da im je na mnoge načine otežan pristup obrazovanju i zanemarene njihove specifične potrebe unutar odgojno-obrazovnog sustava, udruge civilnog društva imaju posebno važnu ulogu u ostvarivanju njihova prava na obrazovanje. Stoga je predmet proučavanja ovog rada uloga udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, a cilj tu njihovu ulogu opisati i razumjeti.

Teorijski dio rada bavi se najprije određenjem temeljnih pojmova vezanih uz izbjegličku populaciju te donosi pregled društveno-političkog konteksta izbjegličke krize i reakcija Europske unije kao i Republike Hrvatske na izbjeglički val. Nakon toga slijedi pregled pravnog okvira kojim se unutar Republike Hrvatske osiguravaju prava tražiteljima međunarodne zaštite i osobama pod međunarodnom zaštitom, a koji uključuje i pravo na obrazovanje djece izbjeglica. Na kraju teorijskog okvira iznosi se uloga civilnog društva u demokratskim društvima kao i njegov značaj u integraciji novopridošlih osoba u europsko društvo te su prikazani primjeri dobre prakse povezane s odgojem i obrazovanjem djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom.

Empirijski dio rada donosi analizu dobivenih podataka, odnosno predstavlja se djelovanje pojedinih udruga uključenih u odgoj i obrazovanje djece tražitelja

međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom koja su ostala na teritoriju Republike Hrvatske.

Odabrala sam ovu temu jer sam i osobno volonterski angažirana u rad s ovom populacijom djece te sam uvidjela važnosti udruga civilnog društva u njihovom odgoju i obrazovanju. Smatram da civilno društvo ima značajnu ulogu u zagovaranju prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom jednako kao što ima značajnu ulogu u njihovom odgojno-obrazovnom procesu. S obzirom na to da djelovanje civilnog društva u području odgoja i obrazovanja djece izbjegličke populacije još nije istraživano na području Republike Hrvatske, odlučila sam svoj diplomski rad posvetiti udrugama civilnog društva i učiniti njihovo djelovanje u ovom području vidljivijim.

2. Određenje temeljnih i kontekstualno važnih pojmova

Za dobro razumijevanje same teme i konteksta ovog rada, smatram da je na početku važno temeljito definirati osnovne pojmove vezane uz izbjeglištvo i migracije te napraviti distinkciju između njih. S toga ću najprije definirati pojmove *izbjeglica*, *migrant* i *tražitelj međunarodne zaštite* i napraviti razliku između njih te ću potom definirati i objasniti pojmove kao što su *međunarodna zaštita*, *premještanje* i *preseljenje* koji će se također spominjati u daljnjem tekstu.

Izbjeglica, migrant i tražitelj međunarodne zaštite

U članku 1. UN-ove Konvencije o statusu izbjeglica iz 1951. navodi se da je *izbjeglica* osoba koja se zbog „osnovnog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini, ili političkog mišljenja, nalazi izvan zemlje svoje nacionalnosti te se ne može ili ne želi vratiti u svoju državu podrijetla“. Kao što se može iščitati iz prethodno navedenog, naglasak je stavljen na zaštitu osoba od političkog ili drugih oblika proganjanja. Za razliku od izbjeglice, *migrant* je osoba koja ne napušta svoju zemlju podrijetla zbog prijetnji progonima ili smrću, već zbog potrage za boljim životom, odnosno kako bi poboljšala svoje životne

uvijete pronalaženjem posla ili u nekim situacijama zbog obrazovanja, spajanja s obitelji ili sličnih razloga. Kao što navodi UNCHR (2016), migrant je osoba koja se uglavnom sama odlučuje na odlazak, iz prethodno spomenutih razloga, i nema nikakve sigurnosne prepreke za povratak u svoju državu te ukoliko se vrati nastavlja primati zaštitu svoje vlade. Za razliku od migranta, izbjeglica mora napustiti svoju državu ukoliko želi spasiti svoj život ili sačuvati svoju slobodu te joj je onemogućen siguran povratak u zemlju podrijetla. Zbog svega navedenog, UNHCR (2018) upozorava da na živote i sigurnost ljudi koji se osjećaju prognanima, velike posljedice može imati poistovjećivanje izbjeglica s migrantima ili referiranje na izbjeglice kao na podskupinu migranata. Također ističe da su izbjeglice posebno definirana i zaštićena grupa u međunarodnom pravu jer situacija u njihovim državama podrijetla onemogućava njihov povratak kućama te je čest slučaj da im vlastite vlade prijete progonima. Spomenuto nas dovodi do toga da ukoliko im druge države ne pomognu i ne prihvate ih, postoji mogućnost da ih osuđuju na nepodnošljiv život bez sigurnosti i bez poštivanja njihovih ljudskih prava ili u najgorem slučaju na smrt (UNHCR, 2009). Kao što je prethodno spomenuto, iako migranti i izbjeglice vrlo često putuju na isti način i jednakim rutama, različito se tretiraju u suvremenom međunarodnom pravu te migranti ne posjeduju uvjete za dobivanje izbjegličkog statusa i nemaju pravo na međunarodnu zaštitu, kao što je to zajamčeno izbjeglicama. Prava izbjeglicama zajamčena su ne samo na nacionalnoj već i na međunarodnoj razini, dok migrantska pitanja država uređuje prema vlastitim zakonima i procesima. S obzirom na to, države imaju posebne odgovornosti prema svima koji traže međunarodnu zaštitu na njihovim granicama ili teritoriju (UNHCR, 2016).

Tražitelj međunarodne zaštite je „državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva koja izrazi namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu do izvršnosti odluke o zahtjevu“ (Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, 2018). U stavku 5. članka 4. istog zakona također se navodi da „iznimno, tražitelj može biti i državljanin države članice Europske unije kada je to propisano odredbama Protokola 24.¹ Ugovora iz Lisabona“. Tražitelj je „osoba koja tvrdi da je izbjeglica, ali o njenom

¹ a) ako država članica čiji je državljanin podnositelj zahtjeva i nakon stupanja na snagu Ugovora iz Amsterdama, koristeći odredbe članka 15. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, nastavi poduzimati mjere kojima na svojem državnom području odstupa od svojih obveza iz te Konvencije; (b) ako je postupak iz članka 7. stavka 1. Ugovora o Europskoj uniji pokrenut i

zahtjevu još nije donesena odluka“ (UNCHR, 2009, 8). U svakoj državi postoji sustav, to je uglavnom Ministarstvo unutarnjih poslova, koji odlučuje koji tražitelji uistinu ispunjavaju uvjete za dobivanje međunarodne zaštite. Tek pozitivnim rješenjem zahtjeva za međunarodnu zaštitu osobi se priznaje status izbjeglice.

Državljanima treće zemlje, osoba bez državljanstva, interno raseljena osoba

Zakon o strancima (2018) *državljanina treće zemlje* definira kao osobu koja nema državljanstvo države članice Europskog gospodarskog prostora ili Švicarske Konfederacije. Europski gospodarski prostor obuhvaća Europsku uniju, Kneževinu Lihtenštajn, Kraljevinu Norvešku i Republiku Island. Važno je napomenuti da se na državljane Švicarske Konfederacije primjenjuju odredbe Zakona o strancima koje se odnose na državljane država članica Europskog gospodarskog prostora.

Osoba bez državljanstva definirana je pod stavkom 2. članka 2. Zakona o strancima (2018) kao „osoba koju ni jedna država sukladno svom nacionalnom zakonodavstvu ne smatra svojim državljaninom“. UNCHR (2009, 11) osobu bez državljanstva definira kao osobu „koju se ne smatra državljaninom niti jedne zemlje (*de jure* apatridnosti) ili možda ne uživa osnovna prava koja uživaju drugi državljani u svojoj domovini (*de facto* apatridnosti)“. To je osoba koja službeno nema državljanstvo neke države, nacionalnost i prebivalište zbog čega joj je onemogućeno praktično uživanje osnovnih ljudskih prava kao što su pravo na obrazovanje, zdravstvo, prava iz sustava zapošljavanja ili sloboda kretanja (Medlobi i Čepo, 2018). Postoje osobe koje su apatridi zbog toga što žive u kafkijanskom nepostojećem svijetu, u kojem službeno ne postoje, te slijedom toga nemaju nikakva prava. Međutim, dok osobe poput prethodno spomenutih nikada nisu napustile svoje mjesto rođenja, postoje osobe bez državljanstva koje su također izbjeglice (UNHCR, 2009).

dok Vijeće ili, kada je to potrebno, Europsko vijeće ne donese odluku u odnosu na državu članicu čiji je državljanin podnositelj zahtjeva; (c) ako je Vijeće donijelo odluku u skladu s člankom 7. stavkom 1. Ugovora o Europskoj uniji u odnosu na državu članicu čiji je državljanin podnositelj zahtjeva ili ako je Europsko vijeće donijelo odluku u skladu s člankom 7. stavkom 2. tog Ugovora u odnosu na državu članicu čiji je državljanin podnositelj zahtjeva; (d) ako bi država članica jednostrano donijela takvu odluku u odnosu na zahtjev državljanina druge države članice; u tom je slučaju potrebno odmah obavijestiti Vijeće; pri obradi zahtjeva polazi se od pretpostavke da je očigledno neutemeljen, a da se ni na koji način, bez obzira na slučaj, ne utječe na ovlasti donošenja odluka te države članice.

Interno raseljena osoba je osoba koja je, jednako kao izbjeglica, bila prisiljena napustiti svoj dom zbog progona, sukoba, prirodnih katastrofa ili sličnih okolnosti, ali ne prelazi granice svoje države u potrazi za zaštitom već ostaje u svojoj domicilnoj zemlji. Interno raseljena osoba ostaje pod zaštitom svoje vlade čak iako je ona odgovorna za njezino bježanje. S obzirom na to da je interno raseljena osoba državljanka jedne zemlje, ona zadržava sva svoja prava kao i prava na zaštitu prema zakonima o ljudskim pravima i međunarodnom humanitarnom pravu (UNCHR, 2009). Za razliku od nje, izbjeglica napušta svoju državu te traži zaštitu u drugim zemljama jer ne može ili iz različitih razloga ne želi prihvatiti zaštitu svoje vlade.

Međunarodna zaštita

Prema Zakonu o strancima iz 2018. godine, državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva ima pravo izraziti namjeru za podnošenje zahtjeva za *međunarodnu zaštitu*, a osoba koja izrazi istu dobiva status tražitelja međunarodne zaštite.

Pod člankom 33. u stavku 1. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (2018) ističe se kako osoba namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu može izraziti prilikom obavljanja granične kontrole na graničnom prijelazu, dok se pod stavkom 2. u istom članku navodi da kada se „državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva već nalazi na području Republike Hrvatske, namjeru izražava u policijskoj upravi, policijskoj postaji i prihvatnom centru za strance.“ U stavku 4. spomenutog članka također se navodi da ukoliko državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva, iz opravdanih razloga, nije u mogućnosti izraziti namjeru sukladno spomenutim stavcima, tijelo pred kojim je izražena namjera dužno je u roku od 3 dana o tome obavijestiti Ministarstvo.

Razlikujemo dva oblika međunarodne zaštite, a to su *azil* i *supsidijarna zaštita*. *Azil* je status međunarodne zaštite definiran u članku 20. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (2018) kao status koji će se priznati „tražitelju koji se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje vjere, rase, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje“. *Supsidijarna zaštita* drugi je oblik međunarodne zaštite te se definira u stavku 1. članka

21. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (2018) kao „zaštita koja se priznaje tražitelju koji ne ispunjava uvjete za priznavanje azila iz članka 20. ovog Zakona ako postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde i koji nije u mogućnosti ili zbog takvog rizika ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje“. Drugi stavak spomenutog članka Zakona pobliže objašnjava ozbiljnu nepravdu te navodi kako ona podrazumijeva „prijetnju smrtnom kaznom ili smaknućem, mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje te ozbiljnu i individualnu prijetnju životu civilnog stanovništva zbog proizvoljnog općeg nasilja u situacijama međunarodnog ili unutarnjeg oružanog sukoba“.

Preseljenje i premještanje

S obzirom na to da određeni broj tražitelja međunarodne zaštite u Republiku Hrvatsku dolazi preko europskih programa preseljenja i premještanja, smatram da je važno objasniti ta dva pojma te napraviti distinkciju između njih. *Preseljenje* (engl. resettlement) je pod člankom 2. Uredbe (EU) br. 516/2014 Europskog parlamenta i vijeća definirano kao „postupak kojim se, na zahtjev Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) do kojeg je došlo zbog potrebe pojedinca za međunarodnom zaštitom, državljani trećih zemalja premještaju iz treće zemlje u državu članicu“. U istom se članku navodi da državljani treće zemlje može boraviti u državi članici Europske unije pod statusom izbjeglice, supsidijarne zaštite ili bilo kojeg drugog statusa kojim se prema nacionalnom pravu i pravu Europske unije pružaju slična prava i beneficije kao izbjeglicama i osobama pod supsidijarnom zaštitom. Država prihvata pruža izbjeglici pravnu i fizičku zaštitu, uključujući pristup građanskim, političkim, ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima sličnim onima koji uživaju državljani te zemlje.² Tražitelji međunarodne zaštite preuzimaju se s teritorija Turske.

Na zajedničkom sastanku ministara vanjskih i unutarnjih poslova u travnju 2015. godine, Komisija Europske unije predstavila je plan s mjerama koje je bilo potrebno poduzeti kao odgovor na kriznu situaciju u Sredozemlju. Jedna od mjera bila je i obveza razmatranja mogućnosti mehanizma hitnog premještanja. *Premještanje* (eng. relocation) je „preuzimanje tražitelja međunarodne zaštite s teritorija države članice EU koja se, na

² <https://www.unhcr.org/resettlement.html>

osnovi Poglavlja III. Uredbe (EU) br. 604/2013, smatra državom odgovornom za postupak razmatranja zahtjeva za odobrenje međunarodne zaštite od strane države u kojoj će ovaj postupak biti proveden, sukladno Odluci Vijeća o uvođenju privremenih mjera u području međunarodne zaštite u korist Italije i Grčke iz rujna 2015. godine.“³ Cilj je pomoći i rasteretiti države članice s najvećim brojem izbjeglica na svom teritoriju, a to su Italija i Grčka.

Dok je preseljenje preuzimanje tražitelja međunarodne zaštite s teritorija neke od trećih zemalja (u ovom slučaju Turske), premještanje je preuzimanje tražitelja međunarodne zaštite s teritorija jedne od država članica Europske unije (u ovom slučaju ponajviše s teritorija Grčke i Italije).

3. Društveno –politički kontekst

Prema podacima UNHCR-a, do kraja 2018. godine kao rezultat proganjanja, sukoba, nasilja ili kršenja ljudskih prava 70.8 milijuna osoba bilo je prisilno raseljeno širom svijeta. Od toga je 25.9 milijuna izbjeglica te 3.5 milijuna tražitelja međunarodne zaštite. U odnosu na 2018. godinu, 2015. godine broj ljudi diljem svijeta koji su bili primorani napustiti svoj dom bio je 65.3 milijuna, a od toga 21.3 milijuna izbjeglica koje su svoj dom napustile zbog nekog oblika oružanog sukoba te 3.2 milijuna tražitelja međunarodne zaštite. Procjenjuje se da je u 2015.-oj godini, zbog sukoba ili progona, bilo oko 12.4 milijuna novo raseljenih ljudi. Prema statistikama UNCHR-a (2015) to znači da su svake minute oko 24 osobe bile prisiljene napustiti svoj dom, odnosno dnevno oko 34 000 osoba. UNHCR također navodi da je 2018. godine taj broj iznosio 25 osoba po minuti, odnosno, 37 000 ljudi dnevno, dok je 2005. taj broj bio svega 6 osoba. Posljednjih nekoliko godina, oko 50 % izbjeglica čine djeca ispod 18 godina, dok je 2009. postotak djece u izbjegličkoj populaciji bio 41 %. Sve navedeno ukazuje nam na to da se od 2015. godine i velike izbjegličke krize broj osoba, a posebice djece, kojima je potrebna međunarodna zaštita konstantno povećava i da Europa mora pronaći načine kako se nositi s nastalim izbjegličkim i migracijskim tokovima, a da pritom poštuje ljudska prava te osigura zaštitu osobama kojima je ona potrebna.

³Uredba (EU) br. 516/2014 Europskog parlamenta i vijeća <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0516&from=EN>

Župarić-Iljić i sur. (2015) navode da su međunarodni migracijski tokovi koji su zahvatili Europu 2015. godine odgovor na stanje velike globalne nejednakosti između polazišnih i odredišnih destinacija te da su oni najčešće mješoviti. IOM (2019) piše da su mješoviti migracijski tokovi oni u kojima ljudi putuju zajedno, uglavnom na iregularan način, koristeći se istim rutama i prijevoznim sredstvima, ali iz različitih razloga te da oni mogu obuhvaćati izbjeglice, tražitelje međunarodne zaštite, maloljetnike bez pratnje, žrtve trgovine ljudima te migrante u nereguliranoj situaciji, odnosno ljude različitih profila i potreba. Kao što je ranije spomenuto, izbjeglice su posebno definirana i zaštićena grupa u međunarodnom zakonu te s obzirom na to države članice Europske unije imaju odgovornost pomoći im i zaštititi ih. Politika Europe oduvijek je bila usmjerena na zaštitu njezinih granica i na neadekvatan je način pristupala pitanju migracija. Medlobi i Čepo (2018) spominju da je izbijanje izbjegličke i migrantske krize 2015. i 2016. godine navelo države članice Europske unije da se napokon posvete konstantno marginaliziranom pitanju izbjeglica i njihovom položaju u područjima iz kojih dolaze te da se suoče sa spomenutom tematikom i djeluju u skladu s nastalim okolnostima. Spomenute autorice također navode da izbjeglištvo i međunarodne migracije predstavljaju globalni fenomen kojemu je potrebna pozornost i sustavan pristup međunarodnih organizacija, društava i državnih institucija zemalja koje su direktno zahvaćene prolaskom izbjeglica ili sudjeluju u njihovoj trajnoj relokaciji.

S obzirom na tranzitni položaj Republike Hrvatske, humanitarna kriza jednim je dijelom zahvatila i naše područje, i to ponajviše u rujnu 2015. godine. U novonastalu situaciju, pružajući humanitarnu pomoć, uključile su se i različite udruge civilnog društva. S obzirom na to da je dio izbjeglica zatražio međunarodnu zaštitu u Republici Hrvatskoj, opus djelovanja kako međunarodnih organizacija, tako i lokalnih udruga civilnog društva s vremenom se proširio te se počelo odgovarati na potrebe ljudi koji su ostali na našem prostoru. O njihovoj ulozi i samom djelovanju govorit će se kasnije u ovom radu.

Nadolazeće poglavlje donosi društveno-politički pregled situacije na Bliskom istoku i kako je došlo do velike izbjegličke krize koja je pogodila Europu 2015. godine. Također, opisuje i pristup Europske unije, a slijedom toga i Republike Hrvatske, novonastaloj situaciji.

2.1. *Europa i izbjeglička kriza 2015. godine*

Izbijanje nasilja u Siriji u 2011.-oj godini dovelo je do dugotrajnih sukoba, višestrukih valova pomaka i globalne humanitarne krize (Larsen i sur., 2016) te smo posljednjih nekoliko godina svjedoci najvećeg priljeva izbjeglica s kojim se Europa suočila u svojoj povijesti. Procjenjuje se da je tijekom 2015. godine milijun i pol izbjeglica ušlo na teritorij Europske unije. Tadić, Dragović i Tadić (2016) spominju različite uzroke koji su doveli do eksplozije izbjegličke krize u 2015. godini. Neki od njih su bijeg od nedaća rata, bijeg od raznih oblika ekstremizma i terorizma, odlazak iz nefunkcionalnih država te potraga za boljim životom. Navedeni autori također ističu da su glavni migracijski tokovi usmjereni prema Europskoj uniji i njezinim najrazvijenijim državama i područjima zato što ona predstavlja najpoželjniju, a ujedno i najlakše dostižnu destinaciju te da su ostale ciljane države kao što su Kanada, Sjedinjene Američke Države i Australija mnogim izbjeglicama i migrantima nedostižne, ne samo zbog velikih udaljenosti, već i zbog jačih kontrola na njihovim granicama. Dolaskom velikog broja izbjeglica i migranata u 2014. i 2015. godini u Europsku uniju, pitanje nadzora i sigurnosti granice pozicioniralo se u središte zaštite nacionalnih interesa određenih država. Tadić, Dragović i Tadić (2016) navode kako se unutarnja sigurnost nekih država danas uvelike povezuje s izbjeglicama i migrantima, odnosno s njihovim priljevom i potencijalnim utjecajem na sigurnosno, ekonomsko pa i političko stanje u državi. Izbjeglička/migrantska kriza ne prestaje biti aktualna tema zbog konstantnog dolaska velikog broja migranata i izbjeglica s Bliskog istoka i Afrike, a Europska unija još uvijek nema primjeren i odgovarajući način pristupanja toj populaciji.

Tadić, Dragović i Tadić (2016) objašnjavaju da je migrantski/izbjeglički val rezultat višegodišnjih tranzicijskih procesa koji su se dešavali na Bliskom istoku i Sjevernoj Africi, u sklopu tzv. Arapskog proljeća, te da su ti procesi u Siriji i Libiji rezultirali građanskim ratom i slijedom toga prouzročili nestabilnost i humanitarnu krizu u njima susjednim zemljama. Ponajviše u državama u kojima se nalaze najveći centri za prihvata izbjeglica, a to su Turska i Libanon. Metcalfe-Hough (2015, prema Bježančević, 2019) kao glavne motive za napuštanje domicilne zemlje navodi sukobe i nasilje, ponajprije u Siriji gdje sukob traje od 2011. godine, ali i u Afganistanu, Iraku, Somaliji,

Južnom Sudanu i ostalim zemljama u kojima su ugroženi životi milijuna civila. Pored ratova i prevrata, izbjeglička je kriza potencirana i nedorečenim intervencijama zapadnih saveznika u slamanju tamošnjih diktatorskih režima u Arapskom proljeću. Iako uplitanje zapadnih saveznika generalno nije imalo značajniji utjecaj na arapske države, osim smjene određenih ministara ili izmjena nekih zakona, ipak je dovelo do većih prosvjeda, prevrata i sukoba u Tunisu, Libiji, Egiptu, Siriji, Jemenu i Bahreinu (Tadić, Dragović i Tadić, 2016).

Zbog velikog broja pristiglih osoba kao posljedica izbjegličke krize, Europa se našla pred testom humanosti i solidarnosti u kojem je dobrim dijelom podbacila. Kako je bivši tajnik UN-a, general Ban Ki Moon rekao „to nije kriza brojeva, to je kriza solidarnosti“.⁴

Jačanje izbjegličkih kretanja, potaknutih prethodno spomenutim zbivanjima, Europska unija je dočekala s „neriješenim sustavom podjele odgovornosti i neuspjehom u suradnji na području izgradnje azila“ (Baričević, 2015, 5). Naravno, prihvatiti tako veliki broj izbjeglica i migranata u tako kratkom razdoblju bilo je izazovno u logističkom smislu kao i u smislu distribucije ljudi te procesuiranju zahtjeva za međunarodnom zaštitom, stoga je izbjeglička kriza bila izazov za nacionalne države i vlade zemalja Europske unije kao i za normativno-regulativni okvir Europske unije, ponajprije za Zajednički europski sustav azila (Feischmidt i sur, 2019).

Baričević (2015) piše da se Europske politike azila i migracija stvaraju od sredine 1980-ih godina te da su najsnažniji poticaj dobile potpisivanjem *Amsterdamskog ugovora* i uspostavom Zajedničkog europskog sustava azila (Common European Asylum System, CEAS). Također navodi da je razvoj tih politika prije svega bio motiviran nastojanjem država članica da smanje migracijske pritiske, uključujući i izbjegličke, na svoje granice te da pronađu rješenje za neravnomjernu raspodjelu izbjegličkih i drugih kretanja u državama članicama Europske unije, a kao takav zadržao se sve do danas. Konstantno zanemarivanje kvalitete izbjegličke zaštite i prava useljenika rezultiralo je neadekvatnim sustavom azila u Europskoj uniji (Collinson 1996, Lavenex 1999, Thielemann i El-Enany 2011; sve prema Baričević, 2015). Unatoč

⁴ <https://www.un.org/press/en/2016/sgsm17670.doc.htm>

nastojanjima Komisije i Parlamenta da se u zajednički okvir unesu standardi adekvatnije izbjegličke zaštite, u procesima pregovaranja članica, mjere su svedene na minimalne standarde zaštite, problematične iz perspektive međunarodnog izbjegličkog prava (Gilbert 2004, Moreno Lax 2008, Noll 2004; sve prema Baričević, 2015). Naime, većina članica je odlučila zadržati postojeća nacionalna rješenja, unatoč iskazanoj želji dijela članica da se aktivnijom politikom zaštite utječe i na dinamiku izbjegličkih kretanja (Baričević, 2015). Namjera zajedničkog sustava azila jest usklađivanje zaštite i prihvata tražitelja međunarodne zaštite na teritoriju Europske unije te jamčenje jednake mogućnosti međunarodne zaštite (Europska Komisija, 2014).

Pokušajima europskih čelnika da potraže rješenja na migracijska i izbjeglička pitanja doprinijelo je jačanje migracijskih i izbjegličkih gibanja. S obzirom na to, u travnju 2015. donesen je *Akcijski plan* od desetak točaka kojim se predviđala suradnja članica Europske unije u različitim područjima kao što su spašavanje izbjeglica i migranata na moru, borba protiv krijumčarenja, jačanje kontrole vanjskih granica i osnaživanje napora u registraciji izbjeglica i migranata koji ulaze na teritorij Europske unije. *Akcijski plan* također obuhvaća pomoć Italiji i Grčkoj u procesuiranju zahtjeva za međunarodnom zaštitom kroz podjelu odgovornosti za izbjeglice koje se nalaze na njihovom teritoriju (premještanje), kroz jačanje politika povratka migranata u zemlje podrijetla te suradnja s trećim državama u kontroli migracija i zaštiti izbjeglica (Baričević, 2015).

Slijedeći smjernice iz Akcijskog plana, Europska unija je u travnju 2015. donijela *Europski migracijski program*, odnosno strateški dokument u području migracija i azila, koji je sadržavao niz hitnih, tj. kratkoročnih i dugoročnih mjera i politika koje su se prvotno ticale upravljanja neregularnim i izbjegličkim migracijama u euromediterranskom prostoru (Baričević, 2015). Župarić-Iljić i sur. (2015) navode da većina predloženih mjera nisu obuhvaćale prijedloge koji bi omogućili lakši i sigurniji dolazak izbjeglica na teritorij Europske unije, bilo da se te mjere odnose na uspostavu sigurnih koridora dolaska i ulaska, sustav humanitarnih viza, liberalizaciju sustava „klasičnih“ viza, lakše spajanje obitelji i ostalih mogućih mjera koje bi dolazak izbjeglica i prisilnih migranata dekriminalizirale i statusno regulirale. Kako Baričević

(2015) navodi, većina mjera Europskog migracijskog programa usmjerene su na sprječavanje ulaska izbjeglica na teritorij Europske unije, a protivne su međunarodnom režimu izbjegličkih i ljudskih prava. Župarić-Iljić i sur. (2015) spominju da je razvoj situacije na terenu od svibnja do rujna 2015. izrazito pogoršao mogućnosti pravodobne i pravovaljane reakcije Europske unije na tokove prisilnih migracija kojima su izbjeglice i migranti pristizali na njezin teritorij i na teritorij susjednih zemalja. Članice Europske unije različito su reagirale na povećani dolazak izbjeglica i migranata: dok su jedne od njih otvarale svoje granice, druge su gradile žičane barijere. Mađarska je 15.-og rujna 2015. dovršila izgradnju bodljikave žičane ograde i zatvorila međugranični prijelaz sa Srbijom što je učinilo da rute izbjeglica i drugih prisilnih migranata skrenu prema Hrvatskoj (Župarić-Iljić i sur., 2015). *Europski migracijski program* naglašava i namjeru da se gradi čvršća zajednička politika azila unapređenjem standarda o uvjetima prihvata, zbrinjavanja i postupcima odobravanja azila unutar Europske unije. Također, naglašava se i suradnja s trećim zemljama te namjera da migracije postanu zasebna komponenta postojećih misija zajedničke sigurnosne i obrambene politike (Bježančević, 2019). S obzirom na to da članice Europske unije nisu bile, te još uvijek nisu, u mogućnosti zaustaviti kretanje izbjeglica i drugih useljenika prema svom teritoriju, okrenule su se potiskivanju problema izvan europskih granica, ne vodeći brigu o uvjetima izbjegličke zaštite te stanju demokracije i poštivanju ljudskih prava u tim državama. Koliko se teško Europska unija nosila s izbjegličkom krizom pokazala je pregovorima o mogućoj liberalizaciji viznog režima s Turskom te odlukom da joj pruža financijsku pomoć u zbrinjavanju izbjeglica (3 milijarde), tj. u zadržavanju izbjeglica na njezinom teritoriju (Robinson i Zalewski, 2015, prema Baričević, 2015). S obzirom na to da Europska unija nije ispunila svoj dio dogovora s Turskom, 2020. turski predsjednik Erdogan otvorio je svoje granice i poslao izbjeglice i migrante prema Europi što je rezultiralo time da su ljudi ostali zarobljeni u ničijoj zemlji između Grčke i Turske te se ponovno u javnom diskursu pojavilo pitanje rješavanja izbjegličkih i migracijskih tokova.

S obzirom na to da se Europska unija fokusirala na nadzor svojih granica i kontrolu migracijskih tokova, osim zajedničke suradnje s trećim zemljama, države su sustavno kršile ljudska prava izbjeglica nasiljem, presretanjem, protjerivanjem ili

zatvaranjem, uključujući i prava onih koji su imali pravo na međunarodnu zaštitu te im nije bio omogućen pristup sustavu azila (Bježančević, 2019). Različite udruge/organizacije civilnog društva u Republici Hrvatskoj, kroz izvještaje o nasilju na granicama, ističu kršenje ljudskih i izbjegličkih prava koja su izbjeglicama zajamčena međunarodnim pravnim aktima.⁵ Naime, unatoč prozivanju kako hrvatskih tako i međunarodnih organizacija civilnog društva na sustavno kršenje ljudskih prava od strane hrvatske policije, situacija se ne mijenja već postaje sve gora.

Očigledno je da se Europska unija, slijedom toga i Hrvatska, treba pripremiti na dugotrajno bavljenje izbjegličkim i migracijskim pitanjem jer se novi izazovi pojavljuju na svakodnevnoj razini. Sve je vidljivije da politika Europske unije ne funkcionira već pridonosi povećanju nasilja, ojačavanju kriminalnih mreža i kršenju ljudskih prava kroz koje se onemogućava pristup međunarodnoj zaštiti. Sve navedeno neprihvatljivo je, ne samo s pravne već i humane perspektive te se čini da je Europa zaboravila demokratske temelje na kojima je građena. Europa treba pronaći način kako se učinkovitije nositi s migracijama, a da ujedno osigura poštivanje i uživanje temeljnih ljudskih prava svim ljudima, a osobito osobama u potrebi.

2. 3. Hrvatska – migracije i izbjeglička kriza 2015. godine

Općepoznato je da Hrvatska pripada zemljama emigracije, tj. da je tradicionalno prostor iseljavanja. Kako Župarić-Iljić (2016) navodi, emigracija je prvenstveno vođena spletom ekonomskih i političkih motiva te je dobrim dijelom poprimila trajna obilježja, tj. provlači se kroz sva povijesna razdoblja. Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju i povećavanjem trenda iseljavanja kako hrvatskih građana, tako i stranaca, migracijski saldo je sve negativniji (Župarić-Iljić, 2016). Prema Državnom zavodu za statistiku, od ulaska Hrvatske u Europsku uniju pa sve do posljednjih statističkih podataka kojima se raspolaže, do 2019. godine oko 189 tisuća osoba napustilo je državu. Anderson i sur. (2017, prema Baričević i Koska 2017) ističu da migracijske politike Hrvatske od 1990.-

⁵ <https://www.borderviolence.eu/new-report-on-cases-of-torture-of-asylum-seekers-by-croatian-authorities-at-eu-external-borders/#more-14133>

ih godina do danas obilježava restriktivan pristup imigraciji, s naglaskom na politike povratka hrvatske dijaspore.

Baričević i Koska (2017) navode da je pristup političkih elita pitanju pravnog i institucionalnog okvira migracijskih, azilnih i integracijskih politika od nastanka države uglavnom bio obilježen nastojanjima da se zadovolje kriteriji članstva u Europskoj uniji, ali da se ujedno zadrže niske stope useljavanja tražitelja međunarodne zaštite i izbjeglica. Spomenuti autori također navode da je u javnim raspravama o ovome pitanju dominirao diskurs sekuritizacije, s time da su se tražitelji međunarodne zaštite i izbjeglice od strane političkih elita prije svega doživljavali kao ekonomska prijetnja za socijalni sustav i radno tržište, a zatim i prijetnja nacionalnoj sigurnosti i identitetu. Od ulaska u Europsku uniju broj neregularnih migranata, uključujući i tražitelje azila, značajno se povećao te je Hrvatsko pridruživanje Europskoj uniji donijelo nove izazove i probleme u istraživanju i analiziranju migracijskih tokova i trendova, kao i u stavovima i percepciji migranata i tražitelja međunarodne zaštite (Župarić-Iljić, 2016).

Baričević i Koska (2017) objašnjavaju da je pojavom humanitarne krize u proljeće i ljeto 2015. godine porastao javni interes za teme vezane uz azil i međunarodnu zaštitu te su se pitanja vezana uz zaštitu izbjeglica pojavila u javnom diskursu. Naime, kako spomenuti autori navode, o tim pitanjima se prije raspravljalo isključivo u saborskim raspravama vezanim za promjene zakona o azilu/međunarodnoj zaštiti i strancima, a sve u kontekstu daljnje prilagodbe zakonodavstvu Europske unije. Dolaskom izbjeglica na teritorij Republike Hrvatske (u rujnu 2015.-e), pažnja medija i političkih aktera u Hrvatskoj posebno je porasla. S obzirom na svoj geostrateški položaj, Hrvatska predstavlja važan tranzitni teritorij na zapadnobalkanskoj ruti jer povezuje jugoistočnu Europu s njezinim središnjim i zapadnim dijelovima, što je čini jednom od usputnih postaja brojnih izbjeglica i migranata čija je želja dostići jednu od zapadnih država Europe (Tadić, Dragović i Tadić, 2016). Od sredine rujna do sredine prosinca 2015. godine pola milijuna izbjeglica iz Sirije, Iraka i Afganistana, zajedno s prisilnim migrantima iz ostalih zemalja, prošlo je kroz Hrvatsku na njihovom putu prema najpoželjnijoj destinaciji, Njemačkoj (Gregurović i sur., 2016). Kao što je ranije spomenuto, zatvaranje mađarske granice sredinom rujna 2015. godine pridonijelo je

velikim izbjegličkim kretanjima preko hrvatskog teritorija. U vrijeme tzv. humanitarnog koridora, u Hrvatskoj su postojali registracijski i prihvatni centri te kampovi, međutim s obzirom na to da je Hrvatska bila tranzitna zemlja, uglavnom se pružala humanitarna pomoć te su se nastojale zadovoljiti osnovne životne potrebe ljudi na putu (HPC, 2016). U prihvatnim centrima su glavnu riječ imali Ministarstvo unutarnjih poslova te Hrvatski Crveni križ kojima su se pridružile i brojne nevladine organizacije, inicijative, udruge te neovisni volonteri čija je uloga primarno bila distribucija organizirane humanitarne pomoći (hrana, odjeća, deke i sl.). Larsen i sur. (2016) navode da je na terenu bilo preko 20 nevladinih organizacija i inicijativa koje je koordinirao Hrvatski Crveni križ. Kampove su vodili Hrvatski Crveni križ i policija te druge humanitarne i nevladine organizacije nisu imale stvarnu moć odlučivanja unutar kampova već je njihova uloga bila pomoći ljudima u prolazu uz ograničenu mogućnost djelovanja i pristupa određenim dijelovima kampa (Petrović, 2017). Petrović (2017) također ističe da je navedeno uvelike otežavalo nadzor nasilja od strane policije kao i kršenje ljudskih prava koje je bilo zabilježeno. Civilno je društvo tijekom izbjegličke i migrantske krize preuzelo vrlo velik dio posla i imalo vrlo važnu ulogu u osiguravanju humanitarne pomoći (Feischmidt i sur, 2019). O ulozi koju su udruge civilnog društva preuzele nakon zatvaranja granica i ostankom određenog broja tražitelja međunarodne zaštite na teritoriju Republike Hrvatske biti će riječ kasnije u radu.

Prema informacijama UNHCR-a, oko 80 % tražitelja međunarodne zaštite napustilo je državu prije dobivanja odluke o azilu, odnosno pozitivnom ili negativnom rješenju njihovog zahtjeva za međunarodnom zaštitom. Navedeno nas dovodi do zaključka da, u kontekstu nerazvijenog sistema integracijskih politika i lošeg ekonomskog stanja, Hrvatska ostaje prijelazni teritorij za tražitelje međunarodne zaštite na njihovom putu prema Zapadnoj Europi (Barberić, 2015, prema Baričević i Koska, 2017). Međutim, određeni broj izbjeglica odlučio je zatražiti međunarodnu zaštitu u Hrvatskoj te je prema podacima MUP-a 2015. godine bilo ukupno 152 tražitelja međunarodne zaštite, a odobreno je 43 zahtjeva. Sljedeće godine, odnosno 2016., broj je bio znatno veći te je ukupno bilo podneseno 2 234 zahtjeva za međunarodnom zaštitom, a odobreno je ukupno njih 99. Naime, prema *Uredbi o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje*

ili osoba bez državljanstva (poznatom kao Dublinska odredba) za ispitivanje zahtjeva za međunarodnom zaštitom odgovorna je prva država članica Europske unije u koju tražitelj uđe. Kako se iz toga isključuju Italija i Grčka zbog prevelikog broja izbjeglica i migranata na svom teritoriju, Hrvatska je jedna od prvih država članica Europske unije na čiji teritorij tražitelji ulaze i registriraju se i slijedom toga je odgovorna za razmatranje njihovog zahtjeva za međunarodnom zaštitom te je 2016. vraćeno 637 osoba, što je rezultiralo povećanjem broja tražitelja međunarodne zaštite na njezinom teritoriju. U Hrvatskoj je 2017. godine bilo 1 887 tražitelja međunarodne zaštite, a odobreno je svega 211 zahtjeva. U 2018. i 2019. godini odobreno je ukupno 423 zahtjeva za međunarodnom zaštitom od ukupno 3 054 podnesenih zahtjeva. Najviše tražitelja međunarodne zaštite bilo iz Afganistana, Sirije i Iraka. Posebno osjetljiva skupina jesu maloljetnici bez pratnje čiji je broj zahtjeva za međunarodnom zaštitom znatno porastao od 2015. godine te je bio najviši 2017. kada je dostigao brojku od 261. Važno je spomenuti da je prema statistici MUP-a od 2006. do kraja 2019. odobreno svega 908 zahtjeva za međunarodnom zaštitom što nas dovodi do zaključka da je u Republici Hrvatskoj poprilično teško dobiti međunarodnu zaštitu te osobe često nastoje doseći neku od zapadnih zemalja Europske unije.

Pojavom izbjegličke krize Hrvatska se znatnije posvetila pitanjima zaštite izbjeglica. Također se obvezala sudjelovati u programu Europske unije premještanja i preseljenja državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva koje ispunjavaju uvjete za odobrenje međunarodne zaštite. Ajduković i sur. (2019) navode da je do kraja 2018. godine kroz oba programa preuzeto 150 osoba čime je Hrvatska zadovoljila dogovorenu kvotu za 2017. i 2018. godinu. Hrvatska se kroz programe preseljenja i premještanja obvezala preuzeti sveukupno 1583 osobe. Povećanje broja osoba koje su u Hrvatskoj ostvarile zaštitu u standardnoj proceduri zahtjeva za međunarodnom zaštitom, kao i dolazak novih izbjeglica putem programa premještanja i preseljenja, doprinijelo je donošenju *Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine*. Akcijski plan namijenjen je samo osobama kojima je odobrena međunarodna zaštite te se kao povod njegovog kreiranja navodi posebna ranjivost tih osoba, a cilj je pružiti im pomoć i zaštitu kako bi lakše prebrodili izbjegličko-humanitarnu krizu koja ih je zadesila. Kako navode Ajduković i

sur. (2019) spomenuti plan propisuje niz integracijskih mjera kojima se utvrđuje institucionalni okvir sustava integracije u Hrvatskoj. Mjere obuhvaćaju područje smještaja i stanovanja, zapošljavanja, socijalne skrbi i zdravstvene zaštite, učenja jezika i obrazovanja, međuresorne i međunarodne suradnje kao i senzibilizacije javnosti i stručnih djelatnika. *Akcijski plan* također navodi glavne nositelje i pomoćne sunositelje svake od navedenih mjera integracije kao i propisane rokove njihova ostvarenja, potrebna financijska i druga sredstva te pokazatelje provedbe (Ajduković i sur., 2019).

Izvešće o provedbi mjera iz Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine, za 2017. i 2018. godinu izašlo je na kraju 2019. godine i donosi informacije o tome kako su i na koji način određene mjere provedene. *Akcijski plan* je ukupno sadržavao 23 cilja i 58 mjera čiji je rok provedbe bio unutar 2017. i 2018. godine ili kontinuirano. S obzirom na to, u 2017. godini provedene su 32 mjere dok je 9 mjera djelomično provedeno, a 5 mjera nije provedeno. Za narednu godinu, odnosno 2018., navodi se da su provedene 42 mjere, 10 mjera je djelomično provedeno, dok 3 mjere nisu provedene. U izvješću se uz svaku pojedinu mjeru navode razlozi djelomične provedbe ili neprovedbe određene mjere. Međutim, gledajući odgoj i obrazovanje, za provedene mjere ne navode se određeni nedostaci kao što su dug vremenski period za provođenje pripreme nastave te duljina čekanja na uključivanje djece u odgojno-obrazovni sustav (koje se često ne provodi u zadanom vremenskom roku od 30 dana od podnošenja zahtjeva za međunarodnom zaštitom).

3. Pravni okvir

Opća deklaracija o ljudskim pravima iz 1948. postavila je opće standarde za zaštitu i promicanje ljudskih prava. Naime, prema spomenutoj deklaraciji pravo na međunarodnu zaštitu jedno je od temeljnih ljudskih prava te u članku 14. stoji da „svatko pred progonom ima pravo tražiti i dobiti utočište u drugim zemljama, ali na to se pravo ne može pozivati u slučaju progona koji su izravna posljedica nepolitičkih zločina ili djela protivnih ciljevima i načelima Ujedinjenih naroda“. S obzirom na to da navedena Deklaracija nije pravno, već samo moralno obvezujuća, stupanjem na snagu

Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima te Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima 1976. godine, potvrđena su načela sadržana u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima te su ona postala pravno obvezujuća.

UN-ova Konvencija o statusu izbjeglica usvojena 1951. godine u Ženevi i pripadajući protokol iz New Yorka 1967. godine predstavljaju osnovu međunarodnog izbjegličkog prava te su ujedno najvažniji dokumenti međunarodnopravne zaštite izbjeglica. Konvencija iz 1951. godine je dokument koji je nastao nakon Drugog svjetskog rata i sukladno tome je bio ograničen na osobe koje bježe od događaja koji su se dogodili u Europi prije 1. siječnja 1951. godine. Usvajanjem Protokola o pravnom položaju izbjeglica 1967. ukida se spomenuto vremensko i geografsko ograničenje u određenju statusa izbjeglica i time je međunarodnopravna zaštita izbjeglica dobila svoj univerzalni karakter (Mesić, 1993).

Konvencija i Protokol danas su široko prihvaćeni međunarodni ugovori te svaki od njih ima više od 120 država stranaka, a Republika Hrvatska je također jedna od potpisnica. S obzirom na kontekst izbjegličke krize iz 2015. i dogovor koji je Europska unija postigla s Turskom, važno je napomenuti kako je Turska jedna od 4 države svijeta koja nikada nije potpisala Protokol iz 1967. te je ostavila geografsko ograničenje s obzirom na koje međunarodnu zaštitu mogu zatražiti samo državljani država članica Vijeća Europe. Navedeno nas dovodi do toga da izbjeglice koje trenutačno dolaze na njezin teritorije nemaju mogućnost zatražiti međunarodnu zaštitu već imaju status uvjetnih izbjeglica (*conditional refugees*) koji im omogućava zakoniti ostanak u državi, ali je pristup obrazovanju i tržištu rada vrlo ograničen (Alps i sur., 2017), što doprinosi eksploataciji ljudi i povećanju siromaštva.

Kao što je ranije u poglavlju 2.1. *Europa i izbjeglička kriza 2015. godine* spomenuto, Europa je desetljećima radila na uspostavi Zajedničkog europskog sustava azila u čemu je na kraju uspjela te se postiglo da za sve države članice Europske unije vrijedi isti pravni okvir koji uređuje pitanje azila, a koji je usklađen s Konvencijom o statusu izbjeglica iz 1951. godine. Naime, Zajedničkim europskim sustavom azila (2014) uređuju se zajednički standardi i jača suradnja kako bi se osiguralo jednako

postupanje prema tražiteljima međunarodne zaštite u otvorenom i pravednom sustavu, bez obzira na to u kojoj je državi predan zahtjev. U okviru spomenutog Zajedničkog sustava azila usvojeni su najvažniji pravni dokumenti u području azila: Direktiva o postupcima azila, Direktiva o uvjetima prijema, Uredba o Eurodacu, Dublinska uredba i Direktiva o kvalifikaciji. Države članice Europske unije dužne su inkorporirati navedene pravne dokumente u svoja nacionalna zakonodavstva (Zajednički europski sustav azila, 2014).

Kako objašnjavaju Ajduković i sur. (2019) Republika Hrvatska je od razdoblja potpisivanja *Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Europskoj uniji* 2001. godine radila na preuzimanju EU zakonodavstva i usklađivanju svog pravnog i institucionalnog okvira migracijskih, azilnih i integracijskih politika s pravnom stečevinom Europske unije. Također navode da su se sve do pristupanja Europskoj uniji područja integracije stranaca uređivala prema vlastitom nacionalnom zakonodavstvu te pravima i obvezama koje su proizlazile iz odredbi u tadašnjem *Zakonu o strancima* i *Zakonu o azilu*. U kontekstu prilagodbe europskom zakonodavnom okviru, od prvog *Zakona o azilu* (2003) do danas, Hrvatska je usvojila većinu mjera Zajedničkog europskog sustava azila (Baričević i Koska, 2017). Novim *Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti* iz 2018. godine u pravni se poredak Republike Hrvatske prenose Konvencije o statusu izbjeglica i Direktive Europske unije. U daljnjem tekstu navest ću koja su prava, ali i obveze tražitelja međunarodne zaštite, azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom određene spomenutim zakonom.

U članku 33. stavka 1. Ustava Republike Hrvatske zajamčeno je pravo na međunarodnu zaštitu, odnosno pravo na azil. Spomenuti članak navodi da „strani državljani i osobe bez državljanstva mogu dobiti utočište u Republici Hrvatskoj ako nisu progonjeni za nepolitičke zločine i djelatnosti oprečne temeljnim načelima međunarodnog prava“ (Ustav Republike Hrvatske, 2014). Kao što je ranije spomenuto, *Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti* (2018) propisuje prava i obaveze tražitelja međunarodne zaštite, azilanata, stranaca pod supsidijarnom zaštitom te stranaca pod privremenom zaštitom. Smatram da je važno naglasiti da tražitelji međunarodne zaštite imaju pravo biti zaštićeni od prisilnog udaljenja ili vraćanja (eng. non refoulement),

pravo koje se svakodnevno krši i o čijem kršenju pišu mnoge nacionalne kao i internacionalne nevladine organizacije te različiti mediji.⁶ Nadalje, tražitelji međunarodne zaštite imaju pravo boravka u Republici Hrvatskoj od dana izražene namjere do dobivanja odluke o zahtjevu te im je zajamčena slobodu kretanja na teritoriju Republike Hrvatske. Jednako tako imaju pravo na materijalne uvjete prihvata koji obuhvaćaju: „smještaj u Prihvatilištu, hranu i odjeću osiguranu u naravi, naknadu troškova javnog prijevoza za potrebe postupka odobrenja međunarodne zaštite te novčanu pomoć“ (članak 55., stavak 1.). Tražitelji međunarodne zaštite ostvaruju pravo i na zdravstvenu zaštitu koja je ograničena te „obuhvaća hitnu medicinsku pomoć i prijeko potrebno liječenje bolesti i ozbiljnih mentalnih poremećaja“ (članak 57., stavak 1.). Jedno od najvažnijih prava je pravo na obrazovanje koje djeca tražitelji međunarodne zaštite na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini ostvaruju pod jednakim uvjetima kao i hrvatski državljani (članak 58.). Člankom 58. (stavak 4.) također je definirano da „ako dijete tražitelj međunarodne zaštite ne zna ili ne poznaje dovoljno hrvatski jezik, omogućit će mu se pohađanje pripreme nastave ili dopunske nastave hrvatskog jezika, kao i dopunske nastave u pojedinim nastavnim predmetima, ako za isto postoji potreba“. Prema stavku 1. članka 59. „tražitelj ima pravo na sve potrebne informacije o postupku odobrenja međunarodne zaštite na jeziku za koji se opravdano pretpostavlja da ga razumije i na kojem može komunicirati“. Ujedno ima pravo i na „pravno savjetovanje koje pružaju organizacije koje se bave zaštitom prava izbjeglica ili odvjetnici s kojima Ministarstvo sklopi ugovor o provođenju pravnog savjetovanja“ (članak 59., stavak 4.) te pravo na besplatnu pravnu pomoć koja obuhvaća „pomoć u sastavljanju tužbe, zastupanje u prvostupanjskom upravnom sporu i oslobađanje od plaćanja troškova prvostupanjskog upravnog spora“ (članak 60., stavak

⁶ <https://www.borderviolence.eu/new-report-on-cases-of-torture-of-asylum-seekers-by-croatian-authorities-at-eu-external-borders/#more-14133>
<https://www.azilsrbija.rs/wp-content/uploads/2019/04/PETI-IZVJES%cc%8cTAJ-O-NEZAKONITIM-PROTJERIVANJIMA-I-NASILJU-REPUBLIKE-HRVATSKE.pdf>
https://www.cms.hr/system/article_document/doc/501/IZVJE_TAJ_O_NEZAKONITIM_I_NASILNIM_PROTJERIVANJIMA_IZBJEGLICA_IZ_REPUBLIKE_HRVATSKE.pdf
https://www.cms.hr/system/article_document/doc/412/Izvje_taj_o_novom_valu_nasilja_prema_izbjeglicama_na_granicama_Republike_Hrvatske.pdf
<https://www.hrw.org/news/2018/12/11/croatia-migrants-pushed-back-bosnia-and-herzegovina>
<https://www.theguardian.com/global-development/2020/may/28/they-made-crosses-on-our-heads-refugees-report-abuse-by-croatian-police>
<https://www.theguardian.com/global-development/2019/dec/22/blood-on-the-ground-at-croatia-borders-as-brutal-policing-persists>

2.). Tražitelju međunarodne zaštite osigurano je i pravo na rad „istekom roka od devet mjeseci od dana podnošenja zahtjeva o kojem Ministarstvo nije donijelo odluku, ako tražitelj svojim postupanjem nije utjecao na razloge nedonošenja odluke“ (članak 61., stavak 1.) te ima pravo na isprave, tj. pravo na iskaznicu tražitelja međunarodne zaštite koja potvrđuje pravo boravka u Republici Hrvatskoj (članak 62., stavak 1.).

Odobranjem jednog od oblika međunarodne zaštite osoba ima pravo na boravak u Republici Hrvatskoj te joj se osigurava smještaj, na teret državnog proračuna, u trajanju od dvije godine od dana uručenja odluke kojom se odobrava azil ili supsidijarna zaštita. Pod stavkom 2. članka 64. navodi se da osoba pod azilom ili supsidijarnom zaštitom ostvaruje pravo na obrazovanje, rad, zdravstvenu zaštitu, socijalnu skrb, besplatnu pravnu pomoć (u sastavljanju tužbe i zastupanju pred prvostupanjskim upravnim sudom u slučaju prestanka ili poništenja međunarodne zaštite), slobodu vjeroispovijesti, pomoć pri uključivanju u društvo te spajanje obitelji s članom obitelji. Ima i pravo na vlasništvo nekretnine sukladno Konvenciji iz 1951. godine te naposljetku i pravo stjecanja hrvatskog državljanstva sukladno Zakonu o hrvatskom državljanstvu (2020).

Pod člankom 75. navodi se da se azilantu odobrava dozvola boravka u trajanju od 5 godine, dok se strancu pod supsidijarnom zaštitom ista odobrava na rok od 3 godine.

Što se tiče obrazovanja, pod stavkom 1. članka 70. Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (2018) navodi se da „azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom ima pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje pod istim uvjetima kao i hrvatski državljanin u skladu s posebnim propisima“. Također ostvaruju i pravo na obrazovanje odraslih pod istim uvjetima kao i hrvatski državljani, tj. sukladno propisima kojima se regulira obrazovanje odraslih te ostvaruju pravo na priznavanje inozemnih obrazovnih kvalifikacija (članak 70).

Kada govorimo o obavezama, azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom obvezni su poštivati Ustav, zakone i druge propise Republike Hrvatske. U roku od 15 dana moraju prijaviti prebivalište te kod sebe moraju imati dozvolu boravka koju

moraju dati na uvid zakonom ovlaštenim osobama. Jedna od obveza je i pohađanje tečaja hrvatskog jezika, povijesti i kulture (članak 64.).

4. Civilno društvo

Idejni koncept civilnog društva ima višestoljetnu tradiciju u zapadnoeuropskom misaonom krugu te je duboko usađeno u same temelje demokratskog, političkog i društvenog života (Građani za društveni razvoj i solidarnost, 2017). Podrijetlo koncepta samog civilnog društva potječe iz 17. stoljeća. John Locke (1632-1704) je tvrdio da je civilno društvo važno obilježje društvenog života i da pojedinci imaju pravo organizirati se (Aben i sur, 2017). Autori poput Thomasa Painea, Adama Fergusona, G.W.F. Hegela i Alexisa de Tocquevillea od sredine 18. st. do sredine 19. st. pojam civilnog društva stavljaju u kontekst društvenih promjena (Bežovan, 2004). Thomas Paine i George Hegel su svojim političkim teorijama velikim dijelom oblikovali modernističku ideju civilnog društva koja se nastavila rapidno razvijati u devedesetim godinama dvadesetog stoljeća sa širenjem demokracije u zemlje koje su prolazile ili još uvijek prolaze tranziciju iz socijalizma (Građani za društveni razvoj i solidarnost, 2017).

Naime, civilno društvo je kompleksan fenomen poprilično nejasno određen, a s obzirom na to da se njegovo značenje povijesno mijenjalo, nije ga lako definirati. Iako je često korišten koncept u suvremenom diskursu te se koristi u društvenim, političkim i akademskim raspravama i dalje nedostaje njegova jasna definicija (Aben i sur., 2017). Michael Walzer civilno društvo definira kao „prostor neprisilnog čovjekovog udruživanja i također niz s tim povezanih mreža- formiranih po volji obitelji, vjere, interesa, ideologije- koje ispunjavaju taj prostor“ (Walzer, 1995, prema Bežovan, 2004, 15). Eberly pak definira civilno društvo prema ulozi koju ono ima u društvu te navodi da je civilno društvo „posrednik između pojedinaca i širih mega struktura tržišta i države, čini umjerenim negativne društvene tendencije povezane sa svakim, stvara socijalni kapital i pruža demokratske vrednote i običaje“ (Eberly, 2000, prema Bežovan 2004, 16). Prema spomenutom autoru civilno društvo uključuje pojedince u veće skupine izvan njihovih privatnih interesa te na taj način gradi društvene veze i osjećaj uzajamnih obaveza (Bežovan, 2004). Nadalje, kod Habermasa „civilno se društvo sastoji od onih više-manje spontano nastalih organizacija, udruženja i pokreta koji

preuzimaju odjek što ga problematična društvena stanja nalaze u privatnim životnim područjima, kondenziraju ga i s pojačanim naglaskom prosljeđuju političkoj javnosti. Jezgru civilnog društva čini sustav udruženja“ (Habermas, 1992, 443, prema Reese-Schäfer, 2014, 69).

Jansen (2006, prema Bežovan i Zrinščak, 2007) govori da jedan od središnjih koncepata koji obilježava moderno civilno društvo polazi od prava građana na slobodu udruživanja. Baynes (2002, prema Aben i sur., 2017) ističe da je civilno društvo smješteno između privatne i javne sfere te da je stoga izričito privatno, u usporedbi s državnim, i izrazito javno u odnosu na privatnu ili obiteljsku sferu te stoga ima paradoksalnu prirodu. Nadalje, Anheier (2005) navodi kako se civilno društvo danas uobičajeno definira kao skup institucija, organizacija i pojedinaca, smještenih između obitelji, države i tržišta, u kojima se građani dobrovoljno udružuju radi unapređivanja zajedničkih interesa. Tijekom 20. stoljeća, civilno se društvo povezivalo s idejama građanstva, popularne participacije i građanskog mentaliteta, javnom sferom, kulturom, zajednicom i socijalnim kapitalom. Prema Bežovan i Matančević (2017) civilno je društvo društvo građana, njihovih inicijativa, skupina i organizacija koje imaju svoj ustroj, vlastitu upravu, neprofitni status i u svoje aktivnosti uključuju volontere, građani se u njih dobrovoljno učlanjuju, a različiti im dionici stoga daju financijske potpore. Vujadinović (2007, 24) piše da civilno društvo ima „funkciju mobiliziranja građana za obranu osobnih, političkih i socijalnih prava, rukovođeno vrijednostima slobode, jednakosti, pravde, i u sprezi s razvojem demokratske političke kulture solidarnosti, kozmopolitizma, pluralizma, tolerancije, nenasilja, humanitarizma“.

U publikaciji *Građani za društveni razvoj i solidarnost* (2017) kao glavne odrednice civilnog društva ističu se njegova odvojenost i autonomija od države s jedne strane i tržišta s druge strane te udruživanja građana i građanki koji dijele i zalažu se za iste vrijednosti poput poštivanja ljudskih prava, zalaganja za toleranciju, solidarnost i društvenu pravdu. U normativnom smislu, civilno društvo je društvo u kojem su građani vođeni civilnošću i civilnim vrlinama te se često poistovjećuje s dobrim društvom (Zimmer, 2004, prema Bežovan i Matančević, 2017).

Aben i sur. (2017, 8) navode da su organizacije civilnog društva „organizacije koje djeluju u javnoj sferi te su neprofitne i nevladine“. One se temelje na dobrovoljnom udruživanju te u njima sudjeluju ljudi koji su predani radu na svojim zajedničkim ciljevima i uvjerenjima. U javnosti često nailazimo na korištenje termina “nevladine organizacije” kao sinonima za civilno društvo. Međutim, kao što se ističe u spomenutoj publikaciji iz 2017. godine nevladine organizacije, poput udruga, važan su dio i često su predvodnici aktivnog građanstva, ali ujedno samo jedni od aktera civilnog društva koji posjeduju znanja, vještine i kompetencije za kvalitetno sudjelovanje u procesu donošenja javnih politika.

Kada govorimo o samoj strukturi civilnog društva, Stubbs (1999, prema Šepetavec, 2012) civilno društvo dijeli na *udruge građana*, kao što su klubovi, zborovi te razna društva; *politizirano civilno društvo* koje obuhvaća organizacije za zaštitu ljudskih prava i udruge za praćenje izbora te kao posljednje navodi *profesionalne nevladine organizacije* u koje ulaze telefoni za psihološku pomoć, programi za prevenciju i slično. Bežovan (2004) navodi da civilno društvo kao zbirna imenica uključuje različite organizacije civilnog društva koje se nazivaju dobrovoljnim, neovisnim, nevladinim, neprofitnim ili trećim sektorom. One počivaju na zajedničkoj osnovi slobode udruživanja i djelovanja u kojem se prepoznaje opće dobro. Što se tiče *nevladinih organizacija*, spomenuti autor objašnjava da su one privatne neprofitne organizacije koje naglašavaju svoju odvojenost od vlade i vladinog utjecaja, a legitimitet tih organizacija povezan je s djelovanjem i pružanjem prijeko potrebnih usluga naspram nepotističke i korumpirane vlade. Pojam *nevladina organizacija* koristi se za opisivanje rada organizacija koje su se u svom djelovanju posvetile ljudskim pravima, zaštiti okoliša i sličnim temama kojima se kontroliraju vlasti u demokratskim državama.

Prema Salamonu i Anheieru (1998) nevladine organizacije ili udruge dijele pet bitnih karakteristika:

- One imaju organizacijsku strukturu i na neki su način institucionalizirane. Važno je da organizacija ima određenu institucionalnu stvarnost i unutarnju organizacijsku strukturu.

- One su privatne, institucionalno odvojene od vlade i njenih organizacija. Neprofitne organizacije su nevladine u smislu da su strukturno odvojene od instrumentalnosti vlade. Navedeno ne znači da ne mogu primati novac iz vladinih izvora ili da predstavnik vladinih tijela ne može sjediti u njihovom upravnom odboru, već da privatni status tih organizacija upućuje na njihovu poduzetnost i mogućnost korištenja sredstava iz više izvora.
- Neprofitne su, odnosno, one ne raspodjeljuju dobit svojim članovima ili direktorima. One mogu imati određeni profit, ali taj profit mora biti uložen u misiju i djelovanje same udruge. Transparentnost u poslovanju jedna je od pretpostavki njihovog legitimiteta.
- Imaju vlastitu upravu te sukladno tome mogućnost da kontroliraju svoje osnovne aktivnosti kroz internu proceduru upravljanja.
- U svoje djelovanje uključuju volontere. Kako bi bila uključena u neprofitni sektor, udruga mora sadržavati koncept volontiranja.

U *Zakonu o udrugama* (2014) u članku 4. stoji da je udruga „svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više fizičkih, odnosno pravnih osoba koje se, radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i prirode i održiv razvoj te za humanitarna, socijalna, kulturna, odgojno-obrazovna, znanstvena, sportska, zdravstvena, tehnička, informacijska, strukovna ili druga uvjerenja i ciljeve koji nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom, a bez namjere stjecanja dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi, podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje toga oblika udruživanja“. Odnosno, *udругu* stvaraju građani zbog nekog posebnog zajedničkog interesa ili zbog rješavanja socijalnih problema u zajednici, a za obavljanje predviđenih djelatnosti oni osnivaju udrugu kao posebnu pravnu osobu. Udruga pripada širem pojmu neprofitnih (nevladinih) organizacija.

Republika Hrvatska prepoznaje važnost civilnog društva za daljnji razvoj demokratskog društvenog sustava i političkog poretka. U *Nacionalnoj strategiji za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2012. do 2016. godine* stoji da „[c]ivilno društvo podrazumijeva da građanke i građani, u različitim skupinama, inicijativama i organizacijama, pa i individualno, uključivanjem u javni politički proces zastupaju u javnom prostoru različite interese i vrednote“. U Republici Hrvatskoj o

civilnom društvu govorimo u kontekstu zadruga, fundacija, zaklada, sindikata, udruga poslodavaca kao i o raznim drugim neformalnim građanskim inicijativama. Sama mogućnost postojanja civilnog društva temelji se na ustavno zajamčenim ljudskim, tj. građanskim pravima i slobodama. Prvenstveno na pravu na slobodu okupljanja te pravu udruživanja koje je povezano sa slobodom mišljenja, uvjerenja, vjere i savjesti, (Građani za društveni razvoj i solidarnost, 2017). Šalaj (2011) ističe kako postoje brojni načini na koje civilno društvo pridonosi razvoju demokracije, kritički nadzire funkcioniranje vlasti, pridonosi kvalitetnijem javnom diskursu o zajedničkim problemima, osigurava dodatni prostor za promoviranje i zastupanje određenih interesa te sudjeluje u kvalitetnijem formuliranju i implementiranju javnih politika itd. Civilno društvo u ovom je kontekstu vrlo značajno jer jedan od njegovih zadataka jest i zalaganje i zaštita ljudskih prava, pogotovo manjinskih i marginaliziranih skupina.

U ovome radu naziv udruga koristi se kao sinonim za širi pojam organizacije civilnog društva.

4.1. Udruge civilnog društva i izbjeglička populacija

Kao što je već ranije spomenuto u radu, od 2015. godine broj izbjeglih osoba koje su došle na teritorij Europske unije neizmjereno se povećao zbog ratnih sukoba, političkih konflikata ili drugih životnih opasnosti kojima su izloženi ljudi na Bliskom istoku i u afričkim državama. Na veliki izbjeglički/migrantski val države članice Europske unije reagirale su na različite načine, međutim, prvi puta u Europi i izbjegličkim tokovima civilno je društvo bilo ključni akter u gotovo svim europskim društvima (Feischmidt i sur., 2019). Bežovan i Zrinščak (2007) navode da je civilno društvo učinkovito i djelotvorno u osnaživanju marginaliziranih skupina i podmirivanju njihovih potreba što potvrđuje činjenica da su tijekom 2015. i 2016. godine uglavnom volonteri i udruge civilnog društva bili uključeni u primanje, doček i brigu o novim pridošlicama, odnosno ljudima u potrebi. Organizacije koje se tradicionalno bave humanitarnim radom, poput Crvenog križa, zajedno s nevladinim organizacijama te novonastalim mrežama i udrugama kao i spontanim grupama volontera na sebe su preuzele veliki dio pružanja zaštite i pomoći izbjeglicama (Larsen i sur., 2016).

Feischmidt i sur. (2019) također navode da su građani i organizacije civilnog društva, s obzirom na to da dio država članica Europske unije nije bilo u mogućnosti ili nisu željele jamčiti zaštitu izbjeglicama na temelju pravnih i moralnih standarda, uz pružanje humanitarne pomoći radile i na poštivanju, osiguravanju i zaštiti prava izbjeglica te su do određene mjere ispunile prazninu koju su ostavile državne vlasti. Civilno društvo i njegove organizacije bile su i ostale centralna poveznica između izbjeglica i države.

Udruge/organizacije civilnog društva koje se bave izbjegličkim i migrantskim pitanjima djeluju u području građanskih i ljudskih prava te uz to pružaju različite vrste podrške, od isporuke hrane, odjeće, pokrivača i smještaja pa sve do dugoročne pravne, stambene i zdravstvene pomoći i integracije (Aben i sur., 2017). One imaju ključnu ulogu u pomaganju tražiteljima međunarodne zaštite i osobama pod međunarodnom zaštitom da pristupe svojim pravima osiguranim od strane države te u njihovom integriranju u novo društvo stvaranjem novog društvenog prostora na lokalnoj razini (Sunata i Tosun, 2019). Kako ODIHR (2019) piše, u mnogim državama organizacije civilnog društva radile su na mnogim aspektima integracije migranata i tražitelja međunarodne zaštite i prije nego što su definirane i strukturirane državne politike. Naime, one mogu raditi na brojnim političkim područjima važnim za integraciju migranata i tražitelja međunarodne zaštite te stvarati različite načine suradnje s vlastima i javnim institucijama. Također, organizacije civilnog društva često posjeduju eksperte i potrebno iskustvo za poduzimanje akcija koje će pridonijeti integraciji spomenute populacije, ali s obzirom na to da su uglavnom ovisne o javnom financiranju, pristup javnim fondovima može ponekad ugroziti neovisnost koja je potrebna za kritiku državnih politika i mjera (ODIHR, 2019). Važno je, međutim, istaknuti da bi djelovanje udruga civilnog društva u pružanju pomoći izbjeglicama/tražiteljima međunarodne zaštite trebalo nadopunjavati djelovanje države, a ne zamjenjivati ga (Zagisti, 2016, prema Aben, 2017). Jednako tako, politike civilnog društva u pogledu pružanja usluga na lokalnoj razini, poput svakodnevnih praksi kojima nevladine organizacije žele promijeniti regulaciju useljavanja i sudbine migranata, još uvijek nisu dovoljno istražene (Ambrosini 2013; Irrera 2016, prema SIRIUS, 2018). Organizacije civilnog društva uključene u rad s izbjeglicama, odnosno tražiteljima međunarodne zaštite, mogu djelovati na lokalnoj, nacionalnoj i/ili međunarodnoj razini.

Jedan od aspekata integracije u novo društvo jest i uključivanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom u odgojno-obrazovni sustav države prijema, a prilikom pristupanja tom osnovnom ljudskom pravu često se nailazi na razne prepreke te ovdje posebno dolazi do izražaja uloga civilnog društva u zagovaranju njihovih prava. Osim zagovaranja njihovog prava na obrazovanje, postoje različite prakse diljem Europske unije o načinima na koje udruge civilnog društva osiguravaju odgojno-obrazovnu podršku djeci izbjegličke populacija, a ovdje ćemo navesti samo neke od njih.

U Engleskoj, organizacija *Leeds Refugee Forum* nudi homework club (klub za pisanje domaćih zadaća) koji nudi sigurno i prihvaćajuće okruženje za učenje, a cilj je zadovoljiti obrazovne potrebe djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Volonteri rade s malom grupom djece te organiziraju aktivnosti u okviru tjednih školskih zadataka asistirajući im s obrazovnim zadacima koji uključuju pomoć u pisanju domaće zadaće, izradi školskih projekata kao i na poboljšanju engleskog jezika, matematike i sl. Godišnje u programu sudjeluje preko tridesetak djece, a takozvani homework club surađuje i s lokalnom osnovnom školom te radi na uključivanju roditelje u obrazovanje njihove djece. Leeds Refugee Forum okuplja veliki broj volontera, od studenata do umirovljenih učitelja koji kroz grupni ili individualni rad značajno pridonose samopouzdanju i školskom uspjehu djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom (SIRIUS, 2018).

Sljedeći projekt je projekt “Menschen stärken Menschen” (ljudi jačaju ljude) koji je osnovan od Bundesministerium Fur Familie, Senioren, Frauen und Jugend (BMFSFJ), odnosno njemačkog Federalnog ministarstva obiteljskih poslova, seniora, žena i mladih. Od početka 2016. godine BMFSFJ sponzorira preko 23 programa civilnog društva koji implementiraju mentorstvo za izbjeglice u više od 500 mjesta. Cilj je oblikovati tandeme ljudi koji već žive u Njemačkoj i novopridošlih osoba, a zainteresirani pojedinci koji žele sudjelovati i pomoći novopridošlim osobama mogu kontaktirati lokalnu provedbenu organizaciju, npr. Caritas. Jednako tako, postoji opcija da individualci sami osmisle projekt i apliciraju za financijsku potporu ministarstva. Mentorstvo obuhvaća sva područja podrške, od umrežavanja i pružanja savjeta o svakodnevnim pitanjima, podrške u pisanju domaćih zadaća do visokoškolskog

obrazovnog mentorstva kako bi se osiguralo uspješno polaganje školskih ispita. Ovaj program je vrlo raznolik te se dotiče svih aspekata integracije u formalni i neformalni sektor obrazovanja. Evaluacijom spomenutog projekta pokazalo se da je projekt vrlo uspješan u mobiliziranju volontera i pružanju podrške izbjeglicama u obliku neformalnog učenja. Pridonio je izgradnji važnih kompetencija kod djece izbjeglica (npr. socio-emocionalni razvoj, učenje jezika) kao i volonterima pri izgradnji građanskih i socijalnih kompetencija (SIRIUS, 2018).

Slični primjeri u kojima volonteri ili vršnjaci pomažu djeci tražiteljima i djeci pod međunarodnom zaštitom u njihovom odgoju i obrazovanju, odnosno pružaju podršku u pisanju zadaća ili učenju jezika pojavljuju se u većini europskih država (Nizozemska, Francuska i sl.). Također, u državama poput Njemačke, Finske, Estonije i Grčke postoji koncept *open all-day school* (otvorena cjelodnevna škola) koji funkcionira na principu suradnje aktera formalnog i neformalnog obrazovanja. Naime, u jutarnjim satima djeca su u formalnom sustavu obrazovanja, a u drugom dijelu dana osigurane su im izvannastavne aktivnosti koje provode vanjski akteri, tj. civilno društvo. Izvannastavne aktivnosti uglavnom uključuju podršku u pisanju zadaća, sportske aktivnosti, kreativne radionice i sl. (Yeasmin 2018, prema SIRIUS 2018). Naravno, kroz sve spomenuto djeci se osigurava i socioemocionalna, psihološka kao i vršnjačka podrška.

Zbog ograničenja samog rada i nemogućnosti iznošenja svih oblika podrške, sve dodatne informacije o programima koji udruge civilnog društva provode u području odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom mogu se pronaći na web stranici SIRIUS NETWORK-a.

Kao što je ranije u radu spomenuto, u Republici Hrvatskoj je od 2006. godine do kraja 2019. odobreno svega 908 zahtjeva za međunarodnom zaštitom (MUP, 2020). Potrebno je biti svjestan činjenice da su azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom, kao i tražitelji međunarodne zaštite, višestruko diskriminirani, ne samo svojim ranijim iskustvom već i iskustvom boravka u Republici Hrvatskoj u kojoj često nailaze na prepreke u ostvarivanju svojih prava kao i ksenofobne prakse hrvatskog društva (Građani za društveni razvoj i solidarnost, 2017). U spomenutom se također navodi kako osobe koje su tražitelji i koje su pod međunarodnom zaštitom često nailaze na niz

poteškoća u svakodnevnome životu i vlastitoj integraciji, od uključivanja u obrazovni sustav, nemogućnosti zapošljavanja do uključivanja u društveni, politički i kulturni život Republike Hrvatske. U integraciji tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom izuzetno veliku i važnu ulogu imaju različite udruge civilnog društva. Važno je napomenuti da veliki broj udruga civilnog društva djeluje na različitim područjima integracije spomenute populacije, međutim u empirijskom dijelu ovog rada predstaviti će se udruge koje se bave odgojem i obrazovanjem djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom.

Na kraju, važno je spomenuti da u Republici Hrvatskoj postoji Koordinacija za integraciju, odnosno neformalna mreža organizacija civilnog društva, koju je osnovao Centar za mirovne studije uz podršku UNCHR-a. Članice Koordinacije surađuju i zajednički osmišljavaju aktivnosti koje potiču i doprinose integraciji izbjeglica u hrvatsko društvo, ali i propituju integracijske prakse koje se provode u hrvatskom društvu. Godine 2014. Koordinacija za integraciju prvi je put organizirala niz zajedničkih aktivnosti povodom proslave Svjetskog dana izbjeglica (koji se obilježava 20. lipnja) – Tjedan IZBJEGLICAma! (Bužinkić i Kranjec, 2012).

Daljnji dio rada donosi pregled empirijskog dijela te analizu dobivenih rezultata.

5. Empirijski dio rada

5.1. Problem i cilj istraživanja

Kao što je spomenuto u teorijskom dijelu ovog rada, u europskom kontekstu postoje brojne udruge/organizacije civilnog društva koje pružaju različite oblike podrške tražiteljima međunarodne zaštite i osobama pod međunarodnom zaštitom te rade na njihovoj integraciji u novo društvo. Međutim, iako je opće poznato i prihvaćeno da udruge civilnog društva imaju veliku ulogu u životu tražitelja međunarodne zaštite/osoba pod međunarodnom zaštitom jer su vrlo često most između njih te same države i njezinih institucija, postoji malo istraživanja na tu temu. Još je manji broj istraživanja na području odgoja i obrazovanja, odnosno o

ulozi udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom iako su udruge civilnog društva često prvi akteri koji osiguravaju učenje jezika te podršku u učenju za spomenutu djecu (Crul, 2017). U većini slučajeva obrazovnim programima nevladinih udruga cilj je dopuniti rad škola pružanjem prilagođene potpore specifičnim ciljanim skupinama u područjima u kojima školi možda nedostaje potrebna stručnost (SIRIUS, 2018).

SIRIUS NETWORK, mreža koja okuplja aktere uključene u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite, odnosno izbjeglica i migranata te sakuplja informacije s „terena“, u svom izvješću iz 2018. godine navodi da, uz ostale aktivnosti neformalnog obrazovanja, udruge civilnog društva, ponajviše nevladine organizacije, djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom pružaju jezičnu i akademsku podršku. Vrlo često se u integracijskim centrima različitih udruga osigurava podrška u učenju kao i satovi jezika. Spomenuta se podrška uglavnom održava nakon nastave te volonteri individualno ili grupno rade s djecom na učenju/pisanju domaćih zadaća ili na poboljšanju njihovih jezičnih vještina. Primjeri ovakvih inicijativa pronađeni su diljem mnogih zemalja, neke od kojih su Irska, Francuska, Poljska, Litva, Velika Britanija itd. Nekoliko primjera dobre prakse navedeno je i u teorijskom dijelu u poglavlju 4.1. *Udruge civilnog društva i izbjeglička populacija*.

Kada govorimo o Republici Hrvatskoj, uloga udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom dosad nije istraživana. Važno je naglasiti da udruge civilnog društva imaju veliku ulogu prilikom integracije državljana trećih zemalja u Republiku Hrvatsku. Jedno od važnih područja djelovanja udruga civilnog društva jest i odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, a za kontekst ovog rada istražiti će se koja je njihova uloga u spomenutom području te na koji način udruge civilnog društva rade na zaštiti i zagovaranju prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom.

S obzirom na spomenuto, *cilj istraživanja* je opisati i razumjeti ulogu udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Kako generalno u svijetu postoji vrlo malo istraživanja o udrugama na području odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, a u Hrvatskoj ona uopće ne postoje, svrha ovog rada jest stjecanje uvida u funkcioniranje tog dijela civilnog društva te bolje razumijevanje njihove uloge i same važnosti u odgoju i obrazovanju trenutačno najranjivije skupine na svijetu, a to su djeca tražitelji međunarodne zaštite i djeca pod međunarodnom zaštitom.

5.2. Istraživačka pitanja

Istraživačka pitanja definirala su se na temelju cilja istraživanja te su formulirana na sljedeći način:

- 1) Kakva je struktura udruga i kako je rad u njima općenito organiziran?
- 2) Na koje načine udruge zagovaraju prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom te na koje sve načine udruge zadovoljavaju potrebe navedene populacije?
- 3) Što sve obuhvaća i kako je organiziran rad udruga civilnog društva glede odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom (koji se programi provode i koliko često, tko su korisnici programa, a tko akteri koji ih provode, koji resursi i materijali se koriste, itd.)?
- 4) Pripremaju li udruge i na koji način volontere za rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom, osiguravaju li kontinuirane edukacije za zaposlene i volontere koji rade sa spomenutom populacijom i na koje teme su edukacije fokusirane?
- 5) Što sve obuhvaća i kako je organizirana odgojno-obrazovna podrška koju volonteri/ke pružaju djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom (koje materijale koriste, kako prevladavaju jezičnu barijeru, na koje načine motiviraju djecu i sl.)?

- 6) Kakva je priroda i kvaliteta suradnje udruga s odgojno-obrazovnim ustanovama i ostalim akterima uključenima u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom?
- 7) Na koje prepreke/izazove nailaze zaposlenici/volonteri u svom odgojno-obrazovnom radu s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom?

5.3. Način provođenja istraživanja i etički aspekt

Terensko istraživanje provodilo se od sredine travnja do sredine svibnja 2020. godine uz odobrenje mentorice za provođenje istraživanja (Prilog 1). Zbog javnozdravstvene krize, odnosno pandemije COVID-19 koja je nastupila sredinom ožujka i zahvatila cijeli svijet, a time i teritorij Republike Hrvatske, intervjuiranje nije bilo moguće provesti standardnim putem te su se intervjui provodili putem online platformi Skype ili Zoom kao i telefonskim putem. Svim sudionicima je poslan e-mail/poruka u kojem/kojoj se istraživačica predstavila te iznijela svrhu i cilj istraživanja kao i važnost istraživanja navedene teme. Također, tom je prilikom e-mailu/poruci priloženo i *Informativno pismo o sudjelovanju u istraživanju* (Prilog 2) koje je sadržavalo sve važne informacije za sudjelovanje u istraživanju: informacije o cilju, postupku provođenja intervjua kao i etičkim aspektima istraživanja (informacije o povjerljivosti podataka dobivenih od strane sudionika/ca, dobrovoljnosti sudjelovanja i mogućnosti odustajanja te o načinu čuvanja audio snimaka i transkripata intervjua). Sudionici su online putem potvrdili svoj pristanak na sudjelovanje nakon čega smo dogovorili termin provođenja intervjua. S obzirom na situaciju, potvrda o razumijevanju *Informativnog pisma* i pristanak na sudjelovanje i snimanje intervjua dano je usmenim putem (svi sudionici su punoljetni). Sve osobe uključene u istraživanje pristale su na snimanje intervjua. Kako bi se osigurala povjerljivost informacija i zaštitio identitet sudionika, njihova dob će biti prikazana u intervalima, a njihovi iskazi prilikom analize i interpretacije rezultata bit će navedeni pod šiframa. Zbog dodatne zaštite i udruge će biti predstavljene pod šiframa.

5.4. *Uzorak*

S obzirom na to da je tema ovog istraživanja uloga udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom uzorak je namjeran (prigodan), odnosno u istraživanje su ušli/e zaposlenici/ce i volonteri/ke udruga civilnog društva čiji je fokus djelovanja integracija tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom, a koje djeluju na području Grada Zagreba gdje je koncentracija spomenute populacije najveća. Važno je istaknuti da na području Grada Zagreba postoje brojne udruge civilnog društva koje rade na integraciji tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom i koje im s obzirom na to osiguravaju različite oblike podrške, od pravne do psihosocijalne itd. Međutim, u ovo istraživanje uključene su samo udruge koje su se u svom radu posvetile odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom te se sukladno tome uzorak sastoji od zaposlenika i volonterki iz triju udruga koje rade na odgoju i obrazovanju spomenute populacije. U istraživanje je ukupno bilo uključeno 6 volonterki i 4 zaposlenika. Prosječna dob volonterki je 29,5 godina, a raspon dobi je od 25-35 godine. Kada govorimo o obrazovanju, uglavnom su sve visokog stupnja obrazovanja te su pedagoških i pomagačkih struka (pedagogija, socijalna pedagogija, socijalni rad) dok je jedna volonterka pravne struke, a jedna srednje stručne spreme. Što se tiče volonterskog iskustva s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom, najmanje volontersko iskustvo je 7 mjeseci, a najveće 4 godine što nam u prosjeku daje oko 2 godine i dva mjeseca. S obzirom na to da postoji razlika u individualnom i grupnom radu s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom, jedno od obilježja odnosilo se i na spomenuti način rada te je utvrđeno da su sve sudionice radile grupno s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom. Što se tiče individualnog rada s djecom, 2 sudionice rade kontinuirano s jednim ili dvoje djece, 3 volonterke rade individualno ovisno o potrebi, odnosno na inicijativu nekog od djeteta, dok se jedna od volonterki nije susrela s individualnim radom sa spomenutom populacijom. Također, 5 od 6 volonterki bile su ili su i dalje svojim radom prisutne u Prihvatištu za tražitelje

međunarodne zaštite „Porin“ u Zagrebu. U istraživanje su, dakle, namjerno uključene osobe koje rade i individualno i grupno s djecom tražiteljima međunarodne zaštite kako i djecom koja su pod međunarodnom zaštitom. Razlog toga je što princip rada ovisi o spomenutim čimbenicima. Naime, postoje razlike unutar grupnog i individualnog rada, kao i u pristupu i načinu rada s djecom koja su tražitelji i ne poznaju hrvatski jezik te djecom koja su ovdje već duže vremena i barataju jezikom domicilnog stanovništva, odnosno hrvatskim jezikom. Obilježja poput načina rada s djecom, grupno ili individualno, kao i to radi li se s djecom koja su tražitelji međunarodne zaštite ili su pod međunarodnom zaštitom utjecala su na odgovore te se tijekom intervjuiranja uočila razlika na temelju spomenutih kriterija.

Uz volonterke, u istraživanju su sudjelovali i zaposlenici. Cilj je bio ispitati zaposlenike koji su uključeni u programe odgoja i obrazovanja za djecu koje njihova udruga provodi ili imaju iskustvo rada s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom. Tako su 3 od 4 intervjuirane osobe već duži niz godina uključene u rad s izbjegličkom populacijom ili imaju prethodno volontersko iskustvo, dok je radno iskustvo jedne od sudionica značajno manje jer je radila u sklopu projekta čije je trajanje završilo nakon nekoliko mjeseci, ali je isto tako ranije bila volonterski uključena u rad s ovom specifičnom populacijom. Prosječni radni staž zaposlenih je 4 godine i 6 mjeseci dok je prosječna dob zaposlenika uključenih u ovo istraživanje je 30,25 godina, a raspon dobi je od 25-40 godina. Svi zaposlenici su akademski obrazovani građani te su društveno-humanističkih i pomagačkih struka. Dvoje od sudionika ima iskustvo u radu s djecom tražiteljima međunarodne zaštite kao i djecom pod međunarodnom zaštitom, dok dvoje od sudionika ima iskustvo u radu samo s djecom tražiteljima međunarodne zaštite. Dakle, svi uključeni u istraživanje imaju iskustvo rada u Prihvatilištu, a dvoje zaposlenih radi i na integraciji osoba koje su pod međunarodnom zaštitom nakon njihovog izlaska iz Prihvatilišta.

5.5. *Postupci i instrumenti istraživanja*

U ovom istraživanju se koristio kvalitativni pristup kako bi se došlo do dubljeg razumijevanja istraživačke pojave. Prema Srivastavu i Thomsonu (2009) kvalitativno istraživanje je istraživački postupak razumijevanja određene pojave koji se temelji na različitim metodološkim tradicijama istraživanja koje istražuju određeni socijalni, tj. društveni problem te, kako Halmi (2005) navodi, objedinjuje kompleksnu i međusobno povezanu skupinu srodnih termina, koncepata i pretpostavki. Navedeno znači da kvalitativno istraživanje nastoji proučavati subjekte u svom povijesnom i socijalnom kontekstu trudeći se razumjeti i interpretirati smisao ili značenje njihovih radnji, doživljaja i svakodnevnog iskustva (Halmi, 2005). Spomenuti autor navodi i kako kvalitativna metodologija polazi od cjelovitog i sustavnog pristupa stvarnosti sagledavajući cijelu sliku te imajući u vidu kako cjelina može biti veća od zbroja dijelova.

Prilikom prikupljanja podataka koristila sam se polustrukturiranim intervjuom kojeg karakterizira usmjerenost razgovora na određenu problematiku te se potiče sudionike na izjašnjavanje o svojim stavovima, razmišljanjima i osjećajima (Halmi, 2005). Izrađeni su protokoli za zaposlenike (Prilog 3) i za volonterke (Prilog 4) te se njima nastojao dublje istražiti način rada udruga civilnog društva u području odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Tijekom intervjuja nastojale su se dublje istražiti određene teme te dobiti uvid u to kako sami akteri civilnog društva vide svoju ulogu u odgoju i obrazovanju djece. Protokoli intervju za zaposlenike obuhvaćali su pitanja o strukturi i radu same udruge, na koji način zagovaraju prava i zadovoljavanju potrebe djece, kakva je suradnja s ostalim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje i dr., dok su se pitanja namijenjena volonterkama odnosila isključivo na njihov rad s djecom izbjegličke populacije. Vođenje intervjuja je bilo fleksibilno te je ovisilo o odgovorima sudionika, što znači da se redosljed pitanja prilagođavao tijekom pojedinog intervjuja. Intervjui su u prosjeku trajali više od predviđenog, odnosno oko 80 minuta.

5.6. *Postupak analize i obrade podataka*

Jedan od ključnih ciljeva kvalitativnog društvenog istraživanja je istražiti, otkriti i objasniti složenost različitih društvenih pojava, a analiza rezultata ima iznimno važnu ulogu u tome. Analiza također predstavlja izazov za samog istraživača zato jer ne samo da postoji potreba predstaviti društveni svijet koji je bio istraživani, već ga je potrebno predstaviti tako da ostane utemeljen u informacijama iznesenim od strane sudionika te da u isto vrijeme iznosi cijelu kompleksnost istraživanog područja (Srivastava i Thomson, 2009). Kvalitativna analiza sadržaja jedna je od brojnih metoda istraživanja koja se koriste za analizu tekstualnih podataka (Hsieh i Shannon, 2005), a kvalitativni podaci predstavljaju dubinsko opisivanje okolnosti, ljudi, interakcija, događaja, stavova, misli i vjerovanja te donose izravne citate od osoba koje su uključene u sam fenomen koji se istražuje (Patton 2002, prema Srivastava i Thomas, 2009). Downe-Wamboldt navodi kako se kroz analizu sadržaja nastoji pružiti razumijevanje samog fenomena koji se proučava (1992, prema Hsieh i Shannon, 2005).

Prilikom izrade protokola intervjuu odredile su se teme po kojima su kasnije bili analizirani rezultati što znači da je korišten deduktivni pristup analizi i kodiranju kvalitativnih podataka. Prvo su detaljno pročitani transkripti intervjuu od zaposlenika i volonterki te su svođeni na kodove, nakon čega su isti raspoređeni po prethodno određenim temama, kategorijama i potkategorijama. Kodovi su se u početku analize određivali prema istraživačkim pitanjima te se za vrijeme analize nisu uočile nove grupe podataka, tj. nisu se pojavile nepredviđene teme.

5.7. *Analiza rezultata*

Analiza dobivenih rezultata bit će predstavljena u okviru 4 velikih tema: *Struktura i organizacija udruga civilnog društva, Djelovanje udruga fokusirano na prava i potrebe djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, Odgojno-obrazovno djelovanje udruga i Suradnja udruga s različitim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom.*

5.7.1. *Struktura i organizacija udruga civilnog društva*

Prva tema koja će biti predstavljena je *Struktura i organizacija udruga civilnog društva*, a kategorije unutar nje podijeljene su na: *Zaposlenici, Volonteri, Priprema volontera za rad i edukacije i Programi/aktivnosti*

Naime, udruge uključene u ovo istraživanje razlikuju se po strukturi i organizaciji samoga rada, broju zaposlenika, periodu bavljenja izbjegličkom tematikom, broju volontera i sl. Dok se Udruga 2 i Udruga 3 pitanjima tražitelja međunarodne zaštite, migranata i prisilno raseljenih osoba bave već desetljećima, Udruga 1 u rad s tražiteljima međunarodne zaštite i osobama pod međunarodnom zaštitom uključena je posljednjih nekoliko godina, odnosno od izbjegličke krize. Prva kategorija pod ovom temom obuhvaća *Zaposlenike* spomenutih udruga.

Udruga 3 se pitanjem azila i migracija bavi već duži niz godina te osim Prihvatilišta u Zagrebu, djeluje i u Prihvatilištu za tražitelje međunarodne zaštite u Kutini. U sklopu spomenutih Prihvatilišta zapošljava 20 osoba koje tražiteljima međunarodne zaštite pružaju materijalnu, zdravstvenu i psihosocijalnu podršku te organiziraju različite socijalne aktivnosti unutar Prihvatilišta. U razgovoru sa sudionicama došlo se do saznanja da su u rad sa spomenutom populacijom uključeni radni terapeuti, socijalni radnici, psiholozi te pomoćno osoblje srednje stručne spreme. Udruga 3 također ima integracijsku kuću u sklopu koje s osobama pod međunarodnom zaštitom rade tri socijalna radnika.

Udruga 2 je također prisutna u Prihvatilištima za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu i Kutini, a ima i Centar za integraciju izbjeglica. Naime, broj zaposlenih u ovoj Udruzi varira o broju aktivnih projekata, a u vrijeme provođenja intervjua taj je broj bio 15 osoba. Ova Udruga, kao i Udruga 3, ima zaposlene stručnjake iz područja psihologije, socijalne pedagogije, socijalnog rada kao i iz prava s obzirom na to da pruža pravnu podršku tražiteljima međunarodne zaštite.

Za razliku od prethodno spomenutih udruga, Udruga 1 ima samo dvije zaposlene osobe na puno radno vrijeme, to su menadžerica programa i koordinatorica integracije dok je jedna osoba zaposlena na pola radnog vremena. Ovo je ponajprije volonterska

udruga u kojoj su volonteri nositelji svih programa, tj. aktivnosti unutar i izvan Prihvatišta dok zaposlenici rade na pisanju projekata i koordinaciji aktivnosti i volontera. Što se tiče obrazovanja, dvoje zaposlenika su prvostupnici, a jedan je magistar društveno-humanističkih znanosti. Udruga 1 također djeluje unutar Prihvatišta za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu.

Kao što je vidljivo, udruge nemaju veliki broj zaposlenih te se većina zaposlenika tijekom intervjua osvrnula na problem kadrovske potkapacitiranosti, odnosno nedovoljnog broja zaposlenika. Naime, zaposlenici su navodili da je broj zaposlenih osoba s obzirom na potrebe korisnika, odnosno tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom, nedovoljan te smatraju da bi veći broj zaposlenih doprinio kvalitetnijem radu i mogućnosti realizacije većeg broja programa, odnosno više aktivnosti. Problem ljudskih resursa najviše dolazi do izražaja u Prihvatištu za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu s obzirom na to da je fluktuacija ljudi u posljednjem periodu porasla te je u Prihvatištu značajno veći broj tražitelja međunarodne zaštite u odnosu na prošlu godinu, ili unazad nekoliko mjeseci, čime se povećao obujam posla unutar Prihvatišta dok je broj zaposlenih ostao jednak.

Mislim da definitivno treba biti više zaposlenih, definitivno [...]. Sve zavisi o tome kakva je populacija u Prihvatištu unutar godine dana. Mi smo prošle godine u ovo vrijeme imali možda nekakvih 150 ljudi u Prihvatištu, sad imamo 380 ljudi. Tu isto treba biti razlika u broju djelatnika, sa 150 ljudi je bilo super raditi, taman sam fino mogla. Ok, sad je korona i drugačije sve, ali s 380 ljudi nije to baš to, nas jednostavno fali. (Z2)

Nama je baš kritično falilo ljudi jer to nije kao što učitelj može voditi nekakav razred od 30 ljudi, to nije ista stvar kao i raditi u kampu s 30 djece izbjeglica jer je problematika puno veća, zahtijevaju puno više, traže puno više, puno je intenzivniji tempo, mi smo ponekad imale dane gdje smo imale osjećaj da smo u niskom startu 8 sati i taj posao jako iscrpljuje. (Z1)

Potrebno je imati na umu da broj zaposlenih ovisi o financijama, odnosno o projektima koje udruge uspiju dobiti, a često izostaje projekata vezanih uz izbjegličku

populaciju što dovodi do toga da udruge nisu u mogućnosti imati veći broj zaposlenih osoba i sukladno tome provoditi više aktivnosti.

[...] *teško je dobiti projekte koji su vezani za njih jer ako sad netko gleda Prihvatilište i popis svega što se radi tamo, rekao bi čovjek da nema potrebe, ali to u realnosti i nije tako. Dosta često nemaš prilike dobiti nekakav projekt jer kao postoje bitnije stvari, a ovo tu je dovoljno pokriveno. (Z1)*

Iz svega navedenoga možemo zaključiti da su u rad s tražiteljima međunarodne zaštite kao i osobama pod međunarodnom zaštitom uglavnom uključene osobe iz društveno-humanističkih znanosti, ponajprije osobe pomagačkih struka. Ajduković (1996) pod pomagačkim zanimanjima navodi socijalni rad, psihologiju, defektologiju, pedagogiju i sl. Udruge civilnog društva u svom kadru imaju stručnjake koji posjeduju mnogo znanja i vještina te koji zajedno s volonterima rade na psihosocijalnom, socioemocionalnom, kognitivnom i motoričkom razvoju djece kao i na integraciji tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo. Uočljivo je, međutim, da su udruge ograničene što se tiče ljudskih resursa te da postoji potreba za većim brojem zaposlenih što bi pridonijelo većem obujmu programa i aktivnosti kao i kvalitetnijem radu. Važno je napomenuti da, s obzirom na specifičnosti populacije s kojom spomenute udruge rade, one zapošljavaju i prevoditelje za jezike kao što su arapski, farsi i dr. Prevoditelji su često osobe pod međunarodnom zaštitom koje dobro barataju hrvatskim jezikom.

Jedna od specifičnosti udruga civilnog društva jest uključivanje volontera u svoje djelovanje, a u kontekstu rada s tražiteljima međunarodne zaštite i osobama pod međunarodnom zaštitom volonteri imaju vrlo značajnu ulogu te su sljedeća kategorija unutar ove teme *Volonteri*.

S obzirom na činjenicu da su 2 od 3 udruge uključene u istraživanje nevladine udruge, koje se financiraju raznim projektima i koje ne zapošljavaju veliki broj osoba, njihovo djelovanje uvelike ovisi o volonterima i volonterskom angažmanu. Kroz razgovor sa zaposlenicima pokazalo se da su volonteri vrlo važni u integraciji izbjegličke populacije te da su aktivni u svim područjima djelovanja ovih udruga. Volonteri sudjeluju u integracijskim projektima i aktivnostima udruga kao što su

različite aktivnosti namijenjene odraslima i djeci unutar i izvan Prihvatišta (sportske i kreativne radionice i sl.), drže tečajeve hrvatskog jezika, rade na uključivanju tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom na tržište rada, uključivanju djece u odgojno-obrazovni sustav te su uvelike angažirani oko pružanja odgojno-obrazovne podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom.

Po broju volontera posebno se ističe Udruga 1 koja je primarno volonterska udruga. Unutar Udruge djeluje oko 100 do 150 volontera koji su aktivni u svim područjima njezinog rada. Najveći je broj volontera uključen u pružanje odgojno-obrazovne podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom s obzirom na to da je njihov spektar potreba vrlo širok te oni ujedno rade i na ostalim aspektima integracije njihove obitelji u hrvatsko društvo (pomoć prilikom zapošljavanja, administracije, pristupanja njihovim pravima i sl.). Također, Udruga 1 ima i strane volontere koji rade na informiranju javnosti i izbjeglica o svim pitanjima vezanim uz izbjegličku populaciju, a povremeno se i studenti iz različitih europskih sveučilišta volonterski angažiraju na kraći vremenski period.

Udruga 2 je još jedna nevladina organizacija koja većinu svojih projekata i aktivnosti provodi uz volontersku podršku. Volonteri su aktivni na svim projektima te su posebno uključeni u integraciju osoba pod međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo. Volonteri pružaju integracijsku podršku obiteljima koje su pod međunarodnom zaštitom te im u sklopu toga pomažu oko administracije, zapošljavanja, odgoja i obrazovanja djece i sl. Ova udruga trenutno ima 43 aktivnih volontera, a njih 15 posebno se posvetilo radu s djecom, odnosno pružanju potpore u učenju i to uglavnom djeci pod međunarodnom zaštitom.

Unutar Udruge 3 volonteri također imaju vrlo važnu ulogu, naime oni sudjeluju u provođenju mnogih aktivnosti unutar Prihvatišta, a vrlo su aktivni i izvan Prihvatišta, odnosno u radu s osobama pod međunarodnom zaštitom. Provode sportske i kreativne radionice za djecu i odrasle, uče hrvatski i engleski jezika s korisnicima, sudjeluju u pružanju odgojno-obrazovne podrške djeci, pomažu prilikom obavljanja administrativnih stvari, zapošljavanja i sl. Ono što su zaposlenici iz ove udruge također

isticali jest volonterska angažiranost tražitelja međunarodne zaštite oko aktivnosti koje se provode unutar Prihvatišta.

U ovom istraživanju naglasak je bio stavljen na volontere koji su uključeni u rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom te su zaposlenici spomenuli da se prilikom traženja volontera koji će biti involvirani u rad s djecom stavlja naglasak na osobe koje su pomagačkih zanimanja, odnosno nastavnici, psiholozi, pedagozi, socijalni pedagozi i sl. ili osobe koje imaju prethodno iskustvo u radu s djecom. Međutim, ukoliko se prijave osobe ostalih zanimanja, s obzirom na njihovo znanje i vještine, procjenjuje se u kojem bi području i na koji način najviše mogle doprinijeti te ih se sukladno tome uključuje u rad.

Volonteri s djecom su ili studenti koji su nastavnčkih ili pomagačkih profesija ili su to osobe koje već rade na neki način u sustavu obrazovanja. Dakle primarno, i kad pišemo naše pozive za volontere, primarno pozivamo one osobe koje su nastavnčkih i pomagačkih profesija ili koji su studenti istih. (Z3)

Nadalje, volonteri su vrlo cijenjeni unutar svojih udruga te su ujedno i sukreatori kao i realizatori različitih aktivnosti namijenjenih djeci, ali i odraslima.

Ako se osoba javi za rad s djecom pokušavamo s nekakvih njihovih prethodnih iskustava i vještina uklopiti ih u neke naše postojeće aktivnosti ili na njihovu nekakvu inicijativu i s motiviranošću pokrenuti možda nekakve nove aktivnosti. (Z2)

Svi smo mi mogli doći s nekakvim svojim idejama koje su bile prihvaćene i financirane. (V4)

Iz svega navedenoga možemo zaključiti da su volonteri vrlo važni akteri u integraciji osoba, a posebice djece koja su tražitelji međunarodne zaštite ili su pod međunarodnom zaštitom te da se aktivnosti udruga uvelike temelje na volonterskom radu. Naime, volonteri pružaju različite oblike podrške izbjegličkoj populaciji, od materijalne, pravne, psihološke, socijalne pa sve do odgojno-obrazovne podrške djeci. Većinom su to akademski obrazovani građani s područja društvenih i humanističkih znanosti, međutim određeni postotak volontera je s područja prirodoslovnih znanosti ili su srednje stručne spreme. Volonterke koje su bile uključene u istraživanje navodile su

da je na njihovo uključivanje u rad sa spomenutom populacijom utjecalo njihovo obrazovanje kao i sudbina ljudi koji su prognani, a kao razlog motivacije za volontiranje s ovom populacijom navodile su potrebu za pomaganjem, stjecanjem novog iskustva te doprinos društvu.

Na moju motivaciju vjerojatno su utjecali moji fakulteti i to čime sam se na faksu bavila i s čime sam se susretala. (V3)

Nisi izgubila ta dva sata, ipak si nešto napravila s nekim i ostavila nekakav trag. (V4)

S obzirom na to da su djeca tražitelji međunarodne zaštite i djeca pod međunarodnom zaštitom posebno osjetljiva populacija s raznim potrebama, jedno od istraživačkih pitanja odnosilo se na načine na koje udruge pripremaju volontere za ulazak u rad s djecom spomenute populacije te koji im se oblici podrške osiguravaju tijekom njihovog volonterskog angažmana.

Stoga, sljedeća kategorija glasi *Priprema volontera za rad i edukacije*. Ono što su navodili zaposlenici, a što se potvrdilo i u razgovoru s volonterkama, jest da se volonterima predstavi djelovanje udruge, informira ih se o programima i sukladno tome ponude im se aktivnosti u koje se mogu uključiti. Volonterima se objasne formalnosti oko volonterskog ugovora, potreba da se pribavi potvrda o neprovođenju kaznenog postupka kao i obaveze koje preuzimaju volontiranjem i sl. Prilikom uvođenja volontera u rad, veliki se naglasak stavlja na objašnjavanje načina i organizacije rada u pojedinom aspektu, kako pristupati djeci, koji su potencijalni izazovi na koje će nailaziti u svom radu i kako se nositi s njima.

Čula sam se telefonski s koordinatoricom i ona mi je objasnila kako to sve funkcionira i kako to sve izgleda. (V4)

[...] ⁷ je meni jako puno ispričala o tome što mogu očekivati, gdje je najveći problem. Jako me pripremila na to da se ne vežem uz djecu jer znam da će vrlo često otići. (V6)

⁷ Anonimizirano ime

Tijekom provođenja intervjua sve volonterke su navodile da imaju veliku podršku svojih koordinatorica volontera kojima se uvijek mogu obratiti za pomoć ili savjet. Nadalje, 2 od 3 udruge organiziraju povremene sastanke volontera na kojima se raspravlja o svim problemima i izazovima s kojima se volonteri susreću u radu te se razmjenjuju ideje i daju prijedlozi za unapređenje. Pet od šest volonterki je također spomenulo da postoji vrlo dobra povezanost i komunikacija među samim volonterima te da su oni međusobno jedni drugima velika pomoć i podrška.

Naši volonteri koji su tek krenuli s volontiranjem dolaze na volonterske sastanke koji se organiziraju jednom u 2 tjedna, sad ovisi o potrebi, dolaze sat vremena ranije gdje onda imamo malu edukaciju koja se tiče samog sustava azila. Dakle, što znači da je netko tražitelj međunarodne zaštite, što znači da je netko dobio azil, koja su njihova prava i nekakav mali uvod u poučavanje jezika i način samog rada s djecom. Što su možda ta djeca proživjela i tijekom puta i u zemlji podrijetla i što proživljavaju ovdje i na što treba obratiti pažnju. (Z3)

A što se tiče individualno, na sastancima se često iznose problemi s kojima se susrećemo u individualnom radu s djetetom i onda nekim zajedničkim idejama pokušavamo doći do samog odgovora, načina. (V3)

Ali mislim da je koordinatorica volontera uvijek ta osoba za pomoć, mi imamo njezini privatni broj i u svakom trenutku je dostupna pa je možemo nazvati i pitati, ne znam, da nam pojasni kako reagirati. (V5)

Mislim da je dobro što smo se mi dobro povezali i kliknuli i dobro smo se organizirali. (V2)

[⁸...] je bila sa mnom prvih par puta i pokazala mi je primjerom kako ona radi i onda sam ja iz toga izvukla ono što meni treba i na svoj način nešto drugo nastavila. (V6)

Kada se postavilo pitanje o potrebama i osiguravanju stručnih edukacija, sve sudionice su istaknule kako su edukacije potrebne i važne, međutim da ih nema dovoljno ili da se ne bave tematikom koja je njima potrebna za rad s djecom. Pet

⁸ Anonimizirano ime

volonterki spomenulo je kako smatraju da edukacije doprinose ili bi doprinijele kvaliteti njihovog rada, dok je jedna volonterka smatrala da puno više o samom radu s tom specifičnom populacijom djece može naučiti iz prakse, odnosno od osoba koje izravno rade s djecom, nego što to može preko edukacija. Što se tiče prisustva na edukacijama, 5 od 6 volonterki je sudjelovalo barem na jednoj edukaciji osiguranoj od strane njihove udruge dok jedna volonterka zbog nedostatka vremena nije bila u mogućnosti sudjelovati, ali ističe kako smatra da su edukacije potrebne i korisne u radu s ovom populacijom djece.

Definitivno uvijek ima mjesta za napredak, da se naprave neke radionice i obrađuju neke situacije koje su specifičnije i u kojima ne znamo reagirati. (V5)

Važno je uzeti u obzir da su volonteri involvirani u radu s djecom izbjeglicama koja su prošla mnoga traumatična iskustva i koja zahtijevaju poseban pristup i razumijevanje same problematike. Đurđević i Podboj (2016) spominju da mnogi autori (Klapan i sur. 2015, Bobrow 2010, Sondergaard i Theorell 2005 i dr.; sve prema Đurđević i Podboj, 2016) navode kako traumatična i stresna iskustva kroz koja su izbjeglička djeca prošla, kulturno nasljeđe (npr. nerazumijevanje nastavne atmosfere tipične za zapadnjačka društva) kao i stupanj obrazovanja, odnosno neuključenost u sustav formalnog obrazovanja ili njegova prekidanja zbog ratnih okolnosti i sl., utječu na ovladavanje jezikom prihvatne zemlje. Stres i trauma doživljavaju se prije, tijekom i nakon izbjegličkog puta, a mogu se očitovati kroz umor, manjak koncentracije, somatske smetnje, teško zapamćivanje, izostanke s nastave i sl. (Adkins, Birman i Sample, 1999, prema Đurđević i Podboj, 2016). S obzirom na prethodno spomenuto, smatram da je važno informirati i educirati volontere koji rade s djecom tražiteljima međunarodne zaštite kao i djecom pod međunarodnom zaštitom o specifičnostima spomenute populacije i primjerenom pristupu u radu s njima. Ono što se pokazalo tijekom istraživanja jest da udruge osiguravaju edukacije vezane uz izbjegličku problematiku, migracije kao i psihološko zdravlje izbjeglica. Edukacije provode CMS, MDM, IOM, Liječnici svijeta i ostale udruge koje su se u svom radu posvetile izbjegličkoj i migrantskoj populaciji. Međutim, što se tiče isključivo rada s djecom inojezičarima na učenju hrvatskog jezika kao i pristupu radu općenito, edukacije na tu

temu gotovo da ne postoje, a razlog je nedovoljno poznavanje i neistraženost spomenute tematike.

[...] mislim da je problematika još na neki način u povojima i da još tu te prave smjernice tek trebamo mi u biti izgraditi. Mi bi trebali postaviti te nekakve prave edukativne smjernice [...]. Jednostavno ima premalo saznanja i premalo je edukacija na tom polju kod nas dostupno. (Z2)

A što se tiče sad samih edukacija, mislim da ih sigurno nema dovoljno, u smislu da nema dovoljno organizaciji ili institucija koje su kompetentne provoditi takve kvalitetne edukacije. (Z3)

Ono što postoji i što je jedna od udruga osigurala svojim volonterima, njih 20, jest edukacija o *Podučavanju hrvatskog za učenike kojima je hrvatski drugi jezik* koja se provodi od strane Pučkog otvorenog učilišta Korak po korak i stručnjaka koji imaju iskustvo u radu s inojezičnom djecom romske populacije. Kao što navodi zaposlenica, spomenuta edukacija ne daje materijale za rad već pruža set vještina koje služe za kreiranje vlastitih materijala. Također, u sklopu edukacije radi se na osvješćivanju osoba koje su uključene u rad s inojezičnom djecom o problematici podučavanja hrvatskog kao drugog jezika, o tome na koji način spomenuta djeca uče kao i na što je sve potrebno stavljati naglasak u radu s njima. Zaposlenica je također napomenula da je određeni nedostatak edukacije činjenica da Pučko otvoreno učilište Korak po korak ima iskustvo rada s djecom romske populacije, dok su djeca tražitelji međunarodne zaštite i djeca pod međunarodnom zaštitom djeca koja su proživjela određena traumatska iskustva te imaju različite potrebe, čime postoje razlike u pristupu.

S obzirom na to da su volonteri i zaposlenici uključeni u rad sa specifičnom populacijom koja ima različite potrebe, što sa sobom donosi i različite izazove, nastojala sam ispitati koje oblike stručne podrške udruge nastoje osigurati svojim volonterima i zaposlenicima. Naime, Ajduković (1996) spominje da su osobe koje se bave pomagačkim profesijama, kao i volonteri koji rade s određenom populacijom, podložni stresu, odnosno izgaranju čemu pridonose vanjski (uvjeti rada, organizacija rada, vrsta pomagačkog posla, obilježja ljudi s kojima se radi) i unutarnji (osobine pomagača, sustav vrijednosti, struktura ličnosti, identifikacija s korisnicima i sl.) čimbenici. U

istraživanju se pokazalo da samo jedna udruga osigurava psihološku podršku kao i supervizije za svoje zaposlenike i volontere, dok je u drugim udrugama prisutna uglavnom međusobna potpora i savjetovanje volontera i koordinatora. Iako je međusobna podrška aktera uključenih u rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom izuzetno važna i korisna, zaposlenici i volonterke iz udruga koje nisu osigurale nikakav oblik stručne podrške navodili su kako smatraju da je potrebno osigurati supervizije kao i psihološku podršku svim osobama uključenim u rad s izbjegličkom populacijom. Spomenuto proizlazi iz činjenice da se osobe u svom radu susreću s raznim izazovima, situacijama i pričama s kojima se ponekad ne znaju nositi, ili ne znaju kako reagirati, što postepeno dovodi do sindroma izgaranja.

Isto tako, za volontere, osim ovih sastanaka smo imali organizirane supervizije [...]. Isto tako naši volonteri imaju mogućnost javiti se za sve probleme i nedoumice tijekom rada u Centar za djecu, obitelj i mlade MODUS. (Z3)

Naravno da postoje stvari koje su frustrirajuće i koje možda, onako, budu izvor stresa i budu uznemiravajuće u nekom trenutku kad se volontira s izbjeglicama. Bilo to zbog, ne znam, dok sam bila u Porinu može postati opterećujuće. Mislim, u smislu da se trudiš i pokušavaš nešto, a ne vidiš nikakav rezultat pa to može malo utjecati i na vlastitu motivaciju da dalje nastaviš raditi. Također, dosta teško pada ponekad kad vidiš u kojim uvjetima možda oni žive i u kojim uvjetima žive ta djeca pa tu dosta treba paziti na sebe, odnosno pokušati sebe sačuvati od takvih nekakvih stvari jer može biti jako psihički teško, u tim nekim situacijama. (V3)

Ono što ja uvijek podržavam, a za što mislim da se još nije realiziralo, je supervizija za što mislim da je neophodno, ne samo inače za neke pomagačke struke, već i za volontere koji rade ovako nešto. (V2)

Ali super je to što smo mi volonteri super povezani međusobno, i osim volontiranja, ponekad odemo sami i popričamo jer i oni sami vjerojatno prolaze kroz slične stvari pa nam to nekada bude ispušni ventil. Ponekad smo imali situacije koje su se svima dešavale i onda smo zajedno popričali o tome i međusobno smo se savjetovali. (V5)

Što se tiče stručnih edukacija, možemo zaključiti da su one povremene te se uglavnom dotiču pravne problematike izbjegličke populacije ili psihološkog zdravlja izbjeglica dok edukacije vezane isključivo uz rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom izostaju. Ponajprije zbog toga što rad s inojezičnom djecom na teritoriju Republike Hrvatske nije dovoljno istražen te ne postoje teorijska znanja kao ni duža praksa u tom području, što kao posljedicu ima nedostatak stručnjaka koji bi mogli provoditi kvalitetne edukacije. Kada govorimo o drugim oblicima podrške, iako je očito da postoji potreba za osiguravanjem supervizija i psihološke podrške, kako volonterima tako i zaposlenicima, 2 od 3 udruge ne osiguravaju spomenuto na redovitoj bazi već volonteri i zaposlenici pružaju podršku jedni drugima te zajedno rješavaju potencijalne izazove ili poteškoće kroz grupnu ili privatnu interakciju.

Posljednja kategorija odnosi se na *Programe/aktivnosti* koje udruge provode. Naime, kroz provedene intervjue s akterima civilnog društva došlo se do spoznaje da udruge uključene u ovo istraživanje, kroz svoje programe i aktivnosti, nastoje pokriti sve aspekte integracije tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo. Od osiguravanja tečajeva hrvatskog jezika, pružanja odgojno-obrazovne podrške djeci, pomoći prilikom smještaja, pružanja materijalne, pravne, emocionalne, psihosocijalne pomoći i podrške do pomoći prilikom ostvarivanja svih njihovih prava. Navedeno se poklapa i s činjenicama koje su iznesene u teorijskom dijelu rada gdje se navodi da građani i organizacije civilnog društva, uz pružanje humanitarne pomoći, rade i na poštivanju, osiguravanju i zaštiti prava izbjegličke populacije te do određene mjere ispunjavaju prazninu koju su ostavile državne vlasti (Feischmidt i sur, 2019). Udruge imaju holistički pristup čovjeku te nastoje raditi na svim životnim aspektima novopridošlih osoba u hrvatsko društvo.

5.7.2. Djelovanje udruga fokusirano na prava i potrebe djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom

Sljedeća je tema *Djelovanje udruga fokusirano na prava i potrebe djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom* te je podijeljena na kategorije *Zagovaranje prava*, *Zadovoljavanje potreba* i *Izazovi* na koje udruge nailaze u svom radu.

Kao što je prethodno spomenuto u ovom radu, sve udruge uključene u ovo istraživanje rade na zagovaranju i osiguravanju prava tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom, a to se ujedno odnosi i na djecu. Govoreći o pravima djece, važno je napomenuti da su ona univerzalna, nedjeljiva, međusobno ovisna i jednako važna. S obzirom na holistički pristup osobi u svom djelovanju i radu, udruge civilnog društva rade na zagovaranju i osiguravanju svih prava djece izbjegličke populacije prema Konvenciji o pravima djeteta iz 1989. godine. Međutim, iz razgovora sa sudionicima, pokazalo se da se najviše djeluje na području razvojnih prava. Razvojna prava uključuju pravo na obrazovanje, na igru, slobodno vrijeme, pravo na informiranje te pravo na kulturne aktivnosti. Udruge civilnog društva uvelike rade na zagovaranju prava na obrazovanje i osiguravanju pristupa istom. Republika Hrvatska potpisnica je Konvencije o pravima djeteta (1989) u kojoj pod člankom 22. stoji da će „države stranke poduzeti prikladne mjere kako bi dijete koje traži izbjeglički status ili koje se drži izbjeglicom prema važećem međunarodnom i domaćem pravu, bilo da je bez pratnje ili je u pratnji roditelja ili koje druge osobe, primilo primjerenu zaštitu i humanitarnu pomoć u skladu s primjenjivim pravima navedenim u ovoj Konvenciji i drugim međunarodnim instrumentima ljudskih prava kao i humanitarnim instrumentima kojih su spomenute države stranke“. Jedno od osnovnih prava je pravo na obrazovanje, a u Konvenciji o pravima djeteta navodi se da države članice svakom djetetu moraju osigurati obvezno i besplatno osnovno obrazovanje dok srednjoškolsko obrazovanje moraju učiniti „raspoloživim i dostupnim svakom djetetu te poduzeti primjerene mjere kao što su uvođenje besplatne izobrazbe i osiguranje materijalne podrške kada je ona potrebna“ (Konvencija o pravima djeteta, 1989). Zakonom o međunarodnoj i privremenoj iz 2018. godine, kao što je spomenuto u poglavlju 3. *Pravni okvir*, propisano je da djeca tražitelji međunarodne zaštite i djeca pod međunarodnom zaštitom imaju pravo na osnovno i srednjoškolsko obrazovanje pod jednakim uvjetima kao i hrvatski građani dok je rok za upis djece 30 dana od podnošenja zahtjeva za međunarodnom zaštitom. Ono što navode CMS i sur. (2017), a što su isticali i sudionici u ovom istraživanju, jest da se djecu u odgojno-obrazovni sustav uključuje s odgodom od nekoliko mjeseci te je ovo jedno od područja u kojem uloga udruga civilnog društva dolazi do velikog izražaja jer pomažu djeci u realizaciji dostupnosti njihova prava na obrazovanje. Jedan od sudionika istaknuo je da su udruge civilnog društva imale jako

važnu ulogu 2016. godine u iniciranju uključivanja djece tražitelja međunarodne zaštite u odgojno-obrazovni sustav te su sudjelovale na sastancima sa školama gdje se određivalo na koji način će se djecu testirati kako bi ih se moglo smjestiti u odgovarajuće razrede.

Onda je problem bio što mi nikako nismo mogli uključiti djecu u školu, znači ono, tu i tamo je netko sporadično trudom, netko od nas pojedinaca, uključio dijete u školu, ali nije bilo sustava. Nije bilo sustava da dijete dođe i da ga se odmah ide uključiti u školu. Onda smo imali sastanke s MUP-om, borili se oko toga [...]. (Z4)

Prava djece zagovaramo na način da kad se uoči nekakav problem, odnosno kad vidimo da ono što je propisano zakonom ne funkcionira za neko određeno dijete, mi u tom trenutku pristupamo ministarstvu s upitom, pokušavamo riješiti taj problem. Isto tako obavještavamo pravobraniteljicu o navedenom slučaju i zapravo pokušavamo pronaći nekakva sistemska rješenja. (Z3)

Na posebno velike prepreke nailazi se prilikom upisa djece u srednjoškolsku razinu obrazovanja gdje je postupak vrlo spor te državne institucije vrlo često zakazuju na tom području. Naime, za upis djeteta u srednju školu potrebni su dokumenti o prethodno završenom obrazovanju, što djeca često ne posjeduju, a kada i posjeduju, postupak je i dalje vrlo spor te je pristup ostvarivanju spomenutog prava ograničen. Stoga se djeca vrlo često uključuju u obrazovanje za odrasle. I Sunata i Tosun (2019) spominju da postoje mnogi izazovi prilikom pristupanja pravu na obrazovanje djeci izbjegličke populacije te da udruge imaju značajnu ulogu u osiguravanju istog, što se pokazao i u razgovoru sa sudionicima ovog istraživanja.

Primjerice, tako smo imali slučaj dječaka koji je bio tražitelj azila, a kasnije i azilant, koji nije bio upisan u srednju školu iz razloga što dok je bio tražitelj azila MUP ga nije upisao u srednju školu iako je on u zemlji podrijetla završio osnovnu školu. (Z3)

Jako je teško uključiti djecu koja su u biti iznad 16 godina, jako ih je teško uključiti u srednjoškolsko obrazovanje i onda oni uglavnom idu u obrazovanje za odrasle, tipa na Pučko učilište ili na neko drugo. (Z4)

Ono što je zabrinjavajuće jest činjenica da se prije ove izbjegličke krize i uključivanja mnogih aktera civilnog društva u rad sa spomenutom populacijom, upis djece u odgojno-obrazovni sustav odvijao tek nakon dobivanja izbjegličkog statusa, tj. azila ili supsidijarne zaštite.

Ja ću ti sad iskreno reći, iz mog iskustva, djeca su se uključivala u sustav obrazovanja kad su dobila međunarodnu zaštitu. Ono, bilo je slučajeva, ali nisu išla ko' recimo sad da idu sva djeca koja su u toj dobi od 7-14 godina. Nisu išla onda sva djeca u školu. (Z4)

Osim samog uključivanja u odgojno-obrazovni sustav, udruge se zalažu i za ostvarivanje prava unutar samog sustava koja su jednako tako osigurana Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti iz 2018. kao i pratećim pravilnicima, a čije osiguravanje uvelike kasni. Naime, na provedbu pripreme i dopunske nastave djeca čekaju i po nekoliko mjeseci. Spomenuto se poklapa s istraživanjem CMS-a i sur. (2017) u kojem se navodi da priprema nastava uvelike kasni te da se osigurava tek u drugom polugodištu, a u nekim slučajevima i pred kraj školske godine.

Onda isto tako imamo novi set prepreka koje se tiču provođenja pripreme nastave gdje se zapravo na tu pripremu nastavu čeka jako dugo, znači više od nekoliko mjeseci. (Z3)

Nastupanjem javnozdravstvene krize kao posljedice pandemije koronavirusa, nastava je prebačena online ili na televiziju, međutim, priprema nastava hrvatskog jezika nije te su u potpunosti zanemarene potrebe i prava djece tražitelja međunarodne zaštite, djece pod međunarodnom zaštitom kao i sve djece koji su pripadnici neke manjinske skupine. S obzirom na spomenuto, različiti akteri civilnog društva pokrenuli su inicijativu kako bi se osigurala priprema nastava za djecu kojima hrvatski nije materinski jezik, odnosno kako bi im se osiguralo to njihovo pravo.

Znači djeca koja su do sad imala pripremu nastavu zapravo nemaju mogućnost u ovoj situaciji imati pripremu nastavu, iako imaju zagwarantirano to pravo. Inicijativa GOOD, koja je pokrenuta od strane CMS-a, ali isto tako i jako puno drugih aktera, koji nisu toliko možda vezani za sam rad s izbjeglicama, ali su vezani za rad s drugim manjinskim skupinama, su pokrenuli sad inicijativu da se ide prema nadležnim

ministarstvima. Ali isto tako i prema nekim vanjskim akterima poput UNHCR-a, UNICEF-a itd. kako bi se ukazalo na navedeni problem i nadamo se da će se nešto i riješiti po tom pitanju. (Z3)

Dvije zaposlenice navele su da u svom radu nailaze i na kršenja prava djece od strane roditelja, odnosno da je bilo slučajeva zanemarivanja i zlostavljanja djece unutar obitelji gdje je onda bila potrebna njihova intervencija i obraćanje socijalnoj službi. Udruge rade na osvješćivanju roditelja te provode radionice kroz koje rade na upoznavanju roditelje sa zakonskim regulativama, pravima djece i sl.

Možemo zaključiti da uloga udruga civilnog društva do velikog izražaja dolazi prilikom zagovaranja odgojno-obrazovnih prava djece tražitelja međunarodne zaštite kao i djece pod međunarodnom zaštitom. Što se tiče obrazovanja, sudionici su navodili da se zalažu za veći fond sati pripreme nastave hrvatskog jezika, bržu provedbu pripreme nastave, brže i lakše upisivanje u osnovne i srednje škole, zalažu se i za asistente u nastavi, prozivaju nasilje u obitelji, pišu izvještaje dječjoj pravobraniteljici i dr. Kroz svoje projekte i aktivnosti rade na senzibilizaciji javnosti, smanjenju diskriminacije, marginalizacije, socijalne isključenosti i sl. Naravno, potrebno je napomenuti da udruge kroz svoj rad rade na zagovaranju i osiguravanju svih prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, ali s obzirom na to da se njihova prava najviše krše unutar odgojno-obrazovnog sustava, njihov je rad koncentriran unutar tog područja.

Udruge kroz svoje programe i aktivnosti rade i na *Zadovoljavanju potreba* djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom te je to sljedeća kategorija u sklopu ove teme. Aktivnosti su primarno usmjerene na odgojno-obrazovne potrebe djece kao što su učenje hrvatskog jezika i podrška u pisanju domaćih zadaća, međutim, kroz različite aktivnosti zadovoljavaju se i ostale potrebe djece poput socijalnih, emocionalnih, materijalnih i dr.

Na sve moguće načine, znači praktički im pokušavaš omogućiti što normalni, što prirodni način života i razvoja i nekako događaje i stvari koje se događaju domicilnom stanovništvu da se i njima događaju. (Z2)

Osim učenja i pisanja zadaća, mi uvijek pokušavamo i napraviti nekakve dodatne aktivnosti za djecu. Naravno, ta djeca su samo djeca i kao što sam rekla, treba uvijek zadovoljiti i njihove druge potrebe. Tako da osim učenja i pisanja zadaća mi često organiziramo i radionice, kreativne radionice za djecu, bilo da ih organiziraju naši volonteri bilo da nađemo neku osobu koja se bavi nekim umjetničkim područjem koja onda za nas, u suradnji s nama, u Prihvatilištu ili u nekom drugom prostoru organizira kreativne ili druge radionice. (Z3)

S obzirom na to, udruge organiziraju različite kreativne radionice, sportske radionice, kulturne aktivnosti poput odlazaka u kazališta, kina, muzeje te proslave rođendana, proslave njihovih blagdana, osiguravanje božićnih poklona, druženja na Bundeku i Jarunu, organiziraju ljetovanje za djecu i dr. Udruga 1 je uz pomoć donatora djeci pružala mogućnost pohađanja slobodnovremenskih aktivnosti ovisno o njihovim željama i interesima tako da su djeca trenirala judo, nogomet, išla na radionice crtanja i sl. Udruge također osiguravaju udžbenike i školski pribor, opremu za tjelesni, sportsku opremu i sl.

Organizirali smo i proslavu rođendana djeci iz Porina i integracije. Jednom mjesečno smo imali rođendane subotom i slavili smo rođendane od sve djece koja su imala rođendan taj mjesec. Više ljudi je to sve odrađivalo, od nabave poklona, smišljanja nekakvih aktivnosti za rođendane od nabavke torti, grickalica, slatkiša itd., a na kraju krajeva i same provedbe tog rođendana. Došli smo mi volonteri, bili i veselili se s tom djecom i tim roditeljima [...]. Zapravo, znao nas se skupiti jako veliki broj što volontera što djece i roditelja i ostalih ljudi koji su u tom trenutku živjeli u Porinu i ipak su na ta dva/tri sata zaboravili na sve te svoje probleme i brige. (V4)

Redovito obilježavamo Božić, Djed mraz dolazi s poklonima, Sveti Nikola, Uskrs i tako nekakve ostale blagdane. To je sastavni dio integracije u naše društvo, a isto tako kad se djecu u školi pita kako su proslavili Božić da oni ipak znaju o čemu se priča, o kićenju jelke i takvim stvarima. Jednostavno dobe tu neku predodžbu. (Z2)

Mi idemo na Bundek, vozimo se biciklima, družimo, znači nije to samo taj dio aspekta učenja. (V2)

Udruga 1 također povremeno ima i strane volontere, studente, koji dolaze i organiziraju različite aktivnosti s djecom izvan Prihvatišta.

Primjerice, prošlo smo ljeto imali 4 grupe stranih volontera koji su ili bili izviđači ili volonteri s nekih fakulteta, primjerice s Warwick Sveučilišta u Engleskoj, koji su onda osmislili dvotjedni program za djecu koji je uključivao razne aktivnosti. Tako da smo onda cijelo ljeto, iako mi to ljeto nismo bili u Prihvatištu, dakle nismo imali pristup ulasku u Prihvatište, organizirali smo WhatsApp grupu s roditeljima i vodili smo djecu, gotovo svaki dan, minimalno 4 puta tjedno van i organizirali smo neke aktivnosti za njih. (Z3)

Unutar udruga prevladava slika djeteta kao aktivnog sudionika u svom odgoju i obrazovanju te se aktivnosti organiziraju i s obzirom na njihove interese. I volonteri i zaposlenici su isticali važnost zadovoljavanja svih djetetovi potreba te omogućavanje normalnog socioemocionalnog, psihosocijalnog razvoja i dr.

Mislim da je to sve dio razvoja svakog čovjeka i da oni ne bi smjeli biti zakinuti za takve nekakve stvari i da to doprinosi njihovom normalnom psihičkom funkcioniranju. Tako da su svakom slučaju treba biti takvih sadržaja. (V3)

Udruge također, u suradnji s vanjskim akterima, osiguravaju psihološku podršku djeci s obzirom na traumatska iskustva koja su djeca preživjela prije, tijekom i nakon puta te se naglasak stavlja i na mentalno zdravlje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom.

Tako da ukoliko mi uočimo da nekoj osobi unutar neke obitelji ili samcu je potrebna psihološka podrška, mi ih uvijek upućujemo na MODUS. Tako su isto naši volonteri upućivali i neke odrasle i neku djecu i išli s njima zajedno na taj prvi susret u MODUS. (Z3)

Kad nam se roditelji i djeca požale da bi trebali možda nekakav baš razgovor sa psihologom, pogotovo za dijete predškolske dobi, onda smo u dobroj suradnji s Poliklinikom za psihološko zdravlje djece, mislim da se zove, nisam sad sigurna u pun naziv, gdje nam djeca idu redovito na preglede. (Z2)

Iz navedenoga možemo vidjeti da udruge civilnog društva, uz odgojno-obrazovne potrebe, zadovoljavaju djetetove psihosocijalne, socioemocionalne, psihološke i druge potrebe te im nastoje osigurati što normalniji način života. Nastoje osigurati socijalne, odgojne, kulturne, materijalne i druge uvjete kojima se ostvaruje njihovo pravo na dostojanstveno djetinjstvo.

Sljedeća kategorija jesu *Izazovi* na koje akteri civilnog društva nailaze u zagovaranju prava i zadovoljavanju potreba djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Tu se ističu sistemski izazovi. Iako su prava djece tražitelja i djece pod međunarodnom zaštitom propisana Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti iz 2018., Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi kao i Pravilnikom o provođenju pripremne i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostatno znaju hrvatski jezik i nastave materinskog jezika i kulture države podrijetla učenika, Pravilnikom o načinu provođenja programa i provjeri znanja tražitelja azila, azilanata, stranaca pod privremenom zaštitom i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, radi pristupa obrazovnom sustavu Republike Hrvatske i dr., vrlo često se nailazi na prepreke prilikom pristupanja nekom od prava, bilo to pravo na obrazovanje, pravo iz područja zdravstvene i socijalne skrbi ili neko drugo pravo. Gledajući obrazovanje, tu se veliki naglasak stavlja na probleme prilikom upisa u osnovne i srednje škole, testiranje djece, pripremu nastavu i sl. Što se tiče pripreme nastave, često se kasni s provedbom, fond sati je premalen, česti su slučajevi da se priprema nastava ne provodi u matičnoj školi djeteta već u nekoj drugoj školi koja također ima inojezične učenike gdje se onda pojavljuje problem izostajanja s redovne nastave kako bi se pohađala priprema nastava. Također, ne postoje službeni materijali za pripremu nastavu već ih učitelji kreiraju sami ili ih nastoje osigurati preko neke od udruga. Kao problem povezan s pripremnom nastavom istaknulo se i sljedeće:

Taj cijeli set problema koji se zapravo tiče ostvarivanja prava. Primjerice, škole ne znaju što s djecom kada završe pripremu nastavu, a nemaju ocjena zbog toga što se po pravilniku u tijeku provođenja pripreme nastave ta djeca ne ocjenjuju, mogu li ona ići u viši razred ili ne? Iako ne postoji nikakva zakonska prepreka da se njih upiše u viši razred, ne postoji ni preporuka za to, tako da je onda to nekakva siva zona gdje je onda zapravo jako važno da imamo dobar odnos sa školom i da ispregovaramo to da ne

postoje nikakve zakonske prepreke da se dijete po završetku pripreme nastave ne može normalno upisati u viši razred. (Z3)

Postoje priprema nastava hrvatskog, koja je nedovoljna, znači premalo je i nije dobar način na koji se izvršava. (V3)

Ono što su svi zaposlenici naveli, a i određeni broj volontera, jest nepoznavanje zakona i pravilnika kako od osoba u zdravstvenim ustanovama, odgojno-obrazovnim ustanovama, tako i osoba koje rade u ministarstvima i bave se pitanjima odgoja i obrazovanja, zdravstvene zaštite, socijalne skrbi i sl. Postavlja se pitanje, kako će tražitelji međunarodne zaštite i osobe pod međunarodnom zaštitom pristupiti svojim pravima ako osobe koje rade u ministarstvima i trebaju omogućiti pristup istima nedovoljno poznaju zakone i pravilnike kojima se propisuju prava izbjegličke i migrantske populacije unutar Republike Hrvatske? Ne samo da osobe zaposlene u ministarstvima ne poznaju zakone i pravilnike, već je čest slučaj prebacivanja odgovornosti. Stoga je uloga udruga civilnog društva vrlo značajna u zagovaranju i osiguravanju poštivanja prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, kao i prava svih osoba izbjegličke i migrantske populacije.

[...] ima hrpa situacija, npr. gdje ja jednom od djelatnika MUP-a objašnjavam da je krivo shvatio zakon [...]. (Z2)

To znači da oni u ministarstvu zapravo nemaju određenu osobu ili ured koji bi se bavio odgojem i obrazovanjem tražitelja azila ili barem inojezičnih učenika, nego su jednostavno to dodijelili nekoj osobi eto iz razloga što se ona bavi općenito priznavanjem diploma azilantima, osobama pod međunarodnom zaštitom pa bi valjda mogla riješiti i ovo. Ali nemaju osobu koja je kompetentna, nemaju osobu koja poznaje pravilnike i zakone jer meni se dogodilo to da kad sam govorila o tom učeniku kojeg nisu upisali u školu i kad sam govorila o Pravilniku za inojezične učenike, osoba nije bila svjesna o kojem ja pravilniku govorim. Nakon toga ja sam osobi zapravo poslala pravilnik jer ona nije znala gdje se taj pravilnik nalazi i gdje ga može naći. (Z3)

Ono što su zaposlenici isticali jest da bi oni samo trebali biti nadopuna sustavu, a ne raditi umjesto njega. Kada govorimo o odgoju i obrazovanju, udruge bi trebale biti

dodatna podrška odgojno-obrazovnim ustanovama kao i djeci, dok bi sustav trebao biti glavni nositelj njihovog obrazovanja, a to u stvarnosti često nije slučaj.

Ali to uglavnom mi svi radimo zato što opet mijenjamo sustav, zato što sustav nije radio [...]. Ima jako puno tu literature i jako puno tih direktiva, novonastalih i tako. Mislim to svaki stručnjak koji radi s tražiteljima, i općenito s izbjeglicama, bi trebao znati, trebao bi imati uz sebe ili znati određene stvari [...]. Ti alati su jako važni jer na taj način možeš jako dobro zaštititi prava korisnika i znaš koja su sva njegova prava. (Z4)

Iz razloga što stvari na nekoj formalnoj razini, na razini države, nisu uređene kako treba, nisu uređene dostatno i upravo zbog toga udruge civilnog društva prepoznaju sve te manjkavosti sustava i onda ih nastoje popuniti i zadovoljiti te potrebe, bilo učenika bilo roditelja, kroz svoje programe. (Z3)

Iz spomenutoga možemo zaključiti da udruge civilnog društva često nailaze na različite prepreke u zagovaranju i ostvarivanju prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom jer stvari na sustavnoj razini nisu dovoljno dobro uređene i iako su prava izbjegličke populacije propisana zakonima i pravilnicima, česte su poteškoće u pristupanju istima. Stoga udruge aktivno rade na poboljšanju politika i praksi koje narušavaju dobrobiti spomenute populacije te vrlo često na različitim konferencijama, skupovima, izlaganjima i sl. progovaraju o problemima unutar sustava.

Prilikom zadovoljavanja različitih potrebe uglavnom se nailazi na materijalne, odnosno financijske izazove kao i prostorne. Naime, sudionici su često spominjali prostorna ograničenja unutar Prihvatišta, kao i u integracijskim centrima, tj. činjenicu da prostor nije dovoljno velik kako bi se kvalitetno mogle provoditi aktivnosti s većim brojem djece. Također su se navodili i određeni financijski nedostaci koji onemogućuju provođenje više aktivnosti ili osiguravanje različitih potrepština djeci i njihovim obiteljima.

5.7.3. *Odgojno-obrazovno djelovanje udruga*

Sljedeća tema odnosi se na *Odgojno-obrazovno djelovanje udruga* te se unutar nje nalaze kategorije *Programi vezani uz odgoj i obrazovanje, Način rada i priprema, Motiviranje, Materijali, Prevladavanje jezične barijere, Drugi oblici podrške i Izazovi u radu s djecom.*

Prva kategorija unutar ove teme su *Programi vezani uz odgoj i obrazovanje.*

U različitim dijelovima rada okvirno su se spomenule aktivnosti koje udruge provode, a koje su namijenene djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom, a ovdje ćemo se posvetiti njihovoj dubljoj analizi.

Udruga 1 ima program namijenjen odgojno-obrazovnoj podršci djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom. Spomenuti program se realizira s djecom tražiteljima međunarodne zaštite unutar Prihvatilišta, kao i u domovima djece pod međunarodnom zaštitom. Program je nastao 2016. godine, a prvotna ideja bila je da se svakom djetetu koje je kretalo u hrvatske škole u tom trenutku, a to je bilo 9 djece, osigura individualna volonterka (u ženskom je rodu zbog toga što je preko 95 % volonterki) koja će mu pomoći s učenjem jezika i pisanjem zadaća te koja će jednako tako nastojati izgraditi odnos sa školom, odnosno biti posrednica između škole i roditelja i osnažiti njihovu komunikaciju. Ulaskom u Prihvatilište, shvatilo se da je broj djece puno veći od očekivanog i da su potrebe izuzetno velike te se individualni rad pretvorio u grupni. Međutim, iako se prešlo na grupni način rada, zadržao se koncept individualne volonterke koja će pratiti odgoj i obrazovanje pojedinog djeteta uključenog u školski sustav. Kada su djeca počela dobivati pozitivna rješenja o međunarodnoj zaštiti, individualna volonterka koja je bila dodijeljena djetetu koje je dobilo međunarodnu zaštitu, nastavila je svoj rad te se tako djelovanje Udruge proširilo i izvan Prihvatilišta. Danas program pokriva oko 30 djece pod međunarodnom zaštitom s kojima, uključujući i grupni rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite unutar Prihvatilišta, radi 65-70 volonterki. Unutar programa postoje individualne volonterke kao i volonterke koje su u grupnim smjenama u Prihvatilištu. Da bi se postalo individualnom volonterkom, koja će biti kontakt sa školom nekom od djece, potrebno je da osoba bude duži period uključena u rad s

djecom u sklopu spomenute Udruge. Kao što zaposlenica ističe, važno je da to bude volonterka koja je već duži period uključena u rad s djecom, koju obitelj poznaje i ima povjerenja u nju te koja onda u određenom trenutku, ako to obitelj i dijete žele, postane posrednica između škole i roditelja. Navedeno podrazumijeva da volonterka stupi u kontakt sa školom, odnosno stručnim timom ili učiteljem/učiteljicom te predstavi koncept rada Udruge s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom i upita školu slaže li se s time da ona prenosi informacije o djetetovom obrazovanju njegovim roditeljima te postepeno radi na stvaranju suradničkog odnosa roditelja i učitelja (zajedničkim dolaženjem na informacije, roditeljske sastanke i sl.). Individualna volonterka radi i na svim ostalim oblicima podrške koja je potrebna kako samom djetetu, tako i cijeloj obitelji. S obzirom na to da s jednim djetetom pod međunarodnom zaštitom radi više volonterki, one čine mali „tim“ koji zajedno radi na odgoju i obrazovanju djeteta. Međutim, samo je jedna volonterka zadužena za kontakt sa školom. Ponekad je jedna volonterka kontakt sa školom većem broju djece unutar jedne obitelji. Kada govorimo o radu unutar Prihvatišta, Udruga je prije raskida starog ugovora s MUP-om i ograničena postavljenih unutar novog ugovora, radila 4 puta tjedno po dva sata, a često je organizirala različite aktivnosti i tijekom vikenda. Način samoga rada s djecom bit će predstavljen pod kategorijom *Način rada*. Udruga također radi na zadovoljavanju i drugih prava i potreba djece te osigurava različite radionice u suradnji s vanjskim akterima (klaunska radionica, likovna radionica, radionica izrade čokolade, radionica s psom pomagačem i mnoge druge).

Što se tiče rada s djecom, Udruga 2 je unutar Prihvatišta u Zagrebu imala projekt kojemu je cilj bio pružanje psihosocijalne podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite, osiguravajući im sigurno i poticajno okruženje i aktivnosti u svrhu ojačavanja kognitivnog, emocionalnog i društvenog razvoja, smanjenja stresa i stvaranja osjećaja sigurnosti i samopoštovanja. Postojale su različite aktivnosti za djecu različitih dobnih skupina koje su bile strukturirane u psihosocijalne radionice, obrazovne i zdravstvene radionice, kreativne radionice te radne i sportske radionice. Osim spomenutih radionica za djecu, postojale su i, kako se navodi, dodatne aktivnosti koje su obuhvaćale pomoć djeci oko domaćih zadaća, učenje hrvatskog jezika za djecu i njihove roditelje te psihosocijalnu i drugu pomoć za ostale korisnike unutar

Prihvatilišta. Udruga je u Prihvatilištu za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu imala i dječji kutak koji je bio prilagođen djeci, a osmišljen je za sustavno osnaživanje djece i njihovih roditelja smještenih u Prihvatilištu tijekom njihovog boravka i integracije. Prostor je pružao zaštićeno okruženje za djecu i podržavao razvoj kognitivnih kapaciteta, komunikacije, socijalnih vještina i učenje hrvatskog jezika. Naime, dječji kutak je zatvoren ranije zbog koronavirusa, a tijekom rada kroz njega je prošlo oko 250 djece, dok je 20 djece zbog različite problematike bilo upućeno drugim nadležnim službama. Unutar njega postojali su tematski dani kada bi se npr. učilo o higijeni, te su se provodile kreativne i sportske radionice. Jedan od ciljeva bio je prepoznati visokorizičnu djecu te raditi s njima individualno ili, ukoliko se pokazala potreba za time, ih uputiti na tretman drugim službama. Provodio se grupni i individualni rad s djecom tražiteljima te se radilo na njihovim kognitivnom, emocionalnom i socijalnom razvoju, na razvoju senzomotoričkih vještina i dr. Volonteri su također sudjelovali u radu igraonice, a značajno su se angažirali oko pružanja odgojno-obrazovne podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom u sklopu svog integracijskog centra. Udruga u svom integracijskom centru subotom pruža pomoć u učenju djeci koja su tražitelji međunarodne zaštite ili su pod međunarodnom zaštitom u trajanju od 3 sata. O samom načinu rada prilikom „učenja subotom“ kako ga volonterke nazivaju, bit će više riječ u nastavku teksta. Udruga se također bavi i zadovoljavanjem ostalih dječjih potreba kroz odlaske na druženja u prirodu, materijalnu potporu i sl.

Udruga 3 unutar Prihvatilišta „Porin“ od stalnih aktivnosti za djecu ima *dječju igraonicu, informatičku radionicu, učionicu i sportske aktivnosti za djecu*. Dječja igraonica otvorena je 5 dana u tjednu, ali u različitim vremenskim intervalima zbog toga što se unutar nje odvija i grupni i individualni rad s djecom. Radne terapeutkinje, prema preporuci pedijataru i ostalih stručnjaka, rade individualno s djecom za koju se ustanovi da imaju određene poteškoće kako bi ih vratile na pravilan razvojni put. Naime, zaposlenica ističe da je taj oblik skrbi za ovu populaciju djece još uvijek teže dostupan te su stoga one preuzele tu ulogu. Zaposlenica je također spomenula da se namjena dječje igraonice mijenja ovisno o broju djece unutar Prihvatilišta i njihovim potrebama. Igraonica je namijenjena djeci predškolske dobi te je opremljena prema njihovim razvojnim potrebama. Unutar igraonice primarno se uči kroz igru, s obzirom da je to

način učenja djece te dobi, te se nastoji pratiti razvoj djece i raditi na njegovom poboljšanju ukoliko je to potrebno. Ova Udruga unutar Prihvatilišta posjeduje i učionicu za djecu namijenjenu pružanju pomoć prilikom pisanja domaćih zadaća kao i učenju hrvatskog jezika. Učionica je otvorena 5 dana u tjednu u periodu od sat vremena te se također prilagođava broju djece, broju volontera, potrebama djece i sl. Za vrijeme online nastave, odnosno nastave preko tv-a, djeci se odgojno-obrazovna podrška u obliku pisanja domaćih zadaća pružala 2 sata ujutro i 2 sata poslijepodne.

Sljedeća kategorija *Način rada i priprema* sadrži dvije potkategorije, a to su *Grupni i individualni rad*. S obzirom na to da se načini i organizacija rada odvijaju različito, ovdje će prvo biti predstavljeni grupni načini rada po udrugama, a nakon toga individualni.

Udruga 1 je od početka svog rada u Prihvatilištu radila grupno s djecom tražiteljima međunarodne zaštite. U početku je imala samo jednu manju prostoriju unutar Prihvatilišta u koju su dolazila djeca svih dobi s puno različitih potreba, što je rad činilo kompliciranijim i izazovnijim. S vremenom je Udruga dobila svoju prostoriju koju je prostorno i materijalno uredila te je u dogovoru s drugim udrugama (s obzirom da su se njezine aktivnosti odvijale u popodnevnim satima, a ostale udruga su bile prisutne u jutarnjim) koristila i njihove prostorije za rad. Spomenuto je pridonijelo tome da se rad s djecom organizira po dobnim skupinama, odnosno da se posebno radi s djecom predškolske dobi, djecom od 7 do 12 godina i djecom od 12+ godina. Svaka spomenuta skupina ima svoju prostoriju unutar Prihvatilišta u kojoj se pruža odgojno-obrazovna podrška te djeca znaju u koju prostoriju, s obzirom na svoju dob, moraju doći. Kada govorimo o predškolicima, to su djeca uglavnom od 2-6 godina s kojima je primarna aktivnost igra s obzirom da je to način učenja specifičan za tu dob. Nakon toga postoje skupine djece od 7-12 godina i 12+ godina s kojima se radi na učenju hrvatskog jezika, a djeci koja su uključena u odgojno-obrazovni sustav pruža se podrška prilikom pisanja domaćih zadaća i učenja. Naime, period čekanja potvrde o međunarodnoj zaštiti je često vrlo dug, čak i do 2 godine, tako da postoje djeca koja su duži vremenski period u Republici Hrvatskoj i koja govore hrvatski na sporazumnoj razini, odnosno takozvani „jezik igrališta“, ali je s njima potrebno raditi na usvajanju vokabulara kao i učenju za školu. Kako je s novopridošlom djecom potrebno raditi na početnom usvajanju

hrvatskog jezika, dok je ostaloj djeci potrebna podrška prilikom pisanja domaćih zadaća, dio volonterki radi na učenju jezika dok dio pruža pomoć u savladavanju školskog gradiva. Volonterke su spomenule da su se unaprijed pripremale za smjene s obzirom na to da je bio veliki broj novopridošle djece s kojom je bilo potrebno učiti hrvatski jezik te su sukladno tome postojali tjedni planovi po kojima se radilo (npr. dani u tjednu, boje, voće, povrće i slično). Uzevši u obzir da djeca uče na eksplicitan i implicitan način, iako se s djecom koja su upisana u škole ne uči hrvatski jezik na direktan način zbog velikog broja školskih obaveza, jezik se uči implicitno kroz rad na školskom gradivu. Odgojno-obrazovna podrška pružala se 4 dana u tjednu u periodu od 17-19 sati, odnosno 2 sata dnevno. Uz grupni rad, djeci su se osiguravale i individualne volonterke koje bi dodatno s njima radile na hrvatskom, engleskom i matematici, odnosno na predmetima za koje im je bila potrebna dodatna podrška. S obzirom na to da je veliki broj volonterki (oko 30) radilo grupno s istom djecom unutar Prihvatilišta, pokazala se potreba za izmjenom informacija o samom radu kao i napretku pojedinog djeteta. Informacije se izmjenjuju tako da nakon svake smjene volonterke pišu izvještaje o tome što se taj dan radio kako bi volonterke koje taj dan nisu bile u Prihvatilištu bile upućene u sam rad te bile informirane o tome na što je potrebno staviti naglasak u radu s određenim djetetom. S obzirom na to da skoro svako dijete uključeno u odgojno-obrazovni sustav ima volonterku koja je njihov kontakt sa školom, sve volonterke imaju informacije o vremeniku ispita te se sukladno tome unaprijed pripreme za rad s djecom (pripreme nastavne listiće, skripte i slično). Volonterke su napominjale da se djeci pokušao individualizirati pristup najviše što je bilo moguće s obzirom na mogućnosti u danom trenutku. S obzirom na to da su se uočili određeni zaostaci u znanju djece, što je proizlazilo iz činjenice da djeca određeni vremenski period zbog puta nisu bila u sustavu obrazovanja, tijekom ljetnih praznika radilo se na popunjavanju „rupa u znanju“ tako da se s djecom strukturirano radilo na učenju hrvatskog jezika, engleskog jezika i matematike. Tijekom ljeta su se organizirale i različite aktivnosti i izvan Prihvatilišta te se s djecom kroz njih učilo i na implicitan način. Iako je Udruzi u jednom periodu bio onemogućen pristup Prihvatilištu, postojala je vrlo dobra komunikacija s roditeljima te su se svakodnevno organizirale različite edukativne aktivnosti na Bundeku ili Jarunu i sl. Struktura rada unutar Prihvatilišta se promijenila s obzirom na to da je novim

ugovorom s MUP-om ograničen broj volonterki koje mogu ući u Prihvatilište i raditi s djecom. Stoga su smjene posljednjih mjeseci bile 2-3 puta tjedno u trajanju od 2 sata.

Udruga 2 pruža pomoć u učenju namijenjenu djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom u prostoriji svog integracijskog centra. Učenje se odvija svake subote u periodu od 15 do 18 sati, odnosno u trajanju od 3 sata. Kao što su volonterke isticale, primarno se radi na pisanju domaćih zadaća i usvajanju školskog gradiva s obzirom na to da su sva djeca uključena u odgojno-obrazovni sustav te dobro pričaju hrvatski jezik. Rad je organiziran na način da je prvih pola sata posvećeno djeci i razgovoru njima, odnosno djecu se pita o tome kako im je prošao tjedan, što imaju za učiti, razgovara se o temama za koje djeca iskažu interes, istraže se njihove potrebe i sl. Nakon toga, volonteri se međusobno podijele s obzirom na predmete na kojima je potrebno raditi s određenim djetetom te svaki od volontera radi s jednim djetetom, ili dvoje/troje djece ukoliko je broj volontera koji su došli taj dan premalen. Volonterke su spomenule da se nisu često pripremale za rad s djecom s obzirom na to da su uglavnom pružale pomoć prilikom pisanja domaćih zadaća ili usvajanja školskog gradiva, odnosno pripreme za ispit. Ukoliko bi im djeca unaprijed javila koje su njihove školske obaveze za nadolazeći tjedan i koje se gradivo obrađuje, u tom slučaju bi se volonterke unaprijed pripremile, ali većinom je to improvizacija u trenutku. Međutim, volonterke već duže vrijeme rade sa spomenutom djecom, to je otprilike 10 djece, te ih poznaju i znaju kako im pristupiti, približiti i pojednostaviti gradivo. Sve volonterke su naglašavale da je komunikacija između volontera jako dobra i da su si svi međusobna pomoć i podrška što uvelike pridonosi kvaliteti njihovog rada. Volonterke ove Udruge su također tijekom ljetnih praznika radile na popunjavanju „rupa u znanju“ iz predmeta kao što su hrvatski jezik, engleski jezik i matematika.

Udruga 3 organizira u Prihvatilištu svakodnevnu pomoć u učenju u trajanju od sat vremena. S obzirom na to da je fluktuacija djece poprilično velika, razlika je i u broju djece koja dolaze na pomoć u učenju. To je ponajprije namijenjeno djeci koja su uključena u školski sustav, ali vrlo često, odnosno svakodnevno, dolaze djeca školske dobi koja još nisu upisana u škole s obzirom na to da je proces upisa dosta dugačak i činjenicu da veliki broj djece napusti Republiku Hrvatsku u vrlo kratkom periodu. Unutar učionice radi uglavnom samo jedna volonterka dnevno, a ukoliko je velik broj

djece pomogne joj netko od zaposlenih ili drugih volontera. Volonterka popiše djecu te ih podijeli po skupinama, odnosno na djecu koja su upisana u školu i potrebna im je pomoć oko pisanja zadaća te djecu koja još nisu unutar odgojno-obrazovnog sustava i koja imaju vrlo nisku ili pak nikakvu razinu poznavanja hrvatskog jezika. S djecom koja idu u školu radi se na pisanju zadaća, približi im se gradivo na neki pojednostavljen način i objasni što se traži u kojem zadatku te oni to sami rješavaju, a volonterka na kraju provjeri točnost tih zadataka. S djecom koja nisu upisana u škole radi se kroz materijale koji ne zahtijevaju poznavanje jezika, npr. matematički i logički zadaci. Što se tiče pripreme, volonterka uključena u istraživanje je napomenula da se za učenje hrvatskog jezika unaprijed pripremala i tražila materijale po kojima bi mogla raditi s djecom ili je koristila materijale osigurane od strane Udruge, dok se za pomoć prilikom pisanja zadaća nije pripremala već je sve odrađivala u trenutku. Postoje i individualni volonteri unutar Udruge 3 koji pružaju podršku u učenju djeci koja su uključena u srednjoškolsko obrazovanje.

Da, gledala sam po internetu nekakve ideje što bismo mogli raditi kroz nekakvo likovno izražavanje, kroz nekakve jezične igre da se radi na učenju i unapređenju jezika tako da. Znam da sam dosta po Pinterestu tražila ideja i prijedloga što bih možda mogla s tom djecom koja još ne idu u školu. (V4)

Da, većinom da jer sam znala otprilike koje gradivo u školi uče. Onda bih došla s pripremljenim zadacima da radimo prema njima, i kako sam više manje uvijek bila s njima, znala sam di treba s njima malo više raditi, di im što šteka. Tako da sam uvijek unaprijed pripremala zadatke, nalazila na internetu, po knjigama da bi došla kod njih s nekim pripremljenim zadacima i onda bi radili ono što su oni imali u školi. (V3)

Iz svega navedenog možemo zaključiti da postoje razlike u strukturi i organizaciji rada s djecom unutar pojedine udruge. Sve volonterke koje su bile uključene u istraživanje navele su da su se povremeno pripremale za grupni rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite ili djecom pod međunarodnom zaštitom te da način rada ovisi o broju djece, broju volontera i različitim faktorima poput poznavanja hrvatskog jezika i sl. Dvije udruge rade grupno unutar Prihvatilišta dok jedna od drugu odgojno-obrazovnu podršku pruža u svom integracijskom centru. Dok je unutar Prihvatilišta velik protok djece i ona se stalno izmjenjuju te imaju vrlo različite razine

poznavanja hrvatskog jezika, što ujedno znači da su i različite potrebe koje je potrebno zadovoljiti, udruga koja pomoć u učenju pruža u svom integracijskom centru uglavnom radi s djecom koja su pod međunarodnom zaštitom, koja već dobro poznaju hrvatski jezik te koja redovito dolaze na učenje što pridonosi tome da volonteri već dobro poznaju djecu i znaju na koji način pristupiti pojedinom djetetu. Ono što se također pokazalo jest da sve udruge rade s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom i tijekom ljetnih praznika popunjavajući određene „rupe u znanju“ koje su posljedica dugogodišnjeg izbjegličkog putovanja i neuključenosti u odgojno-obrazovni sustav.

Uz grupni način rada, volonterke rade i individualno s djecom tako da je sljedeća potkategorija *Individualan* način rada.

Od 6 volonterki uključenih u istraživanje, dvije su navele da redovito rade individualno s jednim djetetom ili više djece, tri su spomenule da rade individualno po potrebi, odnosno na inicijativu nekog od djece, dok je jedna volonterka radila isključivo grupno s djecom. Naravno, individualni način rada znatno se razlikuje od grupnog načina rada. Volonterke koje su radile individualno navodile su da im je taj način rada jednostavniji zbog toga što vrlo dobro poznaju dijete/djecu s kojim/a rade, znaju na koji način im približiti i pojednostaviti gradivo, na kojim stvarima treba s djetetom poraditi i slično. Kao najveću prednost istaknule su činjenicu da se radi jedan na jedan s djetetom što je puno lakše od grupnog rada s djecom koja imaju različite potrebe. Dok su dvije volonterke navodile da su se više pripremale za grupne smjene unutar Prihvatišta, s obzirom da je bila potrebna određena struktura kako bi rad bio kvalitetan i izvediv, ostale 3 volonterke koje povremeno rade s djecom napomenule su da su se češće pripremale za individualni nego grupni rad. Kada se ovdje govori o pripremi volonterki za rad s djecom, govori se u kontekstu ponavljanja određenog školskog gradiva na kojem će raditi s djetetom/djecom te o povremenoj pripremi zadatka preko kojih nastoje približiti određeno gradivo djetetu/djeci ili poraditi s njim/njima na određenim aspektima npr. čitanju s razumijevanjem. Također, smatram da je važno naglasiti da su sve volonterke radile individualno s djecom koja su pod međunarodnom zaštitom, odnosno s djecom s kojom nije bilo potrebno sustavno učiti hrvatski jezik već se jezik učio implicitnim putem kroz školsko gradivo. Kao što je jedna od zaposlenica istaknula,

individualan pristup radu s djecom s kojom je potrebno isključivo raditi hrvatski jezik različit je te se volonterke pripremaju unaprijed za rad s djecom (izrađujući materijale, radne listiće i sl.) Volonterke koje rade individualno i redovito s nekim od djece volontiraju najmanje 2 sata tjedno, međutim, navodile su da to bude i više puta tjedno po više sati, ovisno o potrebama djece kao i njihovom slobodnom vremenu.

Puno više sam se pripremala kad sam bila u Porinu nego sada kada individualno radim. Čujem se s curicom s kojom radim i okvirno ju pitam što trebamo raditi. To su uglavnom nekakve zadaće koje treba za sljedeći tjedan ili nešto zaostalo i onda se koncentriramo na to. Ili ako ima iz nečega test onda ju pripremam za to. Djeca s kojom radim super vladaju jezikom tako da što se tiče toga, tu ne trebaju apsolutno nikakvu pomoć. (V4)

Ovako što se tiče osnovnoškolskog gradiva što sam pomagala [...] ⁹ nikad se nisam prije pripremala, za [...] ¹⁰ jesam jednom za matematiku, to sam gledala nešto po internetu za treće korijene i slično. (V5)

Preko ljeta, kada nije imao školu, sam ja nalazila na internetu neke zadatke čitanja s razumijevanjem i te neke stvari, jer to mu šteka pa smo to znali raditi ili da čita neke slikovnice. (V3)

Ne znam da li znate, onu knjigu „Mlade buntovnice“. Jako je lijepa, ima o svim važnim ženama u povijesti i onda bi iskopirala stranicu o Madam Currie i onda bismo prvo pročitali i preveli tekst. Onda bi dijete pročitalo tekst i napisalo svojim riječima što je zaključilo iz teksta. Pa bismo popisali riječi koje ne razumije i onda bismo gramatički raščlanili tekst. Ono imenice, glagoli, pridjev zamjenice i to. (V1)

Što se tiče individualnog rada, možemo zaključiti da se on razlikuje od grupnog rada u više čimbenika. S obzirom na to da se radi jedan na jedan, volonterke bolje poznaju djecu, njihov način učenja kao i poteškoće s kojima se susreću. Priprema za rad vrlo često ovisi o tome što i na koji način se uči te što je djetetu potrebno u određenom trenutku.

⁹ Anonimizirano ime djeteta

¹⁰ Anonimizirano ime djeteta

Meni osobno je lakše individualno zato jer se onda posvećujem samo tom jednom djetetu i sva pažnja je usmjerena na njega, bolje ga poznaješ i znaš točno što treba. A što se tiče grupno, grupno je teže u tom smislu da ako si sama teško je zbog toga što su oni dosta različiti i imaju različita znanja, različite su razine školovanja koje su prošli, različite su razine znanja kojeg oni do tad imaju i još je tu i jezična barijera, odnosno različite su njihove razine poznavanja hrvatskog jezika. (V3)

Smatram da je važno napomenuti da su uslijed pandemije i javnozdravstvene krize koja je nastupila udruge svoj rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom nastavile online putem te se s njima radilo preko poruka i video poziva. Ovakav način rada predstavlja određene izazove i za djecu i za volonterke s obzirom na to da nema osobnog kontakta i vrlo je teško objasniti i pojasniti određene stvari. Volonterke koje su individualno radile s djecom nastavile su svoj individualni rad dok su se volonterke koje su radile grupno s djecom organizirale tako da djeca prosljede upite i zadatke koordinatorici te grupe volonterki, a ona to potom iskomunicira s volonterkama i djetetu pomogne volonterka koja u tom trenutku ima vremena i mogućnosti za rad s njime.

Sad je jako teško raditi online, drugačije je kad ti netko nešto kaže preko telefona, a drugo kad je netko uz tebe i puno je ekspresija i govora tijela, ovako se dosta stvari shvati na krivi način. (V4)

To funkcionira na način da s djeca jave meni sa zadatkom, pošalju mi npr. 5 stranica iz radne bilježnice iz kemije (imam grupu s djecom i imam grupu s volonterima) i onda ja pitam volontere jel' netko može pomoći s kemijom, i onda se netko javi da može pa ja njih dvoje spojim pa se oni čuju na Skype, WhatsApp poziv i rade. (V1)

Kada govorimo o pristupu radu, on se razlikuje od osobe do osobe i njezinih vještina i sposobnosti. Važno je imati na umu da je svaka volonterka osoba s različitim životnom pozadinom, svojim sustavom vrijednosti, stavovima, ima drugačiji način i pristup radu, drugačije je senzibilizirana za rad s ovom populacijom i slično. Iz svega navedenoga proizlazi i pristup djeci. Naime, sve volonterke uključene u istraživanje su društveno-humanističke struke te su tijekom svog života i obrazovanja izgradile svoj

sustav vrijednosti koji se temelji na tome da dijete vide kao aktivnog subjekta u svom odgoju i obrazovanju, sa svojom kulturološkom, obrazovnom i vjerskom pozadinom te nastoje zadovoljiti njegove potrebe i pomoći mu na način koji je primjeren situaciji u kojoj se pojedino dijete nalazi. Iz razgovora s volonterkama, stekla sam dojam da su sve izuzetno posvećene svom radu što se vidi iz činjenice koliko vremena i truda ulažu kako bi pomogle djeci s kojom rade.

Kada smo se dotaknule pitanja *Motiviranja* djece za rad, što je sljedeća kategorija unutar teme *Odgojno-obrazovno djelovanje udruga*, sve sudionice su spomenule da nema velike potrebe za motiviranjem jer su djeca dovoljno motivirana i žele raditi te traže njihovu pomoć. Ako se pojavila potreba za motiviranjem, volonterke su djecu nastojale potaknuti na rad individualnim razgovorom i isticanjem važnosti obrazovanja, ohrabrivanjem i davanjem pohvala, igrom i zamjenom uloga, dodatnim pojašnjavanjem i pojednostavljivanjem gradiva i sl. Također se isticao aspekt odnosa, tj. da kroz svoj dobro izgrađeni odnos s djecom s kojom rade utječu na njihovu motivaciju. Potrebno je uzeti u obzir da aktivnosti vezane uz podršku u učenju nisu obavezne iz čega proizlazi to da djeca koja dolaze u grupne smjene u Prihvatilištu ili dolaze na učenje u integracijski centar, dolaze dobrovoljno zbog toga što im je potrebna pomoć u svladavanju gradiva te su motivirana za rad.

Mislim da je nekako najvažniji taj naš odnos koji imamo s njima i da je to zapravo taj neki alat koji mi koristimo da ih pozovemo na red. Odnosno, među ostalim da ih motiviramo za učenje, u biti, ono što je i znanstveno dokazano na neki način je da je odnos zapravo jedina tehnika, tj. da bez odnosa nema intervencije. Ja stvarno vjerujem u to i ovdje se to pokazalo. (V2)

Kad ne žele raditi pokušavam s njima pričati i objasniti im da moraju nešto napraviti jer nema druge [...]. U principu oni se meni javljaju da trebaju pomoć i žele da im pomognem. (V3)

Nema nikakvog prisiljavanja i u redu je osjećati se da ti se ponekad nešto ne da riješiti, ali uvijek kroz priču kažemo da je škola bitna i ovo je sad super prilika da nauče jezik i sve ostalo. (V5)

Curama ne fali motivacije zato jer one žele biti odlične učenice. One misle da će i roditelji biti sretniji oko toga i njima stvarno ne fali motivacije. (V4)

Uglavnom, škola im je postala baš bitna tako da su baš razočarani kad nekad moramo otkazati učenje jer naprimjer mogu doći samo ja, ja ne mogu na 10 djece raditi... Ali došli smo do te točke da im je bitno učenje, da žele, da su jako motivirani. (V1)

Smatram da je potrebno naglasiti da 5 od 6 volonterki trenutno radi s djecom koja su pod međunarodnom zaštitom i koja su odlučila ostati u Republici Hrvatskoj te koja shvaćaju važnost obrazovanja. Volonterke koje su ranije radile unutar Prihvatilišta, radile su s grupom djece koja su tamo bila više od godinu dana te su namjeravala ostati u Hrvatskoj. Veliki broje te djece su sada djeca pod međunarodnom zaštitom, tj. djeca s kojima su volonterke nastavile raditi i izvan Prihvatilišta. Naravno, unutar Prihvatilišta uvijek ima nove djece s kojom je potrebno raditi na usvajanju hrvatskog jezika, međutim nijedna od volonterki uključenih u istraživanje nije sustavno radila s djecom na tome. Trenutačna situacija u Prihvatilištu je drugačije te je većina djece u prolazu, što znači da se ovdje zadržavaju vrlo kratki period i često nisu zainteresirana ili motivirana za učenje jezika, a ako dolaze na aktivnosti, dolaze uglavnom zbog socijalizacije. Naravno, s njima se također radi, ali ne toliko sustavno koliko s djecom koja su ovdje duži vremenski period.

Iz navedenoga možemo zaključiti da su djeca uglavnom motivirana za rad jer shvaćaju važnost obrazovanja te vrlo često nije potrebna motivacija od strane volonterki. Potreba za motivacijom pojavila se u trenucima kada je djeci bilo nešto preizazovno ili preteško. Ono što su volonterke koje rade grupno isticale jest da je na početku bilo potrebno postaviti pravila i naglasiti da je to mjesto gdje se radi i uči te da je pravila potrebno poštivati.

Sljedeća kategorija su *Materijali* koje volonterke koriste u svom odgojno-obrazovnom radu s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom. Kada se radi na učenju i pisanju domaćih zadaća, radi se po udžbenicima i radnim bilježnicama te se djeci nastoji usmenim putem pojednostaviti i približiti gradivo. Dvije volonterke su spomenule da ponekad djeci naprave

pojednostavljene sažetke gradiva sa svim važnim pojmovima, odnosno onime što one smatraju da je najvažnije znati unutar određenog gradiva. Kada govorimo o učenju hrvatskog jezika, volonterke koriste materijale kao što su memory kartice, različiti listići sa zadacima, kartice za učenje jezika, auditivni materijali i sl. Kroz svoj rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom, Udruga 1 je uz pomoć volonterki napravila svoju bazu materijala. Spomenuta udruga ima i početnicu koja sadrži osnovne pojmove koje bi dijete trebalo usvojiti (dani u tjednu, boje, brojevi i sl.)

Ako se radi baš o podučavanju jezika, mi imamo bazu materijala koju smo stvorili tijekom godina našeg rada s djecom a koja je dostupna svim volonterima. Dakle ona je na google drive-u i svaki novi volonter koji se priključuje između ostalog dobije i link na tu bazu materijala koju su kreirali naši volonteri. Neke od tih materijala su kreirali naši volonteri, neki od tih materijala su materijali koji su primjerice napravljeni u sklopu AVIOR projekta. Znači to su bilingvalni materijali koji su bili napravljeni na arapskom i talijanskom, a onda su ih naši volonteri preveli, odnosno umjesto talijanskog mi smo uveli hrvatski. (Z3)

Postoje online zbirke osigurane od [...] ¹¹ s nekim materijalima pa to isto može pomoći u radu i bilo je od velike pomoći [...]. (V3)

Jedna od udruga je istaknula problem nedostatka materijala za djecu kojima je hrvatski drugi jezik te se postojeći materijali za učenje hrvatskog kao materinskog nastoje prilagoditi potrebama djece izbjegličke populacije.

Znači, pokušavamo naći te nekakve materijale što je isto dosta teško, tek sad se počelo pomalo tržište razvijati glede učenja jezika za strance. Zato što mi ipak, djeci ovo nije materinji jezik i drugačije se uči materinji jezik, a drugačije se uči drugi strani jezik. Većina naše literature do sad je bila u biti za materinji jezik tak da tu smo se mi malo prilagođavali, međutim, sad ipak uspijevamo doći do nekakve literature koja je baš specijalizirana i napravljena za ovakve slučajeve gdje je to drugi ili treći jezik. (Z2)

¹¹ Anonimizacija Udruge

Imaju tih različiti materijali, imaju različite početnice koje su napravljene za učenje hrvatskog, svašta nešto. Ali ja mislim da još nemamo materijale koji su primjereni, pogotovo za djecu, za učenje hrvatskog. (Z6)

Volonterke Udruge 2 su navele da nikada nisu koristile materijale za učenje hrvatskog jezika zato što nikada s djecom nisu radile na tome, s obzirom na to da su involvirane u rad uglavnom s djecom koja su pod međunarodnom zaštitom i koja su ovdje već više godina te imaju dobru razinu poznavanja hrvatskog jezika. Navode da materijali postoje, ali one se nikada nisu njima služile u svom radu s djecom već hrvatski uče na implicitan način.

Istaknula se i problematika nepostojanja verificiranih i certificiranih materijala unutar odgojno-obrazovnog sustava po kojima bi se provodila pripremna nastava, što dovodi to toga se škole često znaju obratiti udrugama civilnog društva za materijale. Croaticum održava tečajeve hrvatskog jezika za strance, tj. osobe kojima je hrvatski drugi jezika i u sklopu toga postoje materijali. Međutim, ti materijali su namijenjeni studentima i odraslim osobama te nisu primjereni djeci i njihovim potrebama, odnosno njihovom načinu učenja kao i samom okruženju.

Tako da se nama isto događa da u trenutku kada škole dobiju inojezičnog učenika se oni javljaju nama i pitaju nas za materijale jer materijali kao takvi ne postoje, odnosno ne postoji udžbenik koji je propisan. (Z3)

Iz navedenoga možemo vidjeti da udruge nastoje osigurati materijale svojim volonterkama, ali i same volonterke su kreatorice različitih materijala koji pridonose obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Od materijala se najčešće koriste memory kartice, različiti listići sa zadacima (uglavnom matematički i logički zadaci koji ne zahtijevaju poznavanje hrvatskog jezika), listići za vježbanje hrvatskog jezika, kartice za učenje jezika, auditivni materijali i sl. Isticala se problematika nepostojanja certificiranih materijala unutar školskog sustava po kojima bi se provodila pripremna nastava kao i općenito materijala za rad s djecom inojezičarima. Važno je napomenuti da su zaposlenice Udruge 2 napisale priručnik za rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite koji sadrži različite informacije vezane uz rad s ovom

specifičnom populacijom djece, kao i primjere različitih aktivnosti. Priručnik bi trebao biti publiciran tijekom 2020.-e godine.

Sljedeća kategorija odnosi se na *Jezičnu barijeru*, odnosno njezino prevladavanje.

Naime, rad s izbjegličkom populacijom djece donosi sa sobom i jezičnu barijeru. Koliko jezična barijera utječe na rad ovisi o kontekstu rada s djecom, njihovoj razini poznavanja hrvatskog jezika i sl. Volonterke su često navodile da uvijek nastoje koristiti jednostavniji rječnik i jednostavnije jezične konstrukcije za približavanje određenog gradiva.

Ima situacija kada me pitaju neke riječi koje ne znaju (tipa riječ „iskreno“ i onda im ja pokušavam objasniti na lakši način...“iskren je osoba koja nikad ne laže, koja uvijek kaže istinu, uvijek kaže ono što vidi pred sobom ili ono što osjeća“) uvijek im pokušavam kroz primjere objasniti pojam. (V4)

Jednako tako, koriste i posredne jezike poput engleskog ili njemačkog jezika koje su djeca naučili tijekom svog izbjegličkog puta. Ostali načini prevladavanja jezične barijere su Google prevoditelj, slikovni i video materijali, neverbalna komunikacija te su sve volonterke navodile da koriste i pomoć djece koja dobro poznaju hrvatski jezik te su im ona prevoditelji u određenim situacijama. Zaposlenice u svom individualnom stručnom radu s djecom na raspolaganju imaju i prevoditelje.

Koristimo engleski, klinci svi pričaju engleski. Ali ima i Google translate-a i crteža i svašta nešto. (V1)

Od pomagala smo imali slikovne kartice, znala sam se koristiti Google-om i Google prevoditeljem i Google-om u smislu da ono kad ne znaju neku riječ, pokažeš im sliku toga na Google-u. [...] A sad ostali načini, mislim, sporazumijevali smo se na svakakve načine, čak i pokazivali npr. „trčanje“ pa trčiš, na svakakve načine. (V3)

Jako puno koristim i pomoć djece koja su tu duže vrijeme i onda znaju hrvatski jezik i znaju jezik koje priča to dijete koje ne zna nijedan drugi jezik, tako da mi to puno pomaže. (V6)

U takvim slučajevima ovi koji su stariji uvijek pitaju pa im mi objasnimo na neki najjednostavniji način. Uvijek tu postoje i hrvatski i engleski, a i dosta njih govori njemački jer su prije živjeli u Njemačkoj tako da se snalazimo na svim živim jezicima. A kad to više ne ide, onda Google translate i na arapski. Google translate većinom uvijek upali na kraju. (V5)

Također postoji i aplikacija *Komunikator* + koju volonterke mogu koristiti u svom radu s djecom kako bi prevladale jezičnu barijeru.

Primjerice Komunikator + gdje onda isto imate sličice i ispod riječ koju možete i poslušati kako ona zvuči. (Z3)

Iz svega spomenutoga možemo vidjeti da se jezična barijera prevladava na različite načine, od pojednostavljivanja jezika i jezičnih konstrukcija, upotrebe posrednog jezika, sličica, neverbalne komunikacije, Google prevoditelja do pomoći djece koja dobro poznaju hrvatski jezik te služe kao prevoditelji. U Prihvatilištu se koristi i pomoć prevoditelja ukoliko su oni prisutni unutar Prihvatilišta u danom trenutku ili se koristi pomoć neke odrasle osobe koja dobro barata engleskim jezikom i materinskim jezikom određenog djeteta.

Što se tiče *Drugih oblika podrške* djeci tražiteljima međunarodne zaštite, volonterke su navodile da osim odgojno-obrazovne podrške koju pružaju djeci u smislu učenja ili izvršavanja školskih zadataka, također pružaju emocionalnu i psihosocijalnu podršku zbog različitih traumatskih iskustava koja su djeca doživjela ili još uvijek doživljavaju kao i zbog situacija s kojima se susreću u novom društvu.

Sljedeća kategorija jesu *Izazovi* s kojima se zaposlenici i volonterke susreću u svojoj interakciji i svom radu s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom. Nadovezujući se na ranije spomenuto u ovom radu, jezična barijera jedna je od specifičnosti rada s izbjegličkom populacijom te ujedno predstavlja i izazov. Zaposlenice udruga koje unutar Prihvatilišta provode stručni individualan rad s djecom, pogotovo mlađom, radeći na unapređenju njihovog razvoja, ističu veće prepreke što se tiče jezične barijere nego što to čine volonterke. Zaposlenice na raspolaganju imaju i prevoditelje te se individualni rad vrlo često provodi uz njihovo

prisustvo. Međutim, kako navode, to ima i svoje izazove te su prevoditelji često zaposleni samo na pola radnog vremena.

S tim da rad s prevoditeljima, koliko god je odličan i nezamjenjivi su, isto tako postoji dosta izazova za stručnjaka jer se oni nekako puno brže otvore i vjeruju više prevoditeljima nego što vjeruju Vama, što je razumljivo i očekivano, ali nekako[...]. Trebali smo obraćati i pozornost na to da i s prevoditeljima prolazimo određene stvari, da ih upućujemo da nisu oni tu ti koji vode razgovor, da ne interveniraju u sadržaj koji se prevodi. Čak je preporučljivo da ne ostvaruju, koliko god to se čini neprirodno, ali da nisu oni ti koji ostvaruju eye contact tokom npr. individualnog rada nego da to radite Vi. (Z1)

[...] dosta je naravno uvijek problem i u komunikaciji u smislu jezične barijere gdje ti kad radiš s djetetom, dijete te ne razumije, pravi se da te ne razumije jer su djeca, isto tako s roditeljima u radu. (Z2)

Volonterke uključene u pružanje odgojno-obrazovne podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom su spomenule da jezična barijera postoji, ali da je ne vide kao veliki problem u svom radu jer postoje različiti načini za njeno prevladavanje, a isto je navela jedna od zaposlenica.

To ne bih stavila sad kao neki najveći izazov jer se stvarno nekako uspijemo sporazumjeti na kraju i nađemo neki način. (V2)

Sigurno je problem jezična barijera, ali to se uvijek može na neki način savladati zato što postoje materijali. Čak iako dijete nema međujezik koji govori, znači čak iako dijete npr. ne govori engleski pa se ne možete sporazumjeti engleskim, uvijek postoje materijali koji ne zahtijevaju jezik, bilo da su to sličice koje onda dijete može prepoznati i na taj način učiti, bilo da su to neke aplikacije. (Z3)

Naime, jezična barijera većem broju volonterki nije predstavljala veliki izazov jer su uglavnom bile involvirane u rad s djecom koja su pod međunarodnom zaštitom ili su djeca tražitelji međunarodne zaštite koja su ovdje već duži period te stoga imaju određenu razinu poznavanja hrvatskog jezika. U Prihvatilištu je često dosta djece koja su duže vrijeme provela u Srbiji pa znaju komunicirati na srpskom jeziku, što je

poseban izazov jer se srpski i hrvatski dva vrlo slična, ali i različita jezika, i u odgojno-obrazovnom sustavu se zahtjeva da djeca pričaju hrvatskim jezikom te je potrebno raditi na ispravljanju srbizama. Volonterke koje su bile uključene i u rad s djecom koja nisu poznavala hrvatski jezik i latinično pismo, jezičnu barijeru su navodile kao veći izazov.

Volonterke su također spomenule da im je ponekad izazovno pojednostaviti ili pojasniti određene pojmove ili gradivo djeci jer je gradivo zahtjevno dok su udžbenici pisani kompliciranijim jezikom od osnovne razine jezika kojeg djeca pričaju. Iako su djeca sposobna predstaviti se i komunicirati na hrvatskom jeziku, njihov vokabular još uvijek nije dovoljno širok i ne mogu razumjeti gradivo kemije, fizike, biologije te je to nešto što je potrebno imati na umu prilikom rada s njima. Jedna od zaposlenica je na dobar način opisala spomenutu problematiku:

[...] osobe u svom radu moraju razmišljati o načinu na koji ova djeca uče, gdje istodobno usvajaju neke sadržaje, ali usvajaju i jako puno novog vokabulara koji zapravo nemaju s čim povezati. Njihov vokabular koji do sada imaju nije toliko širok. Nama se možda čini jer su to neke jednostavne rečenice koje koristimo u svakodnevnom govoru i čini nam se da dijete razumije ono što mu govorimo, ali kad onda krenemo na samo gradivo zapravo je situacija dosta drukčija. (Z3)

Također se spomenuo problem zahtjevnosti gradiva kojeg djeca moraju usvojiti kao i činjenicu da se vrlo često umjesto jezika djeci prilagođava sadržaj.

[...] tako da često se događa to da umjesto da se prilagodi jezik neke nastavne jedinice, prilagođava se sadržaj, odnosno skraćuje se nastavna jedinica, izbacuju se neke stvari iz nje ili se jednostavno djeci daju unaprijed pripremljena pitanja koja su onda oni prisiljeni naučiti napamet kako bi prošli neko određeno gradivo. To naravno nama stvara poteškoće u radu jer nekako naša je ideja da ta djeca, isto kao i sva druga djeca, imaju pravo na obrazovanje i imaju pravo naučiti stvari koje uče druga djeca samo prilagođenim jezikom. (Z3)

Sve volonterke su isticale važnost znanja te nastojanje da kroz njihov rad djeca steknu određeno znanje koje će im biti potrebno na drugim razinama obrazovanja, bilo na srednjoškolskoj ili visokoškolskoj. Međutim, ističu da je to ponekad teško s obzirom na pristup samih učitelja/učiteljica obrazovanju djece izbjegličke populacije koji

podrazumijeva da se radi na skraćivanju sadržaja (djeci se daju pitanja koja će se pojaviti na ispitu što dovodi do toga da djeca nauče odgovore na dobivena pitanja bez razumjevanja cjeline i konteksta određenog gradiva i sl.), a ne na prilagodbi jezika.

Spomenuo se i problem neosiguravanja svi udžbenika od strane škola za djecu tražitelje međunarodne zaštite te udruge nastoje pokriti i taj aspekt kada je to potrebno.

Isto tako kao problem bih istaknula to da s obzirom da neka djeca nisu upisala u e-maticu, u trenutku kad krene nova školska godina se često događa da oni ne dobiju sve potrebne udžbenike za njihov razred i onda u tom trenutku mi smo putem privatnih kanala nastojali nabaviti one udžbenike koji djeci nedostaju jer jednostavno se dogodilo to da djeca imaju zadaće iz udžbenika ili radnih bilježnica koje nisu dobili. (Z3)

Sljedeći izazov u radu koje su istaknule dvije zaposlenice i neke do volonterki jest i psihološko stanje djece. Negativan odgovor na zahtjev za međunarodnom zaštitom, pogotovo djeci koja su duži vremenski period u Prihvatilištu, kao i učestali pokušaju prelaska granice uvelike utječu na psihološko stanje djece što utječe i na njihovo raspoloženje kao i na motivaciju.

[...] ishod tog postupka negativan što naravno utječe i na psihološko stanje cijele obitelji pa tako i psihološko stanje djeteta. Tako da onda u tom trenutku, osobito ako se radi o većem broju djece koja su dobila negativna rješenja, situacija s tom djecom zna biti dosta izazovna jer naravno da oni nisu jednostavno u stanju učiti jezik u situaciji gdje oni ne znaju hoće li sutra biti ovdje ili neće biti ovdje. (Z3)

Imali smo i nekoliko djece koja su baš pod utjecajem tih učestalih odlazaka preko granice, baš je jako to utjecalo na njih, postali su izuzetno razdražljivi, imali su i separacijsku anksioznost i to nisu bila djeca kao na početku kada smo ih mi upoznali [...]. (Z1)

Volonterke su navodile i izazov prilikom zadržavanja određene distance u radu s djecom tražiteljima kao i djecom pod međunarodnom zaštitom. Radi se o tome da se volonterke previše povežu s djecom i preuzimaju preveliku odgovornost za njihovo obrazovanje što često zna utjecati i na njihovo mentalno zdravlje. O tome je bilo više riječi pod kategorijom *Priprema volonterki za rad i edukacije*.

Meni su izazovi na početku bili, taj dio vezan uz postavljanje granica, odnosno gdje nisam znala reći ne, doslovno [...]. Ako ne brinemo o sebi i ne postavimo granice, to može biti sklizak teren što nije dobro ni za klince, ni za nas na kraju krajeva, budući da je javlja frustracija i tako. Imaš taj neki osjećaj krivnje, grižnje savjesti, a zapravo to naravno ne bi trebao imati i mislim da bi volonterima dobra bila ta neka edukacija o tome kako reći ne i biti oke s time. (V2)

Teško je postaviti tu granicu što se tiče odgovornosti, za što smo odgovorni a za što nismo. Ja mislim da je to teško svakom volonteru u jednom trenu kad se približiš obitelji i kad s njima puno boraviš i kad se s tom djecom povežeš teško odvojiti ono što je u našoj moći i što mi možemo napraviti i ono što , ne da je nemoguće, ali nije više u našoj moći nego i oni trebaju to nešto napraviti. Teško je ponekad naći tu granicu, a da se ne pojedesh živi jer nešto nije napravljeno. (V3)

Ali da definitivno i dalje učim kako postaviti granicu i kako nekome reći ne ili ne mogu, to još uvijek učim. Ja stvarno ne mogu reći ne kad me netko 2 puta zove i moli me da mu pomognem jer nema nikog drugog, onda mu pomognem. (V5)

Pet od šest volonterki radi već duži period s djecom tražiteljima međunarodne zaštite kao i djecom pod međunarodnom zaštitom, što grupno, što individualno i tijekom rada su stvorile poseban odnos s djecom što dovodi do toga da im djeca često povjere određene probleme i situacije kroz koje su prošla. Volonterke su spomenule da im se ponekad teško nositi s informacijama koje djeca podjele te da ne znaju prikladno reagirati u svakoj situaciji. Kao što je više puta tijekom rada spomenuto, djeca koja su tražitelji međunarodne zaštite ili su djeca pod međunarodnom zaštitom prošla su određena traumatska iskustva za čije je prevladavanje potreban savjetodavni rad sa stručnjacima i to je jedno od područja u kojem volonterke također trebaju znati postaviti granice i, ako je potrebno, uputiti dijete na daljnje savjetovanje. Spomenuto se također navodilo kao izazov u radu kod 5 od 6 volonterki.

Sigurno i izazovi psihičke prirode, kad dijete ima nekih problema pa ti se obrati pa ne znaš kako da to riješiš. Kak smo si mi svi dobri i povezani smo, oni dođu učiti ali ih pitaš kako su pa ti kažu nešto što im se događa. (V1)

Ti možeš saslušati klinca, i daleko od toga, trebaš ga saslušati, a svaki neki dio gdje ti ideš u davanje savjeta i ne znam što, mislim da to može biti sklizak teren. Pogotovo ako se diraju neke teme koje su posve traumatična, neka iskustva kojima oni jesu nekako svjedočili. (V2)

Neke od volonterki su također navodile da su na početku imale problem s discipliniranjem unutar grupnog rada te postavljanjem pravila. On je s vremenom uspješno prevladan.

Imali smo naprimjer dosta velikih problema, pogotovo na početku, s njihovim kašnjenjem. (V5)

Da je sad stvarno vrijeme za učenje, tak se komunicira, nema galame, nema vike i taj neki dio zapravo poštivanja tih nekakvih osnovnih pravila koje smo mi postavili. I mislim da su oni zapravo dobro na to reagirali. (V2)

Sve volonterke, kao i zaposlene osobe, su spomenule da su u svom radu osjetile kulturološke razlike, ali da im nisu predstavljale značajne prepreke u radu. Također, navodile su da se često nalaze u situacijama objašnjavanja kulturnih razlika.

Ali onda kad shvatiš iz kakve kulturološke sredine oni dolaze bude ti jasnije, ali nitko to ne osuđuje niti komentira to na neki negativan način. Mislim da će im s vremenom pokazati život kak se treba nositi s nekim stvarima, tako da nema nikakvih nametanja, ali da postoje kulturološke razlike, postoje. (V5)

Ono što ja s njima najviše radim, ja njima objašnjavam kako je to u Hrvatskoj. Oni ti meni dođu s nečim „joj kak ovdje nešto“ i onda ti mi pričamo o tome zašt je nešto različito u Hrvatskoj nego u njihovoj državi. (V6)

[...] onda bilo puno objašnjavanja i prelaženja preko tih nekih kulturnih razlika. Puno razgovora s njima o tome što se tu smije, što se ne smije i tako neke stvari. (V1)

Šest sudionika u istraživanju navelo je i izazove u radu s roditeljima, njihovom pogledu na obrazovanje kao i skrb o djeci.

[...] generalno nisu baš implementirani u školovanje svoje djece. (Z4)

[...] *ja shvaćam da kopni zbog različitih životnih situacija, ali nekako pokušavamo ih podupirati da to bude nit vodilja i nekako to vršenje te kontrole roditeljstva i uspjeha u tom da im bude snaga da ih vodi dalje u njihovoj borbi. (Z2)*

Mislim da je nama bio najteži taj dio jer dosta roditelja nije uopće bilo, možda je kriva riječ, motivirano. U smislu imali su dosta svojih psihičkih poteškoća pa im dijete nije bilo u fokusu tako da iskomunicirati daj dio gdje oni trebaju preuzeti više brige oko djece je zapravo bilo nešto što nam se dosta često javljalo. Taj dio i dio oko higijene, to su bili nekako najčešći razgovori s roditeljima. (Z1)

Što se tiče grupnog rada s djecom, spomenuli su se prostorni izazovi, tj. premalene prostorije koje nemaju kapaciteta za prihvatanje sve djece. Također, istaknuo se problem broja zaposlenih i volontera koji nije dovoljan za optimalan i kvalitetan rad s većim brojem djece. Jedna od udruga koja djeluje unutar Prihvatilišta je to posebno istaknula kao izazov s obzirom na činjenicu da joj je Ministarstvo unutarnjih poslova ograničilo broj volontera, što je podrazumijevalo smanjenje njihove prisutnosti unutar Prihvatilišta kao i kvalitete samog rada.

Često se nailazi i na materijalne izazove. Volonterke i zaposlenici isticali su da bi voljeli da postoje veći budžeti kojima bi se onda mogao osigurati veći broj različite aktivnosti kao i veća materijalna podrška samoj djeci (npr. osiguravanjem školskog pribora i sl.).

Iz svega spomenutog, možemo zaključiti da su izazovi na koje udruge, tj. zaposlenici i volonteri nailaze u svom radu: jezična barijera, prilagođavanje sadržaja umjesto jezika od strane nastavnika, kulturološke razlike, rad s roditeljima, materijalni, prostorni i ljudski kapaciteti, postavljanje osobnih granica te psihološko stanje djece.

Dotaknule smo se i pitanja *obrazovnih postignuća djece tražitelja međunarodne zaštite kao i djece pod međunarodnom zaštitom*. Svi sudionici u istraživanju naveli su kako smatraju da većina djece ima velike kapacitete, odnosno sposobnosti da upisuju više razine obrazovanja kao i da je to vrlo individualno te uvelike ovisi o interesima i radu same djece.

Mislim da će svi završiti srednju, mislim da su svi u mogućnosti i sustavno i individualno mislim da to svi mogu. Što se tiče fakulteta, tu vidim neke od njih da definitivno mogu uspjeti, naravno ne sve. Sve ovisi o njima i njihovom trudu, motivaciji i što žele u životu i da li uopće žele studirati ili ne žele. Ne vidim tu, kako bih rekla, prepreku. (V1)

Pa ja ih vidim da upisuju veće stupnjeve i vjerujem jako u njih. Mislim da su čak, ponekad mi se čini, i puno motiviranija od ove hrvatske djece, da zaista nešto postignu ovdje s obzirom na sve što su prošli i ta neka stvarno želja da ovdje nešto ostvare. (V2)

Vidim to kao mogućnost, oni to mogu. Isto je stvar njihovih osobnih želja, volje i rada koji ulažu. (V3)

Definitivno sad ova djeca koja su sad srednja škola, da većina njih je sposobna. Oni su baš hard working, ekipa koja trenutno ide u srednju školu baš su vrijedni đaci i apsolutno mislim da iza svakog truda stoji i uspjeh. (V5)

Ono što su spomenuli kao prepreku obrazovnim postignućima djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom jesu pristup i način rada samih učitelja unutar odgojno-obrazovnog sustava, odnosno nepostojanje jasnih ciljeva i načina rada sa spomenutom populacijom. Navedeno dovodi to toga da obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite kao i djece pod međunarodnom zaštitom ovisi o svakom učitelju/učiteljici individualno i njihovom pristupu u radu koji je često nekvalitetan i sukladno tome smanjuje njihove šanse za uspjehom unutar odgojno-obrazovnog sustava. Međutim, tijekom intervjua, također se isticala činjenica da izostaje sustavna podrška nastavnicima u njihovom radu te da se oni također susreću s izazovima kao što su jezična barijera, nepostojanje materijala, pretrpani razredi u kojima nemaju dovoljno vremena posvetiti se povećanim potrebama djece izbjeglica i dr. što zapravo umanjuje mogućnost kvalitetnog rada s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom.

Mislim da to, nažalost, jako puno ovisi o individualnom nastavniku ili učitelju, što ne bi nikako trebalo biti slučaj zato što su to prava koja su zagwarantirana zakonom i to su prava koja ne bi trebala ovisiti o dobroj volji neke osobe. Mislim da se zapravo

odgojno-obrazovni sustav nije prilagodio potrebama djece tražitelja azila i potrebama djece pod međunarodnom zaštitom. (Z3)

Ne volim biti negativna, ali mislim da je loše organizirano zato jer bi po meni oni trebali imati individualnu podršku, a oni to nemaju. To je sve na leđima dobrovoljnosti profesora i učitelja. (V1)

Ne, zato jer se s njima ne radi na kvalitetan način, da se radi na kvalitetan način onda da, ovako teško. Oni imaju sposobnosti, ali okolina i situacija je takva nažalost da se ne daje šansa, prilika. (V3)

Uz pristup škola, kao potencijalna prepreka navodila se i činjenica da su starija djeca zbog svog puta izgubila nekoliko godina unutar odgojno-obrazovnog sustava što dovodi do određenih „rupa u znanju“ koje mogu imati negativne posljedice na obrazovna postignuća kao i jezična barijera. Za razliku od starije djece, sudionici smatraju da će mlađa djeca lakše usvajati gradivo te lakše i bolje prolaziti kroz obrazovni sustav. Kao razlog tome navode bržu integraciju u hrvatsko društvo i sam odgojno-obrazovni sustav, veću razinu poznavanja hrvatskog jezika te kontinuirano obrazovanje.

Mislim da imaju podjednaku šansu nakon što budu duže godina ovdje. Mislim da djeca koja sad dođu s 15 godina nemaju jednaku šansu jer ona neće imati dovoljno vremena da nauče jezik, dovoljno vremena da pohvataju kako škola ovdje funkcionira, dovoljno vremena da imaju neka ista znanja koja su ovi klinci prije dobili. Mislim da oni nemaju, oni sigurno nemaju [...]. Ali ako su djeca s manje godina, ja mislim da oni sasvim oke pohvataju i hrvatski i radne navike i znanje iz škole i da oni onda mogu imati barem podjednake mogućnosti. (V6)

Kao još jednu od prepreka navodila se materijala situacija, potencijalni izostanak roditeljske podrške što se tiče obrazovanja kao i određena kulturološki uvjetovana očekivanja od djece.

Što se tiče obiteljskih situacija, nisam sigurna dal' će svima roditelji dopustiti da idu na fakultet ili će možda netko odmah poslije srednje ići raditi zato jer nitko od doma ne radi. (V5)

Eventualno mislim da bi bilo poteškoća oko te neke motivacije, možda nekih očekivanja okoline da se ne treba ići u školu nego raditi. Možda bi taj dio mogao biti, pa taj dio očekivanja od roditelja. (V2)

Mislim da to njima nekako proizlazi više iz materijalne situacije da su oni više prisiljeni da kad završe tu srednju školu naći posao i zaposliti se kako bi pomogli svojoj obitelji jer u većini slučajeva to su mnogobrojne obitelji s većim brojem djece gdje u većini slučajeva radi samo jedan roditelj, ili nijedan. Djeca žive s time, žive na taj način i vide kakva je situacija i mislim da oni imaju više nekako tu potrebu početi zarađivati novac i imati nekakve prihode kako bi olakšali i svojoj obitelji i sebi život. (V4)

Možemo zaključiti da svi akteri civilnog društva uključeni u ovo istraživanje smatraju kako djeca s kojom rade imaju potencijal i sposobnosti završavati različite razine obrazovanja. Međutim, u ostvarivanju uspjeha susreću s različitim izazovima kao što su jezična barijera, nepostojanje jasnih ciljeva i načina rada s djecom izbjegličke populacije unutar odgojno-obrazovnog sustava, višegodišnja neuključenost u formalni sustav obrazovanja zbog rata i puta, kulturno nasljeđe i dr., a koji mogu pridonijeti njihovim slabijim postignućima.

Kada smo se dotaknuli njihovog viđenja uloge udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, svi sudionici istraživanja navodili su kako smatraju da je ona jako važna s obzirom na činjenicu da izostaje sustavna podrška unutar odgojno-obrazovnog sustava djeci tražiteljima međunarodne zaštite kao i djeci pod međunarodnom zaštitom. Također, osobe uključene u rad s djecom pružaju im i psihosocijalnu i emocionalnu podršku te ih motiviraju i potiču da vjeruju u sebe i svoje mogućnosti što pridonosi njihovoj boljoj slici o sebi. Jednako tako, spomenuli su da bi savladavanje jezika, kao i školskog gradiva bez njihove pomoći bilo otežano te da bi njihovo obrazovanje patilo i više nego što pati sada. Kako akteri civilnog društva vide svoju ulogu u odgoju i obrazovanju djece i zašto smatraju da je ona važna najbolje se može vidjeti iz sljedećih citata:

Naša uloga je tu, što se tiče obrazovanja, ajmo reć, tih dodatnih instruktora da pokušaju to svladati da kasnije mogu biti, na kraju krajeva, i dio društva, da se zaposle i da budu aktivni članovi društva u kojem žive, oni sad jesu dio našeg društva. (V3)

Ja mislim da je uloga civilnog društva jako važna, mislim da stvarno udruge rade stvarno velik posao vezano za integraciju, inkluziju koja uključuje i učenje i obrazovanje. (V1)

Iz razloga što stvari na nekoj formalnoj razini, na razini države nisu uređene kako treba, nisu uređene dostatno i upravo zbog toga udruge civilnog društva prepoznaju sve te manjkavosti sustava i onda ih nastoje popuniti i zadovoljiti te potrebe, bilo učenika bilo roditelja, kroz svoje programe. (Z3)

Mislim da je jako bitna uloga civilnih organizacija i udruga u životu te djece. Tu je i moralna potpora, nekakvo druženje na kraju krajeva [...]. U bilo kojem pogledu, nekakva pomoć kod učenja, nekakva emocionalna potpora, nekakva materijalna potpora. [...] Ne shvaćaš to kao neki bitan dio, ali zapravo s vremenom, pogotovo kroz tu online nastavu i rad s učiteljima shvatiš da ti radiš isto što i učitelji, potpuno besplatno i još si i više u svakom smislu uz tu djecu. Stvarno skidam kapu svakome tko je na bilo koji način involviran sad ili je bio involviran jer se zbilja radi ogroman posao, a mislim da se taj posao baš toliko izvana ne vrednuje niti cijeni. Naravno, cijene to ta djeca i te obitelji i ti korisnici, ljudi za koje smo ovdje. To zbilja nije mala stvar. Mi smo cijelo vrijeme uz sve te ljude. Mislim da je naš rad zbilja veliki i važan. (V4)

Civilno društvo je vrlo važan i značajan akter u odgoju i obrazovanju djece, ne samo da štiti njihovo pravo na obrazovanje i zalaže se za isto, već im pruža odgojno-obrazovnu podršku kroz savladavanje školskog gradiva i pisanje domaćih zadaća, učenje hrvatskog jezika te su im uz to zaposlenici, a posebno volonterke koje rade s njima, velika psihosocijalna i emocionalna podrška. S obzirom da nema sustavne podrške i da je država zakazala što se tiče odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite kao i djece pod međunarodnom zaštitom u smislu nepostojanja jasnog cilja i načina rada s tom populacijom djece, uloga civilnog društva je nezamjenjiva. Bez zagovaračkoga rada civilnog društva djeca možda ne bi imala pristup obrazovanju, ili bi ostvarivanje prava na obrazovanje bilo vrlo sporo i ograničeno, te bi možda imala još veće poteškoće u savladavanju gradiva koje je ionako previše zahtjevno i za djecu domicilnog stanovništva. I situacija s online nastavom gdje su djeca tražitelji međunarodne zaštite i djeca pod međunarodnom zaštitom ostala sama bez

odgovarajuće podrške škola i gdje je opet veliki teret pao na udruge civilnog društva pokazuje nam koliko je njegova uloga ključna i nezamjenjiva. Kao što su mnogi sudionici u istraživanju navodili, udruge civilnog društva trebale bi biti dodatna podrška sustavu, a ne zamjenjivati ga kao što ga zamjenjuje u slučaju odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom i u svim ostalim aspektima vezanim uz izbjegličku populaciju. Ovdje se radi o državi, odnosno Vladi koja nije osigurala kvalitetnu pripremu i podršku nastavnicima za rad s djecom izbjegličke populacije te su nastavnici prepušteni sami sebi bez konkretnog cilja i smjernica za rad s djecom tražiteljima i djecom pod međunarodnom zaštitom.

5.7.4. Suradnja udruga s različitim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom

Posljednja tema obuhvaćena ovim istraživanjem jest *Suradnja udruga s različitim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom* te obuhvaća kategorije *Odgojno-obrazovne ustanove, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo unutarnjih poslova, Suradnja između udruga i Ostali akteri*.

Što se tiče suradnje s *Odgojno-obrazovnim ustanovama*, svi zaposlenici su naveli da je suradnja s ustanovama koje pohađaju djeca tražitelji međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom dobra te da su škole zainteresirane za suradnju s obzirom da im je potrebna podrška u radu koju nisu dobile od državnih institucija. Udruge civilnog društva ovdje su u ulozi podrške učiteljima i nastavnicima u njihovom radu s djecom izbjegličke populacije. Naravno, suradnja sa školama se razlikuje od udruge do udruge. U dvije udruge sa školama surađuju samo zaposlene osobe dok su u jednoj od udruga volonteri nositelji same suradnje.

Udruga 2 radi na upisima u odgojno-obrazovni sustav djece koja su u Republiku Hrvatsku došla programima Europske unije te pruža podršku školi kada je to potrebno ili intervenira kada se pojavi neki problem vezan uz neko dijete. Ova Udruga također surađuje sa školama kroz svoje različite projekte te radi na informiranju o izbjegličkim i migrantskim pitanjima, smanjivanju diskriminacije, poticanju solidarnosti, stvaranju

međukulturnog dijaloga i sl. Volonterke koje su bile uključene u ovo istraživanje navele su da nikada nisu imale nikakav kontakt sa školama koje pohađaju djeca.

U Udruzi 3 suradnja sa školom funkcionira tako da škole u koje su uključena djeca tražitelji međunarodne zaštite imaju kontakt zaposlene osobe koja je zadužena za rad s djecom unutar Prihvatišta te ju škole kontaktiraju po potrebi. Suradnja je uspostavljena sa stručnim timom škole, dok se suradnja s učiteljima/učiteljicama uspostavila u vrijeme pandemije koronavirusa zato što je obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite u Prihvatištu u potpunosti palo na leđa aktera civilnog društva. Što se tiče rada s djecom pod međunarodnom zaštitom, Udruga pomaže prilikom upisa u škole i vrtiće te je jedan od zaposlenika naglasio da je ugodno iznenađen pripremom vrtića i škola što se tiče samog prihvata djece pod međunarodnom zaštitom. Zaposlenici Udruge 3 prisustvuju upisima u škole i vrtiće, roditeljskim sastancima zajedno s roditeljima i sl. Kada je netko posebni skrbnik djetetu bez pratnje, sa školom komunicira sve vezano uz obrazovanje tog djeteta, prisustvuje roditeljskim sastancima i sl.

Udruga 1 usko surađuje sa školama što se tiče samog odgoja i obrazovanja djece te su volonterke u interakciji s učiteljima/učiteljicama u različitim školama koje pohađaju djeca tražitelji međunarodne zaštite kao i djeca pod međunarodnom zaštitom. Način rada gdje su volonterke most između učitelja i roditelja te gdje one prate odgoj i obrazovanje djece osmišljen je i iniciran od strane same Udruge kako bi se pratilo obrazovanje djece i kako bi roditelji imali priliku biti uključeni. Volonterke koje su imale suradnju s učiteljicama navodile su da ona ovisi individualno o svakoj učiteljici, o njezinoj zainteresiranosti kao i njezinoj implicitnoj pedagogiji. Dok su neke spremne izaći u susret djeci i svjesne su situacije u kojoj se ona nalaze, druge nemaju toliko razumijevanja.

Iz prethodnog je vidljivo da sve udruge imaju izgrađeni suradnički odnos sa školama, ali se on isto tako razlikuje od udruge do udruge. Udruge su velika podrška odgojno-obrazovnim ustanovama u njihovom radu te u suradnji s njima provode i različite projekte i aktivnosti koji pridonose senzibilizaciji učenika i lokalne zajednice vezano uz izbjeglička pitanja.

Što se tiče suradnje s *Ministarstvom znanosti i obrazovanja*, dvije udruge su navele da nemaju nekakvu kontinuiranu suradnju sa spomenutim *Ministarstvom* već je ona povremena, dok je jedna zaposlenica jedne od udruga ovako opisala suradnju s *Ministarstvom znanosti i obrazovanja* te *Agencijom za odgoj i obrazovanje*:

Pa naša suradnja s Ministarstvom i Agencijom je zapravo, tj. mogla bi se opisati kao jednostrana. Odnosno, u situaciji kad postoji nekakav problem, naše iskustvo je da je Ministarstvo vrlo tromo i sporo u rješavanju tog problema i da zapravo osobe koje su odgovorne u Ministarstvu za azilante i tražitelje azila nemaju dovoljne kompetencije da bi riješile navedene probleme, ili, ono što se meni čini kao izglednije, je da zapravo ne postoji osoba koja je direktno odgovorna za to već se odgovornost prebacuje s jedne strane na drugu i upravo zbog toga se ne rješavaju ti problemi. (Z3)

Što se tiče suradnje s *Ministarstvom unutarnjih poslova*, ponuđeni su sljedeći odgovori:

Mi smo u partnerskom odnosu što se tiče i ugovora i projekta na kojem radimo i ja ne mogu reći, MUP ima sluha za naše probleme i mi se pokušavamo odazvati na njihove molbe i zahtjeve. Već sad nekako imamo ugodan i standardni proces svega toga, u smislu da se zna što je čija uloga u određenim situacijama, npr. oko upisa djeteta u školu ili tako nešto. (Z2)

*To je izgledalo tako da smo imali tjedni sastanak koji je obično bio petkom gdje su se iznosile sve nekakve novosti vezane za broj ljudi u *Prihvatilištu*, za stanje u *Prihvatilištu*, da li ima neke nove problematike, vezano za bolesti, možda nekakve probleme. I zapravo ako bi imale nekakav slučaj koji je dosta specifičan onda bi se obraćali njima. Tako da u smislu našeg projekta, nama je bilo ok [...]. I u principu nekih naši zahtjeva, npr. dodatnih soba ili prostora za odlaganje hrane i to, oni su izlazili u susret. (Z1)*

*Ja imam jako dobru suradnju s MUP-om, možda zato što surađujem uvijek s istim osobama i oni meni podijele i podatke i sve informacije i za moje izvještaje i općenito. Jako puno smo surađivali na ovim *Dublin III*. spajanjima obitelji. (Z4)*

Mislim da je tu jako bitno razgraničiti dvije stvari, znači naša suradnja s predstavnicima Ministarstva koji su u Prihvatilištu je izuzetno dobra. Znači, mislim da oni stvarno nastoje što je moguće bolje osigurati programe za tražitelje azila i prepoznaju vrijednost našeg programa tako da, vezano za to, suradnja s njima je jako dobra. Ali problem je to što oni nisu ti koji odlučuju, u smislu da ako se politička situacija promijeni, ako naš odnos općenito s MUP-om je narušen iz razloga što mi progovaramo o policijskom nasilju na granicama, to će se reflektirati i na naš rad u samom Prihvatilištu. Iako je u samom Prihvatilištu naš rad prepoznat od strane zaposlenika Ministarstva unutarnjih poslova koji tamo rade ili vode Prihvatilište. Tako da u tom smislu, mislim da je suradnja s Prihvatilištem izuzetno dobra, ali mislim da suradnja s Ministarstvom kao takvim uvijek ovisi o tome o čemu mi progovaramo u medijima i na koje ilegalne postupke ukazujemo. (Z3)

Iz spomenutoga se može vidjeti da je suradnja udruga s predstavnicima Ministarstva unutarnjih poslova u Prihvatilištu dobra te da svi zajedno nastoje raditi za dobrobit tražitelja međunarodne zaštite. Zaposlenici su isticali da se njihov rad unutar Prihvatilišta cijeni i da im se uvijek nastoji izaći u susret za sva pitanja i probleme. Međutim, s obzirom na to da određene udruge progovaraju o nasilju na granicama i ostalim kršenjima ljudskih i izbjegličkih prava, osobe na višim položajima unutar spomenutog Ministarstva ograničile su im pristup i rad unutar Prihvatilišta. Važno je napomenuti da je jedna od uloga civilnog društva, pogotovo nevladinih organizacija, da kritički nadziru rad državnih vlasti te prozivaju kršenje ljudskih prava i spomenuto nikako ne bi trebalo utjecati na njihov rad s djecom koji je volonterski i koji pridonosi kvaliteti života unutar Prihvatilišta.

Da, ali MUP onda nije vodio glavnu riječ nego je kao bio jedan dionik u cijeloj toj priči, a sad vidiš da su i polagano pokušali zadnjih jedno godinu/dvije malo istisnut udruge iz Prihvatilišta i uzeti neku kontrolu u krajnjoj liniji i malo možda ne zataškat, nego da ne znaju baš svi informacije o radu u Prihvatilištu [...] zato je sjajno što postoje CMS, AYS, organizacije koje su kritične i koje mogu u biti raditi prema određenim, pučkoj pravobraniteljici i nekima. Stvarati pritiske koje, u biti ostale organizacije će ti raditi samo na nekoj jako visokoj, high level tipa UNCHR, CK, IOM oni će ti pisati baš tipa ako se Konvencija o ljudskim pravima krši na najjačoj razini. (Z4)

Jedna od zaposlenica također je spomenula da je potrebno više različitih udruga unutar Prihvatišta koje će raditi na zadovoljavanju različitih potreba tražitelja međunarodne zaštite jer postoje skupine poput maloljetnika bez pratnje ili slobodnih muškaraca za koje se ne organiziraju nikakve aktivnosti.

Što se tiče suradnje udruga međusobno, svi akteri su navodili da su suradnje između udruga kvalitetne te da se surađuje na više polja. Udruge koje djeluju unutar Prihvatišta imaju tjedne/mjesečne sastanke na kojima se raspravlja o aktivnostima koje se provode, poteškoćama na koje se nailazi, izmjenjuju se informacije o djeci, daju se prijedlozi za unapređenje i sl., naravno uz prisustvo zaposlenika MUP-a. Također, ako postoji neki problem na sustavnoj razini, različite udruge zajedno apeliraju na rješavanje istog.

Primjerice, u Prihvatištu smo imali sastanke svih organizacija koje rade nešto s djecom u Prihvatištu i to su onda bili mjesečni sastanci gdje bi onda svatko iznio što točno radi, koji su njegovi programi, s kojim se poteškoćama susreće i tako dalje. Ili naprimjer, ako bi netko uočio nešto s nekim djetetom, a zna da su možda neki od naših volontera bliži tom djetetu pa bi mogao lakše riješiti taj problem, onda smo tako jedni druge upućivali na to. (Z3)

Nama se sad dogodilo da se jednostavno u zadnje vrijeme druge udruge povlače iz Prihvatišta, jednostavno nam se dijelovi rada više ne prepliću toliko. Ali svojevremeno smo imali i zajedno organiziranu radnu skupinu za školstvo gdje smo se svi koji su radili s djecom u pisanju zadaća redovito nalazili, izmjenjivali informacije kako kojem djetetu ide, tko je pokriven, tko nije pokriven i ostalo. Znači kad imate 50 školaraca u objektu onda je to jednostavno potrebno na taj način riješiti tako da, za različite potrebe takve suradnje otvaraju i zatvaraju naše djelovanje. (Z2)

Također postoji i Koordinacija za integraciju, kao što je spomenuto u poglavlju 4.1. *Udruge civilnog društva i izbjeglička populacija*, unutar koje udruge komuniciraju i zajedno pronalaze rješenja za određene potrebe ili probleme.

Što se tiče toga, ono što postoji je, ako govorimo o nekakvoj formalnoj razini, postoji Koordinacija za integraciju, koje je tijelo koje zapravo sadrži, odnosno to je mreža svih udruga, ne samo udruge nego i međuvladinih tijela, primjerice IOM ili

UNHCR ili UNICEF, koja znači sadrži mrežu svih aktera koji se na neki način bave integracijom pa onda i integracijom djece [...] ono što je Koordinacija izradila je i popis svih aktivnosti svih organizacija tako da mislim, bilo da se radi o obrazovanju djece, bilo da se radi o bilo kojem drugom aspektu integracije uvijek kad nešto treba zovemo jedni druge. (Z3)

Posljednja kategorija unutar teme *Suradnja udruga s različitim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom* odnosi se na *Ostale aktere* uključene u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite kao i djece pod međunarodnom zaštitom (Grad Zagreb, lokalna zajednica i dr.)

Sve udruge surađuju s lokalnom zajednicom, ne nužno vezano uz odgoj i obrazovanje djece, ali provode se različite akcije u suradnji s udrugama koje se ne bave tražiteljima međunarodne zaštite i osobama pod međunarodnom zaštitom te se kroz to radi na senzibilizaciji domicilnog stanovništva i uključivanja samih tražitelje i osoba pod međunarodnom zajednicom u hrvatsko društvo. Udruge također imaju suradnju s različitim knjižnicama na području Grada Zagreba koje im često poklanjaju i knjige iz svoje građe. Jednako tako, preko donacija, jedna od udruga je napravila „knjižnicu“ unutar svoje prostorije u Prihvatilišta namijenjenu djeci, a posjeduje knjige kako na hrvatskom, tako i na arapskom i perzijskom jeziku.

Knjižnica Grada Zagreba nam puno izlazi u susret, od toga da zajedno imamo nekakva događanja do toga da nam jako puno poklanjaju knjige iz svoje građe, materijale za kreativnu, nikad nije problem doći do lektire, uvijek se potrude probati naći lektiru i na engleskom jeziku ako je to djetetu lakše, tu je stvarno jako bliska suradnja i partnerska. (Z2)

Jedna od zaposlenica je istaknula i činjenicu da sami volonteri uključeni u rad s djecom čine lokalnu zajednicu te kroz svoj rad doprinose i senzibilizaciji šireg društva što se tiče izbjegličke populacije.

Mislim da ono što je isto tako jako dobro, a vezano je za udruge civilnog društva, je to što one omogućavaju građanima da se uključe i onda na taj način dolazi i do senzibilizacije javnosti, a dolazi i do toga da postoji taj osjećaj aktivne participacije

u integraciji. Mislim, isto tako naši volonteri su lokalna zajednica i to je zapravo naš cilj, naš cilj jest uključiti lokalnu zajednicu. Znači, svi ljudi koji su, ako govorimo o djeci koja su u integraciji, uvijek pokušavamo pronaći onog volontera koji je i geografski najbliži djetetu. Znači volontera koji je iz njegovog kvarta, volontera koji je iz kvarta do, tako da u tom smislu pokušavamo što više uključiti lokalnu zajednicu [...]. Naš program volontiranja s djecom, osim toga što djeca dobivaju puno, dobivaju puno i osobe koje su uključene i njihovi kontakti, njihovi prijatelji, poznanici i tako dalje zato što se zapravo na taj način indirektno radi na senzibilizaciji same javnost. (Z3)

Što se tiče *Izazova* na koje nailaze akteri civilnog društva u suradnji sa školama i različitim ministarstvima, uglavnom su vezani uz systemske prepreke, odnosno činjenicu da sustav ne funkcionira na najbolji način te da su osobe koje rade u ministarstvima često nekompetentne za posao koji obavljaju ili osobe unutar odgojno-obrazovnog sustava ne poznaju pravilnike i prava djece koja su tražitelji međunarodne zaštite i koja su pod međunarodnom zaštitom. Spomenuto se nadilazi time što su akteri civilnog društva vrlo dobro upoznati s pravilnicima i zakonima, znaju koja je njihova uloga te nastoje osigurati uživanje prava koja su osobama izbjegličke populacije zakonski zajamčena.

Možemo zaključiti da različiti akteri uključeni u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom surađuju na različite načine, međutim, cilj udruga civilnog društva je zalaganje za, poštivanje kao i osiguravanje prava djece na obrazovanje te se u svom radu uvelike posvećuju istome.

6. Ograničenja istraživanja

Provedeno istraživanje ima i određena ograničenja koja će ovdje biti predstavljena. Kao prvo ograničenje istaknula bih uzorak koje je bio prigodan i koji je obuhvaćao samo 10 osoba. Naime, veliki je broj različitih osoba uključenih u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom koje imaju različite vrijednosne sustave i vještine čime se razlikuje i pristup samom radu te smatram da bi, s obzirom na tematiku, veći broj sudionika doprinio kvalitetnijem i realnijem opisu samoga načina i pristupa rada udruga. Također, sudionici u ovom istraživanju su dobrovoljci što za sobom povlači mogućnost da su to osobe koje su općenito zainteresiranije za temu samog istraživanja i žele prezentirati svoj rad i doprinos, što može značiti da su to volonterke i zaposlenici koji su i inače angažiraniji u svom radu te ga nastoje obavljati kvalitetno. Jednako tako, s obzirom na to da su sudionici iznosili informacije vezano uz svoj rad, postavlja se pitanje vjerodostojnosti iznesenih podataka, odnosno davanja društveno poželjnih odgovora kao i namjere da se njihov rad prezentira na najbolji mogući način. Kao sljedeće ograničenje istaknula bih da, iako sam tijekom provođenja intervjua nastojala biti objektivna, s obzirom na to da sam i sama uključena u rad sa spomenutom populacijom djece, postoji mogućnost da je nesvjesno došlo do određenih utjecaja s moje strane. Također, potrebno je obratiti pažnju i na moju potencijalnu subjektivnost u analizi rezultata koja može proizlaziti iz mojih stavova, vrijednosnog sustava kao i volonterskog iskustva s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom. Sljedeće ograničenje, povezano s prethodnim, proizlazi iz samostalne konstrukcije protokola istraživanja koje se temeljilo na mojoj slici uloge udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom te onome što sam ja smatrala važnim za prikazati u ovom istraživanju. Konačno, smatram da bi uključivanje djece s kojom udruge rade uvelike doprinijelo kvaliteti samog istraživanja jer bi to osiguralo i njihovu perspektivu koja se zasigurno u nekim područjima razlikuje od perspektive zaposlenika i volontera. Spomenuto smatram najvećim nedostatkom provedenog istraživanja, ali uključivanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom zahtijevalo bi dodatne napore kao što su dobivanje pristanka za istraživanje od strane roditelja, očuvanje anonimnosti djece, problem jezične barijere i sl.

7. Zaključak

Izbjeglička kriza kojoj smo svjedočili 2015. godine navela je aktere civilnog društva da se značajno posvete pitanjima izbjegličke populacije te da zauzmu ključnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Teorijski dio rada započela sam definiranjem temeljnih pojmova vezanih uz izbjegličku populaciju, nakon čega sam dala pregled društveno-političkog konteksta Europske unije kao i Republike Hrvatske u sklopu izbjegličke krize. Iznijevši politike i pristupe, kako Europske unije tako i Republike Hrvatske izbjegličkim pitanjima, ponudila sam pregled pravne legislative kojom su određena prava i obveze tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom, a koja uključuje i pravo na obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. U završnome dijelu teorijskoga okvira nastojala sam argumentirati važnost civilnog društva u demokratskim društvima kao i njegovu iznimnu ulogu kako u zbrinjavanju tako i u zaštiti i osiguravanju prava osoba izbjegličke populacije. Konačno, opisala sam i ulogu civilnog društva u integraciji novopridošlih osoba u europsko društvo te prikazala primjere dobre prakse povezane s odgojem i obrazovanjem djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom u ostalim europskim zemljama.

Nakon teorijskog uslijedio je empirijski dio rada koji obuhvaća metodologiju i analizu rezultata dobivenih ovim istraživanjem. Osnovni cilj ovog istraživanja bio je opisati i razumjeti ulogu udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Koristio se kvalitativni pristup istraživanju te se kao instrument koristio polustrukturirani intervju. Istraživanje je provedeno na uzorku od 10 sudionika koji je uključivao zaposlenike i volonterke triju različitih udruga koje primarno djeluju na području Grada Zagreba, a koje su se u svom radu posvetile odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Prikaz rezultata donosi pregled strukture i organizacije rada udruga, programa koje udruge provode, načina na koje udruge rade na zagovaranju prava i zadovoljavanju potreba djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, njihova odgojno-obrazovna djelovanja kao i izazova s kojima se susreću u svom radu. Konačno, donosi i pregled suradnje s različitim

akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece izbjegličke populacije. U daljnjem tekstu donosi se sažeti prikaz dobivenih rezultata u vidu odgovora na postavljena istraživačka pitanja.

Prvo istraživačko pitanje odnosilo se na to *Kakva je struktura udruga i kako je rad u udrugama općenito organiziran?* Na više mjesta u radu istaknuto je da su sudionici istraživanja bili iz triju različitih udruga koje se razlikuju po periodu bavljenja izbjegličkom tematikom, strukturi i organizaciji samoga rada, broju zaposlenika, broju volontera, programima koje provode i sl. Dok se Udruga 2 i Udruga 3 već desetljećima bave pitanjima izbjeglica i migranata te zapošljavaju veći broj osoba, Udruga 1 proizašla je iz građanske inicijative za vrijeme izbjegličke i migrantske krize 2015. godine te ima svega 3 zaposlene osobe koje rade na pisanju projekata i koordinaciji aktivnosti i volontera te su volonteri nositelji svih programa/aktivnosti unutar i izvan Prihvatišta. Udruga 2 je prisutna u Prihvatištima za tražitelje azila u Zagrebu i Kutini te posjeduje i Centar za integraciju izbjeglica. U vrijeme provođenja istraživanja imala je 15 zaposlenika iz područja psihologije, socijalne pedagogije, socijalnog rada i iz prava. Udruga 3 također djeluje u Prihvatištima za tražitelje međunarodne zaštite u Zagrebu i Kutini, a u sklopu spomenutih Prihvatišta zapošljava 20 osoba te ujedno ima integracijsku kuću u sklopu koje s osobama pod međunarodnom zaštitom rade tri socijalna radnika. U analizi rezultata, kao i iz prethodno spomenutog, moguće je uočiti kako se udruge po mnogočemu razlikuju, međutim, ono što je svima zajedničko jest shvaćanje vlastite uloge u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom kao izrazito važne.

Sljedeće istraživačko pitanje glasilo je: *Na koje načine udruge zagovaraju prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom te na koje sve načine udruge zadovoljavaju potrebe navedene populacija?* Kroz ovo istraživanje pokazalo se da udruge civilnog društva rade na zagovaranju i ostvarivanju svih prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom, a njihova uloga do posebnog izražaja dolazi u zagovaranju prava na obrazovanje. Unutar odgojno-obrazovnog sustava udruge se zalažu za veći fond sati pripreme nastave hrvatskog jezika, bržu provedbu pripreme nastave, brže i lakše upisivanje u osnovne i srednje škole, zalažu se za asistente u nastavi, prozivaju nasilje u obitelji, pišu izvještaje dječjoj

pravobraniteljici i dr. Kroz svoje projekte i aktivnosti rade na senzibilizaciji javnosti, smanjenju diskriminacije, marginalizacije, socijalne isključenosti i sl. Što se tiče zadovoljavanja potreba, aktivnosti su primarno usmjerene na odgojno-obrazovne potrebe djece koje se odnose na učenje hrvatskog jezika i podršku u pisanju domaćih zadaća, odnosno usvajanju školskog gradiva. Međutim, udruge kroz razne aktivnosti (kreativne radionice, izleti, kino i dr.) rade i na zadovoljavanju različitih drugih dječjih potreba (socijalne, emocionalne, materijalne i dr.).

Što sve obuhvaća i kako je organiziran rad udruga civilnog društva glede odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom (koji se programi provode i koliko često, tko su korisnici programa, a tko akteri koji ih provode, koji resursi i materijali se koriste, itd.)? sljedeće je istraživačko pitanje čiji se odgovor razlikuje od udruge do udruge. Udruga 1 ima program kroz koji pruža odgojno-obrazovnu podršku djeci tražiteljima međunarodne zaštite kao i djeci pod međunarodnom zaštitom. Volonterke rade grupno u smjenama unutar Prihvatilišta u Zagrebu te individualno s djecom koja su pod međunarodnom zaštitom. Smjene se održavaju 4 dana u tjednu u periodu od 17-19 h, dok se individualno s djecom pod međunarodnom zaštitom radi u njihovim domovima najmanje 2 sata tjedno. Struktura samog rada u Prihvatilištu promijenjena je potpisivanjem novog ugovora s MUP-om, a u vrijeme javnozdravstvene krize koja je nastupila početkom 2020. godine Udruga je svoj rad s djecom preselila na online platformu. Udruga 1 također organizira različite kreativne radionice, druženja s djecom, slobodno vremenske aktivnosti i sl.

Udruga 2 je unutar Prihvatilišta u Zagrebu imala dječji kutak koji je bio prilagođen djeci, a osmišljen je za sustavno osnaživanje djece i njihovih roditelja smještenih u Prihvatilištu tijekom njihovog boravka i integracije. Prostor je pružao zaštićeno okruženje za djecu i podržavao razvoj kognitivnih kapaciteta, komunikacije, socijalnih vještina i učenje hrvatskog jezika. Provodio se grupni i individualni rad s djecom tražiteljima te se radilo na njihovom kognitivnom, emocionalnom i socijalnom razvoju, na razvoju senzomotoričkih vještina i dr. Aktivnosti su provodile zaposlene osobe pomagačkih struka uz povremenu pomoć volontera. Jednako tako, ova Udruga u svom integracijskom centru subotom pruža pomoć u učenju djeci koja su tražitelji međunarodne zaštite ili su pod međunarodnom zaštitom u trajanju od 3 sata, a ova

aktivnost se realizira od strane volontera te je usred pandemije COVID-19 prebačena na online platformu.

Udruga 3 unutar Prihvatišta „Porin“ od stalnih aktivnosti za djecu ima dječju igraonicu, informatičku radionicu, učionicu i sportske aktivnosti. Dječja igraonica otvorena je 5 dana u tjednu, ali u različitim vremenskim intervalima, unutar koje radne terapeutkinje rade individualno s djecom za koju se ustanovi da imaju određene poteškoće kako bi ih vratile na pravilan razvojni put. Igraonica je namijenjena djeci predškolske dobi te je opremljena prema njihovim razvojnim potrebama. Unutar Prihvatišta ova Udruga posjeduje i učionicu za djecu unutar koje volonteri pružaju pomoć prilikom pisanja domaćih zadaća kao i učenju hrvatskog jezika djeci tražiteljima. Učionica je otvorena 5 dana u tjednu u periodu od sat vremena te se prilagođava broju djece, broju volontera, potrebama djece i sl. Udruga 3 također provodi različite dodatne aktivnosti za djecu (kreativne radionice, izleti, odlasci na kulturne manifestacije i sl).

Što se tiče materijala, udruge nastoje osigurati materijale svojim volonterima dok su ujedno i sami volonteri kreatori različitih materijala koji pridonose obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Od materijala se najčešće koriste memory kartice, različiti listići sa zadacima (uglavnom matematički i logički zadaci koji ne zahtijevaju poznavanje hrvatskog jezika), listići za vježbanje hrvatskog jezika, kartice za učenje jezika, auditivni materijali i sl. Isticala se problematika nepostojanja certificiranih materijala unutar školskog sustava po kojima bi se provodila pripremna nastava kao i općenito materijala za rad s djecom inojezičarima

Sljedeće istraživačko pitanje se odnosilo na to *Pripremaju li udruge i na koji način volontere za rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom, osiguravaju li kontinuirane edukacije za zaposlene i volontere koji rade sa spomenutom populacijom i na koje teme su edukacije fokusirane?* Istraživanje je pokazalo da se volontere uvodi u rad predstavljajući im djelovanje udruge, informirajući ih o programima kao i objašnjavajući im formalnosti oko volonterskog ugovora, potrebe da se pribavi potvrda o neprovođenju kaznenog postupka kao i obaveze koje preuzimaju volontiranjem i sl. Prilikom uvođenja volontera u rad, veliki se naglasak stavlja na objašnjavanje načina i organizacije rada u pojedinom aspektu, kako pristupati djeci, koji su potencijalni izazovi na koje će nailaziti u svom

radu i kako se nositi s njima. 2 od 3 udruge nastoje održavati volonterske sastanke na kojima se raspravlja o problemima i izazovima s kojima se volonteri susreću u svom radu te se donose prijedlozi za poboljšanje i unapređenje samoga rada. Ono što se pokazalo tijekom istraživanja jest da udruge osiguravaju edukacije za svoje zaposlene i volontere vezane uz izbjegličku problematiku, migracije kao i psihološko zdravlje izbjeglica. Edukacije se provode od strane CMS-a, MDM-a, IOM-a, Liječnika svijeta i ostalih udruga koje su se u svom radu posvetile izbjegličkoj i migrantskoj populaciji. Međutim, edukacije vezane uz sam odgojno-obrazovni rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom izostaju zbog neistraženosti teme rada s djecom inojezičarima kao i nedostatka stručnjaka koji bi provodili edukacije na spomenutu temu. Jedna od udruga svojim zaposlenicima i volonterima osigurava i psihološku podršku u obliku redovitih supervizija i osobnog savjetovanja.

Jedno od istraživačkih pitanja odnosilo se i na *Što sve obuhvaća i kako je organizirana odgojno-obrazovna podrška koju volonteri/ke pružaju djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom (koje materijale koriste, kako prevladavaju jezičnu barijeru, na koje načine motiviraju djeca i sl.)?* Pokazalo se da su volonteri uključeni u sve aspekte djelovanja udruga te su zapravo nositelji većine programa koje udruge provode, a sukladno tome i odgojno-obrazovne podrške djeci. Spomenuta podrška primarno je usmjerena na učenje hrvatskog jezika te pisanje domaćih zadaća, odnosno usvajanje školskog gradiva. Volonteri rade individualno i grupno s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom te uz spomenutu podršku pružaju i socijalnu, emocionalnu i psihološku podršku djeci s kojom rade. Prilikom rada s djecom uključenom u odgojno-obrazovni sustav, od materijala uglavnom koriste školske udžbenike i radne bilježnice, a neki od njih i sami pripremaju materijale za rad kako bi lakše približili određeno gradivo djetetu/djeci. Kada pak govorimo o učenju hrvatskog jezika, volonterke uključene u istraživanje koriste materijale kao što su memory kartice, različiti listići sa zadacima, kartice za učenje jezika, auditivni materijali i sl. Jezična barijera prevladava se na različite načine, od pojednostavljivanja jezika i jezičnih konstrukcija, upotrebe posrednog jezika, sličica, neverbalne komunikacije, Google prevoditelja do pomoći djece koja dobro poznaju hrvatski jezik te služe kao prevoditelji. U situacijama kada na raspolaganju imaju prevoditelja, zaposlenici/volonterke koriste njegovu pomoć. Ukoliko

se pojavi potreba za motiviranjem, volonterke djecu nastojale potaknuti na rad individualnim razgovorom i isticanjem važnosti obrazovanja, ohrabrivanjem i davanjem pohvala, igrom i zamjenom uloga, dodatnim pojašnjavanjem i pojednostavljivanjem gradiva i sl. Također se isticao aspekt odnosa, tj. da kroz svoj dobro izgrađeni odnos s djecom s kojom rade utječu na njihovu motivaciju.

Sljedeće istraživačko pitanje odnosilo se na to *Kakva je priroda i kvaliteta suradnje udruga s odgojno-obrazovnim ustanovama i ostalim akterima uključenima u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom?* Što se tiče suradnje s odgojno-obrazovnim ustanovama, svi zaposlenici su naveli da je suradnja s ustanovama koje pohađaju djeca tražitelji međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom dobra te da su škole zainteresirane za suradnju s obzirom na činjenicu da ne postoji kvalitetna institucionalna podrška njihovom radu te su udruge civilnog društva ovdje u ulozi podrške učiteljima i nastavnicima u njihovom radu s djecom izbjegličke populacije. Suradnja sa školama se razlikuje od udruge do udruge. U dvije udruge sa školama surađuju samo zaposlene osobe dok su u jednoj od udruga volonteri nositelji same suradnje. Što se tiče suradnje s ostalim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece, ona također ovisi o udrugama i programima koje provode, o čemu progovaraju u javnosti, kojim se pitanjima bave i sl. Međutim, udruge nastoje imati dobru i kvalitetnu suradnju sa svim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece jer jedino tako mogu pridonijeti njegovom poboljšanju.

Na koje prepreke/izazove nailaze zaposlenici/volonteri u svom odgojno-obrazovnom radu s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom? posljednje je istraživačko pitanje. Kao najčešće izazove na koje su nailazili u svom radu, sudionici su navodili: jezičnu barijeru, prilagođavanje sadržaja umjesto jezika od strane nastavnika, kulturološke razlike, rad s roditeljima, materijalne, prostorne i ljudske kapacitete, postavljanje osobnih granica te psihološko stanje djece. Zaposlenici su navodili i sistemske izazove gdje se naglasak stavlja na probleme prilikom upisa u osnovne i srednje škole, testiranje djece, pripremnu nastavu (kasni provedba, malen fond sati, nepostojanja službenih materijala), nepripremljenosti školskog sustava kao i nepostojanja jasnog cilja što se tiče odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom i sl.

Općenito govoreći, rezultati pokazuju kako je uloga udruga civilnog društva izuzetno velika i važna što se tiče odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom jer su državne institucije podbacile u mnogim aspektima. Naime, udruge ne samo da zagovaraju i štite pravo na obrazovanje spomenute djece, već su na sebe preuzele i pružanje odgojno-obrazovne podrške. Uvidjevši potrebe izbjegličke populacije, koje su specifične i velike, a koje nisu bile pokriveno od držanih vlasti, udruge su veliki dio same integracije, a slijedom toga i odgoj i obrazovanje novopridošlih osoba, preuzele na sebe. Kao što je istaknuto na više mjesta tijekom rada, udruge rade na svim aspektima integracije tražitelja međunarodne zaštite i osoba pod međunarodnom zaštitom u hrvatsko društvo te im pružaju socijalnu, emocionalnu, psihološku, materijalnu, pravnu i odgojno-obrazovnu pomoć i podršku. Djeca izbjegličke populacije najranjivija su skupina na svijetu te imaju različite potrebe koje je potrebno zadovoljiti. Iako je prošlo skoro 5 godina od velike izbjegličke krize i dolaska novih osoba u naše društvo, državne institucije i dalje podbacuju u osiguravanju njihovih osnovnih ljudskih prava koja uključuju i pravo na obrazovanje.

Važnost civilnog društva još je više došla do izražaja tijekom pandemije COVID-19 kada se nastava provodila online putem čime su djeca izbjegličke populacije ponovno ostala na margini školskog sustava. Naime, civilno društvo trebalo bi biti samo nadopuna državnim institucijama, međutim, svjedoci smo potpuno drugačije situacije. Postavlja se pitanje koliko bi djece izbjegličke populacije ostvarilo svoje pravo na obrazovanje i koliko bi djece ostalo unutar odgojno-obrazovnog sustava da ne postoji lokalna zajednica i građani koji su spomenuto preuzeli na sebe? Ovo istraživanje pokazalo je koliko je važna uloga udruga civilnog društva, odnosno volontera, u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom te koliko je sustav podbacio u tom području. Međutim, postavlja se pitanje same kvalitete rada udruga kao i pomoći vanjskih aktera prilikom evaluacije i praćenja njihovog rada.

8. Literatura

Aben, S. i sur. (2017) *Interrelations between Civil Society Organisations assisting Refugees*

Alpes, M. J. i sur. (2017) *Post-Deportation Risks under the EU-Turkey Statement: What Happens after Readmission to Turkey?* Florence: European University Institute.

Ajduković, D. i sur. (2019) Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica.

Ajduković, M. (1996) Sindrom sagorijevanja na poslu. U: Ajduković, M., Ajduković, D.(ur.), *Pomoć i samopomoć u skrbi za mentalno zdravlje pomagača*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 21-27.

Anheier, K. H. (2005) *Civil society : measurement, evaluation, policy*. London; Sterling: Earthscan.

Baričević, V. (2015) Izbjeglička i migracijska pitanja kao izvor trajne krize Europske unije: neuspjeh europskih politika azila i migracija. *Političke analize*, 6(23), 3-14.

Baričević, V. i Koska, V. (2018) Stavovi i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima.

Bežovan, G. (2004) *Civilno društvo*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Bežovan, G. i Matančević, J. (2017) *Civilno društvo i pozitivne promjene*. Zagreb: Školska knjiga.

Bežanov, G. i Zrinščak, Š. (2007) Postaje li civilno društvo u Hrvatskoj čimbenikom društvenih promjena? *Revija za socijalnu politiku*, 14(1), 1-27

Bježančević, S. (2019) Migrantska kriza u Europskoj uniji- izazovi, europska sigurnost i zaštita temeljnih prava. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 40(3), 1231-1248.

Border Violence Monitoring Network (2020) *New year report on torture of asylum seekers by Croatian authorities at EU external borders* [online] Dostupno na:

<https://www.borderviolence.eu/new-report-on-cases-of-torture-of-asylum-seekers-by-croatian-authorities-at-eu-external-borders/#more-14133>

Bužinkić, E. i Kranjec, J. (2012) *Integracijske politike i prakse u sustavu azila u Republici Hrvatskoj: Uključivanje azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo*. (ur.) Bužinkić, E., Centar za mirovne studije, Zagreb: ACT Printlab d.o.o.

Crul, M. (2017) *Refugee Children in Education in Europe - How To Prevent a Lost Generation?*. Bruxelles: Policy Network on Migrant Education SIRUIS.

Državni zavod za statistiku [online] Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/system/stat_databases.htm [26. travnja, 2020.]

Đurđević, R., i Podboj, M. (2016) Izbjeglice kao posebna kategorija učenika inog jezika. *Strani jezici: časopis za primijenjenu lingvistiku*, 45(3-4.), 245-261.

Europska komisija (2014) *Zajednički europski sustav azila* [online] Dostupno na: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/docs/ceas-factsheets/ceas_factsheet_hr.pdf [02. svibnja, 2020.]

Feischmidt, M., Pries, L., i Cantat, C. (Eds.). (2019). *Refugee protection and civil society in Europe*. Cham: Palgrave Macmillan.

GOOD Inicijativa (2017) Uključivanje djece izbjeglica u hrvatski odgojno-obrazovni sustav: Policy brief. Dostupno na: http://oz.goo.hr/wp-content/uploads/2017/10/2017-OZ_Obrzovanje-djece-izbjeglica_Policy-brief.pdf [22. svibnja, 2020.]

Gregurović, M., Kuti, S. i Župarić-Iljić, D. (2016) Attitudes towards immigrant workers and asylum seekers in eastern Croatia: dimensions, determinants and differences. *Migracijske i etničke teme*, 32(1), 91-122.

Halmi, A. (2005) Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima. Zagreb. Naklada Slap

HPC (2016) Hrvatski sustav azila u 2015. godini – nacionalni izvještaj. Zagreb: HPC.

Hrvatske, Vlada Republike (2019). Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina . *Izvešće o provedbi mjera iz Akcijskog plana osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine za 2017. i 2018. godinu*

Hsieh, H. F. i Shannon, S. E. (2005) Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research* [online], 15 (9). Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/7561647_Three_Approaches_to_Qualitative_Content_Analysis [25. svibnja, 2020.]

HUMAN RIGHTS WATCH (2018) *Croatia: Migrants Pushed Back to Bosnia and Hercegovina* [online] Dostupno na: <https://www.hrw.org/news/2018/12/11/croatia-migrants-pushed-back-bosnia-and-herzegovina> [21. lipnja, 2020.]

IOM (2019) *Glossary on Migration* [online] Dostupno na: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf [07. svibnja, 2020.]

Izvještaj o nezakonitim i nasilnim protjerivanjima izbjeglica iz Republike Hrvatske (četvrti) (2018) [online] Dostupno na : https://www.cms.hr/system/article_document/doc/501/IZVJE_TAJ_O_NEZAKONITIM_I_NASILNIM_PROTJERIVANJIMA_IZBJEGLICA_IZ_REPUBLIKE_HRVATSKE.pdf [21. lipnja, 2020.]

Izvještaj o novom valu nasilja nad izbjeglicama na granicama Republike Hrvatske (2017) [online] Dostupno na: https://www.cms.hr/system/article_document/doc/412/Izvje_taj_o_novom_valu_nasilja_prema_izbjeglicama_na_granicama_Republike_Hrvatske.pdf [21. lipanj, 2020.]

Konvencija o statusu izbjeglica (1951) UN. Dostupno na: <http://msb.gov.ba/dokumenti/medjunarodni/?id=2666> [22. siječnja, 2020.]

Kuća ljudski prava Zagreb (2017) *Građani za društveni razvoj i solidarnost*. (Publikacija). Preuzeto 05.02.2020.s https://www.kucaljudskihprava.hr/wp-content/uploads/2017/03/publikacija-gra%C4%91ani_za_du%C5%a1tveni_razvoj_i_solodarnost.pdf

Larsen, M. (2016). *Humanitarian responses by local actors: Lessons learned from managing the transit of migrants and refugees through Croatia*. International Institute for Environment and Development.

Medlobi, M. i Čepo, D. (2018) Stavovi korisnika društvenih mreža o izbjeglicama i tražiteljima azila: post festum tzv. izbjegličke krize. *Političke perspektive*, 8(1-2), 41-69.

Mesić, M. (1993). Međunarodno izbjegličko pravo – od uspona do krize. *Migracijske i etničke teme*, 9(2), str. 191–203.

MUP (2020) Statistički podaci tražitelja međunarodne zaštite do 31.12.2019. godine [online]. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-trazitelji-medjunarodne-zastite/283234> [07. veljače, 2020.]

Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine, str. 5-6 [online] Dostupno na: https://issuu.com/uzuvrh/docs/nacionalna_strategija_stvaranja_pot_6ef350813cfceb [25. siječnja, 2020.]

Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948) UN. Dostupno na: https://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/opca_deklaracija_o_ljudskimpravima.pdf [21. siječanj, 2020.]

ODIHR, O. (2018). Good Practices in Migrant Integration: Trainee's Manual. Dostupno na: https://tandis.odihr.pl/explore?bitstream_id=723081&handle=20.500.12389/22452&provider=iiif-image#c=0&m=0&s=0&cv=2&xywh=-2971%2C-196%2C8419%2C3897 [5. svibnja ,2020.]

Peti izvještaj o nezakonitim protjerivanjima i nasilju Republike Hrvatske: Nezakonite prakse i sustavno kršenje ljudskih prava na granicama Europske unije (2019) [online]

Dostupno na:

<https://www.azilsrbija.rs/wp-content/uploads/2019/04/PETI-IZVJES%cc%8cTAJ-O-NEZAKONITIM-PROTJERIVANJIMA-I-NASILJU-REPUBLIKE-HRVATSKE.pdf>

[21. lipnja, 2020.]

Petrović, D. (2017). Humanitarno izuzeće. Normalizacija suspenzije prava u kampu i koridoru. *Kamp, koridor, granica: studije izbjeglištva u suvremenom hrvatskom kontekstu*, 41-58.

Reese-Schäferm W. (2004) Civilno društvo i demokracija. *Politička misao*, 41 (3): 65-79.

Salamon, L. M. i Anheier, H. K. (1998). Social origins of civil society: Explaining the nonprofit sector cross-nationally. *Voluntas: International journal of voluntary and nonprofit organizations*, 9(3), 213-248.

Srivastava, A. i Thomson, S. B. (2009) *Framework analysis: a qualitative methodology for applied policy research*. [online] Dostupno na:

<https://pdfs.semanticscholar.org/f45f/59619556c57b693955f6b1d7adc1ba8d80b6.pdf>

[25. svibnja, 2020.]

SIRIUS NETWORK (2018) Role of non-formal education in migrant children inclusion: links with schools [online] Dostupno na: <http://www.sirius-migrationeducation.org/news/sirius-watch-role-of-non-formal-education-in-migrant-children-inclusion-links-with-school/> [5. svibnja, 2020.]

Središnji državni portal- *Azil i supsidijarna zaštita* [online] Dostupno na:

<https://www.gov.hr/moja-uprava/pravna-drzava-i-sigurnost/strani-drzavljanu-rh/medjunarodna-zastita/azil-i-supsidijarna-zastita/1829> [05. ožujka, 2020.]

Sunata, U. i Tosun, S. H. (2019). Assessing the civil society's role in refugee integration in Turkey: NGO-R as a New Typology. *Journal of Refugee Studies*, 32(4), 683-703.

Šalaj, B. (2011). Civilno društvo i demokracija: što bi Tocqueville i Putnam vidjeli u Hrvatskoj?. *Anali Hrvatskog politološkog društva: časopis za politologiju*, 8(1.), 49-71.

Šepetavec, I. (2012) *Međunarodni okvir uključivanja organizacija civilnog društva u formalno-sistemske provedbu odgoja i obrazovanja za ljudska prava*. Magistarski rad. Filozofski Fakultet u Zagrebu.

Tadić, J., Dragović, F., i Tadić, T. (2016) Migracijska i izbjeglička kriza–sigurnosni rizici za EU. *Policija i sigurnost*, 25, 14-42.

The Guardian (2020) *'Blood on the ground' at Croatia's borders as brutal policing persists* [online] Dostupno na:

<https://www.theguardian.com/global-development/2019/dec/22/blood-on-the-ground-at-croatia-borders-as-brutal-policing-persists> [21. lipnja, 2020]

The Guardian (2020) *Crosses on our heads to 'cure' Covid-19: refugees report abuse by Croatian police* [online] Dostupno na: <https://www.theguardian.com/global-development/2020/may/28/they-made-crosses-on-our-heads-refugees-report-abuse-by-croatian-police> [21. lipnja, 2020.]

United Nations (2016) *Refugee Crisis about Solidarity, Not Just Numbers, Secretary-General Says at Event on Global Displacement Challenge* [online] Dostupno na: <https://www.un.org/press/en/2016/sgsm17670.doc.htm>

UNICEF (1989) Konvencija o pravima djeteta Dostupno na: https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf [20. svibnja, 2020.]

UNHCR (2009) *Zaštita izbjeglica i uloga UNHCR-a* [online] Dostupno na: https://www.unhcr.org/hr/wp-content/uploads/sites/19/2017/08/zastita_izbjeglica.pdf [20. siječnja, 2020.]

UNHCR (2016) *Global Trends - Forced Displacement in 2015* [online] Dostupno na: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/576408cd7.pdf>[20.siječnja, 2020.]

UNHCR (2019) *Global Trends- Forced Displacement in 2018* [online] Dostupno na: <https://www.unhcr.org/en-us/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html> [20. siječnja, 2020.]

UNHCR (2016) *UNHCR viewpoint: Refugee or migrant – Which is right?* [online] Dostupno na: <http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpointrefugee-migrant-right.html> [20. siječnja, 2020.]

UNHCR (2018) *Refugees' and 'Migrants' - Frequently Asked Questions* [online] Dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/56e81c0d4.html> [20. siječnja, 2020.]

UNHCR (2018) *Internally Displaced People* [online]. Dostupno na: <http://www.unhcr.org/internally-displaced-people.html> [20. siječnja, 2020.]

Ustav Republike Hrvatske (2014) *Narodne novine*, 05/14, Zagreb. [online] Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> [20. siječnja, 2020.]

Vlada Republike Hrvatske (2012) *Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine*, str. 5-6.

Vujadinović, D. (2008). Civilno društvo i politička kultura. *Filozofska istraživanja*, 28(1), 21-33.

Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (2018) *Narodne novine*, 127/17, Zagreb. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/798/Zakon-o-me%C4%91unarodnoj-i-privremenoj-za%C5%A1titi> [20. siječnja, 2020.]

Zakon o strancima (2018) *Narodne novine*, 46/18, Zagreb. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/142/Zakon-o-strancima> [20. siječnja, 2020.]

Uredba (EU) br. 516/2014 *Europskog parlamenta i vijeća* [online]. Dostupno na : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0516&from=EN> [09. veljače, 2020.]

Župarić-Iljić, D. i sur. (2015) Tokovi prisilnih migracija i humanitarna kriza u Europi: strateška polazišta Instituta za migracije i narodnosti. *Research Gate*, str. 1-13.

Župarić-Iljić, D. (2016). *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Friedrich Ebert Stiftung

8. Prilozi

Prilog 1. Odobrenje za provedbu istraživanja

Odsjek za pedagogiju
Filozofskoga fakulteta
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

ODOBRENJE ZA PROVEDBU ISTRAŽIVANJA

Studentici *Heleni Naglaš* odobrava se provedba istraživanja pod nazivom *Uloga udruge civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom* i mentorstvom doc. dr. sc. *Ana Širanović* u svrhu izrade diplomskoga rada.

Temeljem uvida u nacrt istraživanja te sve instrumente i postupke čija se primjena planira, mentorica potvrđuje da istraživanje udovoljava etičkim načelima propisanim Etičkim kodeksom istraživanja s djecom.

Zagreb, 10. travnja 2020.

Mentor:

Doc. dr. sc. *Ana Širanović*

Prilog 2. Informativno pismo o sudjelovanju u istraživanju

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

INFORMATIVNO PISMO O SUDJELOVANJU U ISTRAŽIVANJU

Naziv diplomskog rada: Uloga udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom

Studentica: Helena Naglaš

Mentorica: dr. sc. Ana Širanović

Svrha ovog informativnog pisma je pružanje uvida sudionicima istraživanja u sve potrebne informacije za sudjelovanje u istraživanju, a potrebno ga je pročitati prije davanja suglasnosti za sudjelovanje u istome. Istraživanje u kojem ćete sudjelovati provodi se za potrebe izrade diplomskog rada studentice Helene Naglaš, pod naslovom „Uloga udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom“ i mentorstvom dr. sc. Ane Širanović. Cilj istraživanja je opisati i razumjeti ulogu udruga civilnog društva u odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom. Svrha istraživanja je procjena doprinosa udruga civilnog društva odgoju i obrazovanju djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom.

U provedbi istraživanja koristit će se postupak intervjua. Intervju će se snimati diktafonom, a audio zapis će biti korišten isključivo za potrebe pisanja diplomskog rada. Pristup audio zapisu imat će isključivo studentica i mentorica. Audio snimke bit će obrisane nakon izrade transkripata, a transkripti će biti pohranjeni na sigurnom mjestu i čuvati se 5 godina nakon obrane rada. Svim sudionicima zajamčena je anonimnost te privatnost podataka i odgovora. Pojedini dijelovi intervjua će se citirati/parafrazirati u

diplomskom radu, uz strogo poštivanje Vaše anonimnosti kao što je prethodno navedeno. Vaše sudjelovanje u istraživanju je dobrovoljno i možete odustati u bilo kojem trenutku. Za uvid u rezultate istraživanja možete se javiti studentici putem e-pošte: naglas.helena@gmail.com

Prilog 3. Protokol intervju –zaposlenici

PROTOKOL INTERVJUA ZAPOSLENICI

Struktura i organizacija Udruge

- Kada je Udruga osnovana i tko ju je osnovao? Koja je bila motivacija za osnivanje Udruge?
- Koliki je broj zaposlenih i kakvog su profila (dob, spol, obrazovanje)?
- Kojim se sve područjima ova Udruga bavi, smatrate li neko područje svojim primarnim područjem djelovanja? Koje sve djelatnosti, tj. aktivnosti Udruga provodi?
- Na koji način regrutirate volontere? Koliki je broj volontera trenutno uključenih u djelovanje Udruge? Kakvog su profila (dob, spol, obrazovanje) i u kojem su području djelovanja Udruge najaktivniji?

Djelovanje Udruge fokusirano na prava i potrebe djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom

- Na koje sve načine Udruga zagovara prava djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom?
- Na koje sve načine Udruga radi na zadovoljavanju potreba djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom?
- Provodi li udruga neke slobodnovremenske aktivnosti, radionice i sl. namijenjene djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom? Opišite ih (opis aktivnosti, tko su korisnici, tko ih realizira, itd.).
- Pruža/osigurava li udruga još neke oblike specifične podrške za djecu koja dolaze iz područja pogođenih ratom i imaju traumatska iskustva (npr. psihološku podršku)?

Odgojno-obrazovno djelovanje Udruge

- Koje odgojno-obrazovne programe/aktivnosti fokusirane na pružanje odgojno-obrazovne podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom Udruga provodi? Opišite ih (opis programa, tko ga realizira, gdje se program realizira, itd.).
- Koliko djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom su sudionici/korisnici odgojno-obrazovnih programa i aktivnosti Udruge? Je li omjer djece korisnika i zaposlenih/volontera povoljan za kvalitetan rad?
- Koje resurse i materijale koristite u svom odgojno-obrazovnom radu s djecom? Osigurava li Udruga volonterima materijale za rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom?
- Smatrate li odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom kao dio odgovornosti Vaše Udruge? Ako da, zašto?
- Na koje izazove Udruga nailazi u svom odgojno-obrazovnom radu s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom (organizacijske, prostorne, vremenske, materijalne, ljudske i sl.)?
- Osigurava li udruga edukacije za zaposlene i volontere/ke koji rade s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom? Na koje teme su edukacije fokusirane i tko ih provodi?

Suradnja s ostalim akterima uključenim u odgoj i obrazovanje djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom

- Kako biste opisali suradnju Udruge s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i sporta i Agencijom za odgoj i obrazovanje u pogledu obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom (pravodobnost informacija, upisivanje u osnovne i srednje škole i sl.) i njihovu podršku radu Udruge?
- Kako biste opisali suradnju Udruge s Ministarstvom unutarnjih poslova glede provođenja odgojno-obrazovnih aktivnosti unutar Prihvatilišta „Porin“ i njihovu podršku radu Udruge?

- Kako biste opisali suradnju s odgojno-obrazovnim ustanovama u koje su integrirana djeca tražitelji međunarodne zaštite i djeca pod međunarodnom zaštitom i njihovu podršku radu Udruge?
- Kako biste opisali suradnju s ostalim udrugama civilnog društva u području odgoja i obrazovanja? U kojim područjima i na koje načine najviše surađujete?
- Kako biste opisali suradnju s lokalnim obrazovno-političkim i ostalim akterima (npr. Grad Zagreb, lokalna zajednica) i njihovu podršku radu udruge?
- Postoje li neki specifični izazovi suradnje s različitim akterima koje biste željeli posebno istaknuti?

Želite li dodati nešto što nije bilo obuhvaćeno pitanjima koja sam Vam postavila

Prilog 4. Protokol intervjua- volonterke

PROTOKOL INTERVJUA- VOLONTERKE

- Koliko dugo volontirate na programima pružanja odgojno-obrazovne podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom? Koja je Vaša motivacija za volonterski rad sa spomenutom populacijom?
- U kojim sve odgojno-obrazovnim programima/aktivnostima namijenjenim djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom u okviru Vaše Udruge sudjelujete?
- Na koji način Vas je Udruga pripremala za rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom? Jeste li pohađali neke edukacije kao pripremu za rad? Na koje teme su edukacije bile fokusirane i tko ih je provodio?
- Osigurava li Udruga kontinuirano edukacije za volontere/ke u području odgoja i obrazovanja djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom? Ako da, sudjelujete li redovito na njima, na koje teme su najčešće fokusirane i tko ih najčešće provodi?
- Pripremate li se unaprijed za rad s djecom i na koji način?
- Koje resurse (nastavne materijale i sl.) najčešće koristite? Pripremate li sami materijale ili se služite postojećim, osiguranim od strane Udruge? Individualizirate li materijale i na koji način?

- Na koji način komunicirate s djecom i kako nadvladavate jezičnu barijeru? Koristite li pomagala kao što su rječnik ili google prevoditelj za objašnjavanje nepoznatih riječi i pojmova? Na koje prepreke u komunikaciji nailazite i kako ih prevladavate?
- Kako pristupate djetetu/djeca koja su nemotivirana za učenje i rad? Na koji način ih potičete, odnosno motivirate? Kako ohrabrujete/potičete dijete kada ima teškoće s određenim gradivom?
- Opišite tijek i uobičajene događaje jednoga Vašeg tipičnog volonterskog dana s djetetom tražiteljem međunarodne zaštite ili djetetom pod međunarodnom zaštitom.
- Kako biste opisali Vašu suradnju s odgojno-obrazovnom ustanovom koju pohađa dijete/djeca s kojom radite? Kako biste opisali njezin odgojno-obrazovni rad s djecom tražiteljima međunarodne zaštite i djecom pod međunarodnom zaštitom? Jesu li nastavni materijali od strane škole prilagođeni znanju i mogućnostima djeteta/djece s kojom radite?
- Osim odgojno-obrazovne podrške, pružate li još neke oblike podrške samom djetetu, odnosno njegovoj obitelji glede integracije u društvo općenito?
- Na koje sve izazove nailazite u svom radu (organizacijske, prostorne, materijalne, komunikacijske)?
- Kakva su Vaša očekivanja za djecu tražitelje međunarodne zaštite i djecu pod međunarodnom zaštitom u smislu obrazovnih postignuća? Vidite li ih da upisuju srednjoškolski ili viši stupanj obrazovanja? Kako vidite svoju ulogu u postizanju obrazovnih ciljeva djece tražitelja međunarodne zaštite i djece pod međunarodnom zaštitom ?
- Koje prijedloge biste dali za unapređenje pružanja odgojno-obrazovne podrške djeci tražiteljima međunarodne zaštite i djeci pod međunarodnom zaštitom u okviru Vaše udruge?
- Želite li dodati nešto što nije bilo obuhvaćeno pitanjima koja sam Vam postavila?